AD FRANC. HOTOMANI FRANCO-GALLIAM ANTONII...

Jean Papire Masson

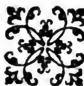

Ad Franc. Hotomani Franco-galliam

ANTONII MATHARELLI,
Reginæ Matris à rebus procurandis primarij,
Responsio.

In qua agitur de initio Regni Frāciæ, successione Regum, publicis negotiis, & politia, ex fide Annalium nostrorum, Germaniæque, & aliarum gentium, Græcísque & Latinis Scriptoribus.

LVTETIÆ.
Ex Officina Federici Morelli Typographi Regij.
1575.
CVM PRIVILEGIO.

11.

HENRICO III. CHRISTIANISS. ET INVICTISS. Franciæ & Poloniæ Regi

ANTONIVS MATHARELLVS Fœlicit. & Immortalit. optat.

VM sæpius apud me cogitarem (Rex Christianissime, Regúmque inuictissime & optime) quo genere officij mandatæ Procurationi tuæ generali, qua me dignatus eras, satisfacere possem, testarique non futurum Maiestati tuæ seruum inutilem: non potui ob temporis angustias perficere quæ optabam, & spera-

bam, auspiciis clarissimi viri Huraldi Cheuernij, sacri scrinij tui magistri. Statim enim, tanquam tibi foret destinatus orbis, vno fermè momento, duo Regna (quod nemini antè accidit) vltrò sese offerunt, Polonicum scilicet, cum totius Europæ & Asiæ, imò orbis, desiderio & expectatione: alterū, auorum tuorum, &, vt Plato ait, secundum genus, Carolo Rege fratre amantiß. & chariß. fatis functo. Quod me ab instituto aliquantulum reuocauit, vt pote mandato munere cessante. Licet enim non deesset animus, attamen prærepta mihi quodāmodo occasio videbatur aliquid audendi. Præterea quid homuncio poteram dignum tanto Rege? Proinde in his angustiis ad Hotomani Francogalliam conuellēdam, & latratum exulis vinciendum, qui Regnum tuum & Regni huius politias subuertere contēdit, animum adieci, & tot doctis viris oscitātibus

tibus

tibus, munus hoc lubens suscepi: eò facilius, quò aduersus mẽdacia, quibus libellus ille scatet, veritatem pugnare sciebam: qua duce non dubitaui hostem illum profligatum iri. Itaque responsum aduersus libellum huiusmodi meditatus, Maiestati tuæ (cui me totum addixi) dicare ausus, ea humilitate, qua debeo, offero. Accipe ergo, Rex Christianissime, munus hoc quantulũcunq; serui tui, qui, si maiores forent vires, maiora erat oblaturus. Dominus noster Iesus Christus Maiestatem tuam incolumem, Regnúmq; tuum conseruet.

E` Lutetia Parisiorum, 8. Id. Martij, Anno à Christi natiuitate, 1575.

IVDICIVM PAPIRII MASSONI DE LIBELLO HOTOMANI.

IN famoso libello Francisci Hotomani plus iracũdię est quàm scientiæ: & qui Iurisconsultum se esse profitetur, grauiter in eo peccat, quòd ius suum tribuit nemini: nisi fortè antiquato veteri iure, nouum nomen & adhuc inauditum Hotomanicæ scientiæ ciuibus suis exul mittit. Exulem esse turpe est, & patriæ nihilominus desiderio teneri, cuius mores, ritus, leges, instituta plurimùm damnes. Multa ex Annalium monimẽtis de Francis & Francogallia ad mendacij sui defensionem, & oppugnationem sacrosanctæ veritatis profert, malignè simul & impudẽter aliquid falsi singulis capitibus addens de suo. Gregorij Turonensis, Aimoini, Reginonis, & Sigeberti monachorum testimonia probans, facit cõtra decus & dignitatem Geneuensis doctrinæ, quæ talium hominũ, propter dissimilitudinem religionis, Annales, quasi viliores Volusianis, improbare cõsueuit. Multus in eo est vt doceat, Reges in Gallia, spreto successionis iure, electos vocatósque ad regnum: quod si factum est, & rarò accidit, & exemplo, non iure factum constat. Quod enim exemplo fit, non etiam iure fit. Annis ab hinc sexcentis perpetua serie

ſerie noſtri Reges ad hęredes ſuos regnum tranſmiſere : quod inſtar optimæ legis eſſe poteſt, ne tricennij pręſcriptionem aut centenariam opponam Iuriſconſulto, cuius beneficio poſteritas ſatis tuta eſſet. Neque nouum eſt, propter ætatem, vel propter ſocordiam paucorum Regum, iura ſucceſſionis violata eſſe, vt ſub Childerico accidit, quem gratia Pipini, Regni opibus apud Pontificem Zachariam, & Galliæ Proceres quæſita, dignitate & ſceptro ſpoliauit, Rege illo natura imbelli,& ad omne genus otij relegato,cùm Reges toto anno in gurguſtiis potarēt,& Calendis Maiis ſimiles pinguibus porcis ſeſe populo ſpectandos committerent, vt Hotomanus ex Cedreno annotauit. Cuius orationem illam neſcio an legerit, Reges Francorum κατὰ γένος ſuccedere parentibus ſuis ſolitos. Sed ille locus ad mēdacij defenſionem peti non debuit. Hoc violati iuris exemplum in Childerico, renouatum eſt, & mox damnatum à Concilio Francorum, Carolo Simplice rege, qui poſthumus patri deſertus eſt ab Aulicis, infido hominum genere: & reges dicti, Craſſus vrgēte Normanico tumultu: poſt eum Odo, qui ipſe ſupremis verbis proceres hortatus eſt, vt Carolum tandem agnoſcerent legitimum hæredem, vti factum eſt. Sed vis iterũ &carcer iura violauit,electo Rodulfo,bene iudicantibus Superis, qui breuē tot falſis regibus vitam, diuturnā autem Carolo, modò Regi,modò priuato,ſemper tamen afflicto, conceſſere : vt quod iuris erat ad Ludouicum filium hæreditatem tranſmitteret. Et iſta peſſimi nominis exem-

pla Iuriſconſultus proferre audet, qui apud Iuſtinianum legit, non exemplo, ſed legibus iudicandum? Hugoni verò Capeto, fato functis Caroli magni nepotibus, authoritatem & gratiam qua ſibi Proceres, qua plebem & omne genus hominum deuinxerat, iter ad regnum fuiſſe conſtat: cùm hominem clariſſimis natalibus in Gallia natum maiores noſtri extraneis preferendum iudicarent. Quod euentus docuit huic regno prodeſſe nunquam, tot ſeculis mota ſuper iudicio gentis querela. Nec ſatis erat Hotomanum, vt maieſtatis reus eſſet, fulminaſſe aduerſus Regiam poteſtatẽ, quam homines malenati ferre non poſſunt, Senatum Pariſienſem iaculis veneno delibutis laceſſere auſus eſt, qui in illo ſuo exilio (in quo æternùm pereat) neque vidit neque vnquam videre poterit quicquã auguſtius. Quid enim ſimile habent tabernæ Heluetiorum aut Germanorum popinæ vino madentes? Et quidem affirmare non dubito, in Baſilica Pariſienſi ſola plures eſſe doctiſſimos homines & iuris peritiſſimos, quàm in altera patria magni huius Catonis, qui non, vt ille, ſapiens: ſed, vt ille, potus in aliquo œnopolio, fortè hunc libellum furoris & inſaniæ plenum euomuit: vt veriſſimè Cuiacius dixiſſe videatur, quod penè prætermiſeram, ſcripta Hotomani ſcutica egere. Hoc eſt iudicium meum de Franco-gallia. quod nomen malus Grammaticus parùm aptè iunxit. Ad illos mendaciorum aceruos Vir clarus Antonius Matharellus ita reſpondit, vt poſſit cæteros à refutando deterrere: nec rogati ſumus vt reſpõſioni

eius

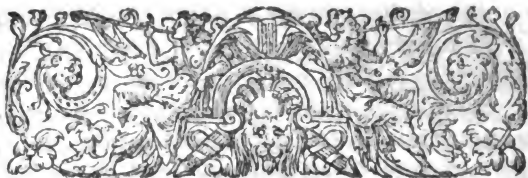
eius hanc breuissimam orationem veluti præuiam insereremus. Quod fecimus, spōte factum est: vt sciat Hotomanus esse in Gallia Tyrones qui cum Æsārnino certare audeant. Tametsi quid necesse est hunc Æsarninū dicere, qui Romani Marforij, aut Pasquilli, nomen potius sibi vindicare debeat.

ANTON. MATHARELLVS LECTORI S.

LIBELLVM cui titulus est, Hotomani Franco-gallia, cùm percurrissem, inspecto titulo existimabam, motus quodammodo viri eruditione, quòd inter eruditos partes non vulgares obtineret, aliquid ad Iurisprudentiam intelligendam, vel certè ad historiæ nostræ cognitionem, allaturum. Nam Primum Caput eò spectare videtur, quo disputat de statu Galliæ priusquam à Romanis in prouinciam redigeretur. Verùm cùm aliud agere, aliud simulare authorem comperissem, perculsit illico animum, inani ista narratione fucum fieri. Sed ne opinio mea temere concepta videretur, consului doctissimos quosdam, eósque acerrimi iudicij: quibus cùm nihil huiusmodi lectione viderint doceri, quàm Imperij, legum, & politiarum nostrarum antiquarum solutionem, plebísque aduersus Regem & magistratus suos secessionem & rebellionem, idem fuit iudicium. Itaque detecta fraude, placuit lectorem monere, vt lectione illa penitus abstineat: facilè enim talibus libris mores corrūpi possunt, potissimùm si artificio & suauitate orationis errores tegā-

tur, vt facere solent qui veritati bellum indixerunt: cùm tamen, si fucum verborum detrahas, nihil præter nugas & mendacia elicere possis. Cuius artificij tota est Hotomani oratio, licet non cōuiciis agat vt author libri de furoribus Gallicis: neque vituperando, sed laudando, quo magis timendus est. Nullæ enim sunt occultiores insidiæ, quàm eæ quæ latent in simulatione officij, aut in aliquo necessitudinis nomine. Nam eũ qui palam est aduersarius, facilè, cauendo, vitare possis: hoc verò occultum, intestinum ac domesticum malum, non modò non existit, verũ etiam opprimit, antequam perspicere atque explorare potueris. Proinde aduersus huiusmodi libellum Responsionem meditatus, in lucẽ emittere volui, vt tãdem patefactis & detectis huiusmodi insidiis & mendaciis, sola nominis fama, qua tumescere videtur author, non adeò insultet, neque sibi solus sapere videatur: lector autem benignus comparatione possit iudicare quid inter veritatem & mẽdacium intersit. Cæterùm quid sibi velit Hotomanus, & ad quam Rempub. nos reuocare contẽdit, ex sequentibus sciri poterit.

AD FRANC. HOTOMANI FRANCO-GALLIAM,

Antonij Matharelli, Reginæ Matris à rebus procurandis primarij, Responsio..

RIMO Capite, vt diximus, Hotomanus disserit, quo in statu esset Gallia priusquam à Romanis in prouinciam redacta fuerit, ídque luculenter certè, non tamen adeò latè, & ab origine, vt nihil desideretur: plura enim de gentis antiqũitate, & præclaris Gallorum gestis dicenda erant, prætermissis quæ de eorum origine Berosus, Manethō, Metasthenes, Philo, Iustinus & alij veteres scripserunt. Nullus enim scriptorũ fere inueniri poterit, quin eorum aliquam mētionem faciat: tanta erat eius gentis belli gloria, quę orbem famá nominis impleuit. Licet de nostris Gallis dici possit, quod

Saluſtius de ſuis Romanis, illis nũquam copiam ſcriptorum fuiſſe. Quia prudentiſſimus quiſque maximè negotioſus erat, ingeniũ nemo ſine corpore exercebat, optimus quiſq; facere quàm dicere,& ſua ab aliis benefacta laudari,quàm aliorũ ipſe narrare malebat. Cõſtat tamen Galliam (antequam à Romanis petita armis fuiſſet) tam opulentam, tam validã,támque populoſam vrbibus, ciuitatibus,vicíſque refertam, & ornatã, vt nulla alia gens,populus,aut natio ſe illi ęquare auſa ſit, quemadmodũ teſtantur hiſtoriographi & Græci & Latini. Quibus autẽ legibus & inſtitutis vixerunt, in citatis ab Hotomano locis, nihil præter vmbram & coniecturas quaſdã inuenies. Notum eſt tamẽ vrbes primarias ſui iuris fuiſſe, nulliúſq; addictas imperio: eáſque populi & gẽtis nomine dictas & vocatas,licet in Gallia,vt Cęſar teſtatur, reguli plurimi fuerint,qui multos habebãt clientes, quos ambactos vocat. Sed hoc veritati eorum quæ dicta ſunt nihil detrahit, nempe vrbes & ciuitates ſui iuris fuiſſe, neminíque (niſi illi cui à totius gentis conuentu ſumma rerum permittebatur) paruiſſe. Solebant enim Galli quoties de totius gentis commodis, vtilitate vel negotiis agebatur, cõuentum indicere, ad quem confluebant, vt idem Cæſar refert, principes ciuitatum. Itaque non ineptè & inſulsè diceremus Gallias tunc fuiſſe, vt nunc ſunt, in tres diuiſas ordines. Primus erat eorum qui ſacra tractabant, quos Druydas vocabant, quorum tanta erat authoritas, authore Cæſare, & Strabone libro quarto Geographiæ, vt nihil ſiue in bello, ſiue in pace, his

his nolentibus, & non suadentibus, tentatum extiterit. Ii enim, vt ait idem Strabo, præter cognitionem rerum & causarum naturalium, moralem exercebant disciplinam, qui & iustissimi omniũ erant opinione. Ideo & priuata & publica iudicia fidei eorum mandabantur, adeò vt rem bellicam indicarent, & martem collaturi illis iubentibus desisterẽt, quibus capitis iudicia permittebantur, & animas esse immortales existimabãt. Secundus, nobilium regulorũ: Tertius plebis nullius ferme pretij, vt idem Cæsar testatur, & suo loco dicetur. Quę certè egerẽt altiore indagatione, & longiore oratione, si locus hic pateretur, & non essent à quorũ laboribus & vigiliis ista sciri possint. Dicam tamẽ de veteris gentis nostræ excellentia, magnitudine, rei militaris peritia, vrbiũ & ciuitatum frequentia, quod Agrippa rex apud Iosephũ lib. ij. belli Iudaici, cap. xvij. Veruntamẽ, inquit, si aliquos magnæ causæ, ad defectionem incitare deberent, Gallos potissimùm oporteret assurgere, quos videlicet tantis munimentis natura cinxisset: ab Orientali plaga, Alpium montibus: à Septentrionali, Rheno flumine: à Meridie, Pyreneis mõtibus: ab Occidente verò, Oceano. Sed tali munitione gaudentes, cccxv. gentibus numerosi, fontes autem, ita vt dixerim, fœlicitatis domesticæ habentes, omnibúsque bonis penè totum orbem irrigantes. & quę sequuntur. Et ipse Strabo eo loci de Gallia sic loquitur: Nulla pars ipsius inculta iacet, excepto duntaxat, si quid paludes, ac syluæ coli prohibeant. Atqui magis hominum frequẽtia, quàm cura incolitur,

aut diligentia: mulieres fœcunditate & educandi ſtudio optimæ, viri bellorum magis, quàm agri colendi ſtudioſi. Quibus tamen addere dignum iudico, vt notum omnibus ſit, Gallos veteres inſignes & fortiſſimos viros fuiſſe, vnum aut alterum eorum fortitudinis exemplum. Primum eſt, quòd bello Cæſaris Africano, xxx Galli (dictu mirum) dicuntur duo equitum millia loco pepuliſſe & fugaſſe. Secundum refert Strabo lib. quarto, nempe, Alexandrum Magnum Gallos quoſdam milites interrogaſſe, quidnam maximè timerent: cùm ille exiſtimaſſet, ſe, dicturos, (tunc enim Darium vicerat) reſponſum accepit, nihil aliud, niſi ne ſuper ipſos cælum rueret. Et Cæſar lib. quinto Commentariorum teſtatur, cauſas odij Gallorum aduerſus Romanos has fuiſſe: Tum maximè, inquit, quod ij qui virtute belli omnibus gentibus præferebantur, tantum eius opinionis ſe deperdidiſſe, vt populi Romani imperia perferrent, grauiſſimè dolerēt. Sed de his ſatis: ad ſecundum Caput venio.

IN CAP. II.

VO quærit Hotomanus, quæ priſcis temporibus Gallorum lingua fuiſſe videatur, & non planè ſoluit: locus enim hic plenus eſt coniecturis, cùm nulla horum temporum extent illius idiomatis volumina. Sed vt nobis ac illi liceat coniectari ac diuinare, exiſtimo non multum differre

differre ab hac nostra vulgari qua hodie vtimur, vt ex eo apparet, quòd nomina earũ rerum quæ immutabiles dici possunt, vt puta nationũ, prouinciarum, ciuitatum, vrbium, montium, syluarum & fluminum, videmus etiã hodie retinuisse antiquum nomen, iisdémque nũcupari nominibus, quibus olim, paucis immutatis. Sic apud Ammianum Marcellinum, Annalium lib. xv. legimus, Ararim, quem incolæ Sauconam vocant. vt etiã hodie vulgari sermone dicitur. Præterea illius idiomatis apud antiquos scriptores extant nonnulla vocabula, quibus etiam hodie Galli vtũtur, veluti apud eundem Marcellinum eodẽ libro, Exinde non millenis passibus, sed leucis itinera Galli metiũtur. Suetonius in Vitellio, cap. vlt. in fine, Cui Tholosæ nato cognomen in pueritia Beco fuerat: id valet, inquit ille, gallinacei rostrum. Et Tacitus lib. 3. Quibus more gentis continuum ferri tegimen, Crupellarios vocant. Cacumina autem montium hodie etiam Burgundi, Aruerni, & plerique Gallorum vocant Crouper, vt inde tractum dici possit. Plura apud Gregorium Turonensem exempla illius idiomatis leguntur, veluti lib. 4. cap. 51. Quos vulgo Scramasaxos vocãt, & libro 9. cap. 28. Cum duabus pateris ligneis, quas vulgo bacchinũ vocãt. & appẽdix ad Aimoinum lib. 5. cap. 38. Purprisiam pro villa. Ibi, Et si aliquis nostrorum fidelium de regno patris sui purprisiam habet, iussu nostro illud dimittatur. Longè plura licet videre apud Cæsarem, veluti Soldurios, & huiusmodi. Alia in legibus & capitulis

Caroli Magni: quæ, qui volet, quærat: iſta ſufficiant, cùm nihil Hotomanus in contrarium adferat. Sed cùm verũ ſit quod ipſe Cæſar, Strabo, & poſt eos Marcellinus eodem libro aiunt, Gallos, Celtas, Aquitanos & Belgas, lingua, inſtitutis, legibúſque diſcrepare, difficile eſt quæſtionem iſtam ſoluere: cùm etiam hodie diſcrepét, & diſſentiant, vt vix inuicem ſeſe intelligant. Itaque viderit lector quid ſequendum iudicet. Nõ tamen placet quod idem Hotomanus ex Beato Rhenano probare videtur, Britonum noſtrorum linguam, idioma vetus eſſe Gallorum, cùm nullum proferat præter Rhenani teſtimonium, & id ſine ratione aut demonſtratione. Imo verò non eſt probabile illis ſolis permiſſum fuiſſe tum à Romanis, tum à Francorum Regibus, à quibus ſub iugum miſſi fuere, & leges acceperunt, idioma Gallicum retinere, remotioribus ſcilicet Vaſconibus, Aquitanis, & aliis non item. Præterea illorũ hiſtoriæ eos profugos Britãnos aſſerunt, tãtum quiſque ſibi placet in mẽtien da origine, licet à viliſſimis latronibus, piratis & huiuſmodi, genus & originem iactent, hoc glorioſius ducentes quàm proprium ſolum in quo ſati, educati & nati ſunt, authorem profiteri. Lubet addere Britones penuria dictionum cogi miſcere integras voces & dictiones gallicas, & eas pręcipuè, quæ aſſerendi vim habent, veluti Certainemẽt, Veritablemẽt, & ſimiles. Quãtum verò attinet ad Britannos, quos Anglos vocamus, tantum abeſt idioma quo nunc vtuntur, vetus noſtrum fuiſſe gallicum, vt plerique volunt

lunt. Nam & ipſi leges patrias habent ſermone Gallico ſcriptas, nō multum diſſimiles à Northmanorū legibus municipalibus, acceptas & latas, ſcilicet, à Guillelmo notho duce Northmanorū Regis Francogallici cliente, poſtquam regnum Angliæ ſubegit, circa annū Domini 1068. Quod ait Hotomanus ex Turonenſi & Aimoino, Francogallos vſos literis & notis Græcis, nihil detrahit de huiuſmodi opinionis veritate. Simile de Gallis Cæſar in ſuis Commentariis lib. 6. videtur annuere: Ait enim ille, cùm in reliquis fere rebus, publicis priuatíſque rationibus, Græcis literis vtuntur: qui tamen ſibi ipſi non conſtat, imò diſſentit. lib. enim 5. dicit, ſe ad Ciceronem epiſtolam miſiſſe Græcis conſcriptam literis, ne intercepta ab hoſtibus conſilia ſua cognoſcerentur. Ego verò exiſtimo, debellatis Gallis per Cæſarem, & ipſa Gallia vectigali facta, cùm iudicia & magiſtratus à Romanis acciperent, in iudiciis & contractibus coactos Gallos Romana lingua vti: id enim ad conciliandos animos, in fidéque retinendos prouinciales, magnum ſciebāt habere momentum, vt Plato lib. 4. de legib. Nam, inquit ille, quod genus vnum eſt, vnius linguæ, earundémque legum, cùm ſacrorum & huiuſmodi communionem hābet, amicitiæ quidem inter ſe copulātur. Et Cicero lib. 1. Officiorum ait, plures gradus eſſe ſocietatis hominum: vt enim, inquit ille, ab illa infinitate diſcedatur, proprior eſt eiuſdem gentis, nationis, linguæ, qua maximè homines cōiunguntur. Inde à Romanis aliquando ſancitū fuiſſe exiſtimo, decreta latinè fieri in toto

Romano Imperio. Quod obſeruatum fuit in Gallia, donec Franciſcus rex, huius nominis primus, id vetuit, anno Domini 1539. Cuius adhuc frequens eſt vſus in foro eccleſiaſtico, & eo vtitur Eccleſia Catholica, nullo alio admiſſo & recepto. Non eſſe maxima obſeruatione dignum quod Hotomanus ait, noſtrum idioma mixtum eſſe ex pluribus Latino, Græco, & Germano, melius ſi Germani loco (cuius nullus planè vnquã, aut ſaltẽ exiguus, vſus in Gallia fuit) adieciſſet Italicum, Hiſpanum & Luſitanũ. Sed nihil ex eo inferri poteſt, Gallis, quemadmodum & Latinis, & cæteris propriũ non fuiſſe idioma: idẽ enim dici poſſet de Latino, & quouis alio, cùm nullum ſit quod non (ſiue à vicino, ſiue peregrino) aliquid ſit mutuatum, ſi deerant natiua & propria. Non fuiſſe autem frequentẽ vſum Gallis linguæ Græcæ, vel ex eo probari poteſt: Fauorinus enim philoſophus Arelatenſis cantatiſſimus apud Aulum Gellium gloriabatur, ſibi tria cõtigiſſe. Primum, quòd Gallus literas Græcas didicerat. Non tamẽ magis verum eſſe Gallos lingua Germanica aut Germanorũ vſos vnquam fuiſſe, vt vult Hotomanus, manifeſtum fit ex ipſius Cęſaris Cõmentariis, lib. 1. Ait enim ſe ad Arioiuiſtũ Germanorũ regem miſiſſe Marcum Valerium Procillum, propter linguæ Gallicæ ſcientiam, qua multa iam Ariouiſtus cõſuetudine vtebatur. Non ergo erat idem ſermo Germanicus ac Gallicus: nam ſi idem fuiſſet, non erat mittendus Valerius ob linguæ Gallicæ peritiam, quam non habebat Ariouiſtus Germanus propriam, imò ea tãtùm multa conſuetudine

ſuetudine vtebatur. Extãt huius opinionis duo grauiſſima & indubitata teſtimonia, Lupi Ferrariẽſis archimandritę in agro Senonẽſi qui epiſtola ad Immonẽ ſic loquitur, Simpliciter vobis aperio, principem operã me in Germania deſtinaſſe lectioni, & ad obliuionis remedium & eruditionis augmentum libros pauculos parauiſſe, nec Germanicę linguæ captum amore, vt ineptiſſimè quidam iactauerũt, ſarcinam ſubiiſſe tanti támq; diuturni laboris, & alia eiuſdem ad Marcuadum Prumienſem Abbatem, Inter alia quæ nobis iam plurima præſtitiſti, linguæ veſtrę pueros noſtros feciſtis participes, cuius vſum hoc tẽpore nemo niſi tardus ignorat. Vixit enim Lupus tẽporibus Caroli Calui Francorũ & Germaniæ Imperatoris, ob id ait illo tẽpore linguę illius cognitionem perneceſſariam ob commune cõmercium quod intercedere poterat inter Germanos & Francos. Aliud eſt exemplum Sidonij Apollinaris lib. epiſtolarum 6. epiſtola 5. ad Siſagriũ, quem Burgundionum vatem ridens vocat (Burgundi Germani erant, vt notum eſt) Velim dicas, inquit ille, vnde ſubitò hauſerunt pectora tua euphoniam gentis alienę. Ex quibus ſatis manifeſtum fieri omnibus exiſtimo, Gallis proprium fuiſſe idioma, quo nunc vtimur, licet corruptius, non Græcum, minus Germanicum aut Germanum, vt vult Hotomanus, qui nos etiam Germanos faceret ſi poſſet.

IN CAP. III.

APITE Tertio de ſtatu Galliæ à Romanis in prouinciæ formam redactæ tractat Hotomanus, ſed & ille locus pluribus egeret: extãt enim apud Tacitum, Suetonium, Lampridium, Spartianũ, Dionem Caſſium, Capitolinum, Pollionem, Vopiſcũ, Eutropiũ, & ipſum Marcellinum, Imperatorũ Romanorũ, aduerſus Gallos magna & multa tyrãnidis exẽpla. Cùm enim omnibus notũ ſit, Cæſarẽ illum dictatorem, milite Romano Gallias ſubegiſſe, Romanos autem milite Gallo, eorúmque opera fideliſſima & fortiſſima vſum ſemper fuiſſe aduerſus Pompeiũ, ipſamque rempub. vt ſatis ipſe fatetur in ſuis Cõmentariis: non tamen ita ſubegiſſe, quin poſteris multæ bellorũ reliquiæ ſuperfuerint. Tandẽ poſteri Imperatores coacti fuerunt Romanũ illud Imperium diuidere, partem vnam Orientem vocãtes, alteram Occidentem: Occidentis partem Gallias vocantes ad continendos in fide prouinciales, comprimendos & prohibendos Alemãnos, qui tunc irruptionibus crebris Gallias vexabãt. Gallię autem ſtatũ fuiſſe miſerrimum dubitare non oportet, vt pote tot auariſſimis & nequiſſimis dominis, vel potius mõſtris, coacta multis ſeculis ſeruire. Nam ſi obſerues quos principes Romanorum habuit Imperium, paucis exceptis, nõ homines, ſed immaniſſimas belluas & feras, crudeliſſimóſque tyrannos inuenies. De quibus probè Vopiſcus in Aureliano. Vides quæſo, inquit, quã pauci ſint principes boni, vt benè dictũ fuit à quodam Claudij

Scurra,

Scurra, In vno annulo bonos principes posse præscribi atque depingi. At cõtrà, quæ series malorum? vt enim omittamus Vitellios, Caligulas & Nerones, quis ferat Maximinos & Philippos, atque illam ineruditæ multitudinis fæcem, in quo numero ipsos, Commodum, Domitianum, Ottonem, Galbam, Heliogabalum, Triginta tyrannos, & similia monstra, comprehendere videtur. Ex quibus satis constat Hotomanum, cùm temporibus istis miserrimè Galliam afflictam & cruciatam sciat, non probare statum illum in quo tunc erat: neque ad rempub. horum temporum nos vellet deducere, cùm patriç suæ sit, vt ipse asserit, amantissimus.

In Cap. IIII.

E ortu verò Francorũ, qui Gallia occupata eius nomen in Franciam vel Francogalliã mutarunt, disserit cap. 4. Hotomanus. Sed neque hac parte satisfacere videtur. Nã quod ex Nauclero de Carolo Magno rege Francorum ait, idem esse, ac si nominatus fuisset Rex Germaniæ & Galliæ: quòd eo tempore, omnis Gallia transalpina, & Germania etiam à montibus Pyreneis vsque in Pannonias, Francia dicebatur: illa quidem Germanica, Francia Orientalis: hæc, id est Gallica, Francia Occidentalis: non mihi videtur ad ortum Francorum aptandum. Certum enim est multis, ante Carolum magnum, temporibus, Regnũ Franciç satis stabilitum, multósque

reges habuiſſe, toti Galliæ & magnæ parti Germaniæ imperantes. Itaque ortum Francorum inde quærere nihil abſurdius. Sed quia locus ille lubricus eſt, & non deſunt authores non contemnendi, qui Francos ipſos aſcitos & extraneos dicunt à Germanis vel profugis Troianis: Ego aliunde teſtimonia eſſe petenda exiſtimo, in qua quęſtione, vt in re incertiſſima, non conſentiunt authores, nec inuicem ſatis ſibi conſtant: Nam vt illa de Francione Hectoreo Troiano narratio tanquam fabuloſa reiiciatur, in diſputationem cadit, an Franci Germani ſint, an verò Galli: an id nomen gentis ſit, an verò factionis, eorum ſcilicet, qui pro libertate nomen illud ſumpſerint, quod vernacula lingua liberũ etiam hodie ſignificat. Quæ opinio nõ eſt vana, nec ab authore improbatur: licet primæ videatur aſſentiri, nempe Frãcos Germanos fuiſſe, ex illo Naucleri loco, & aliis ab eo citatis (credo vt in Germania ius ciuitatis facilius poſſet cõſequi.) Quæ tamen opinio improbari poteſt. Aliud enim eſt Francis & Germanis imperare, aliud Germania & Francia, aut alterius vocabulo, alteram complecti: Nam & ſi verum ſit, ſub regno Pipini, Caroli Magni, Clotarij, & aliorum qui Franciæ & Germaniæ iura dederunt, vnius vocabulo (Francorum ſcilicet) quicquid eorum parebat Imperio contineri: non tamen idem erat Gallia & Germania, alioquin dicendum eſſet, totum orbem qui Romano parebat Imperio, iſto dici & nuncupari nomine, proprio prouinciarum & nationum antiquato, quo nihil ineptius. Illud certè magis

magis probarem, quod Connanus vir doctissimus, in suis Commentariis Iuris Ciuilis, libro 2. cap.9. asserit, Francos non aliam quàm Gallicam habuisse originem, non Germanicam, aut Troianam, ídque ex Cæsaris lib.6. Liuij lib.5. & Beati Rhenani ad Tacitum, à qua opinione multi, iíque grauissimi viri non abhorrent. Certè non fuisse Germanos, quos Ammianus Alemannos vocat, mouet me authoritas tanti viri, & ipsius Ammiani fides constans, qui Alemannorum & Germanorum seorsum à Francis crebram mentionem facit, nempe lib.15. vbi sic ait, Alemannicis pagis id est Germanicis indictũ bellum, Conlimitia sæpè Romana latius irrumpentibus. Et paulò pòst eodem lib. Ob quæ Alemanni sublatis animis. De Francis verò eodem lib. ita, Hæc Malarichus subitò nactus, etiam tunc squalens & mœstus, suámque & popularis Syluani vicem grauiter ingemiscens, adhibitis Francis, quorum ea tempestate in palatio multitudo florebat, erectius iam loquebatur: ex quo solo loco facilè iudicari potest, Francos Gallos fuisse, inter Palatinos & milites prætorianos numeratos, & in castris Romanis militasse, quod de Germanis Alemannis quibuscum bellum semper fuit non dicit Marcellinus, imò eos vt hostes tũc Romani persequebantur. Germanos autẽ Alemannos à Marcellino dici, eúmque his nominibus promiscuè vsum probatur eiusdem Marcellini lib. his verbis: Indicabat autẽ Coloniam Agrippinam ampli nominis vrbem in secunda Germania. Et lib. 16. Alemãnicam aggredi plebem. Et statim, Eiq;

aduentanti Germanorum manus. Et paulò pòst, Hoc comperto residui Germani. Ibidem, Quo ædificato constabat ad intima Galliarum, vt consueuerant, adire arceri Germanos. Mox, Quo dispalato fœdo terrore, Alemãnorum reges Chonodomarius & Vestralpus, quos eodem lib. Germanorum reges vocat, in ea grauissima & memorabili pugna, cuius circa finẽ eiusdem lib. meminit, Iuliani tunc Cæsaris mox Imperatoris aduersus eos reges: vbi sic ille, Hoc comperto Chonodomarius (quem paulò antè pluribus locis regem Alemannorum vocarat) iumento ac statim desiluit: & secuti eum residui idem fecere, nihil morati (nec enim eorum quisquam ambigebat partem suam fore victricem) dato æneatorum cantu, solemniter signo ad pugnandum, vtrinque magnis concursum est viribus populi, propilabantur missilia; & properãtes cito quàm considerato cursu Germani, teláque dextris explicãtes, inuolauere nostrorum equitum turmas. Ibidem, Et cùm cornu sinistrum altius gradiens, vrgentium tot agmina Germanorum vi nimia propulisset. Et paulò pòst, Proinde Alemanni pulsis disiectísque equitibus nostris (de Germanis id dictum liquet, quos in principio initi certaminis, equitum turmas Romanorum aggressos dixerat) sicque promiscuè istis nominibus, pro eadem re eodémque populo vtitur. Aliter de Francis, quorum aliquos in comitatu fuisse Imperatoris dicit, & ideo populum fuisse à Germanis, siue Alemannis, separatum, nemo posthac ibit inficias. Quibus libet addere testimonium

Flauij

Flauij Vopiſci in vita Proculi. Ibi, Nam Alemannos, qui tunc adhuc Germani dicebantur. Extat aliud eiuſdem Marcellini, eodem lib. 16. circa principiũ, his verbis: Igitur Agrippinam ingreſſus, non antè motus eſt exinde, quàm Francorũ regibus, furore miteſcente, perterritis, pacem reipub. firmaret: Francos autem à Germanis ſiue Alemannis fuiſſe, vt nunc ſunt, omnino diſtinctos & diſcretos. Docet idem author lib. 17. circa principium. Ibi, Seuerus magiſter equitum, per Agrippinam petẽs & Iuliacum, Francorũ validiſſimos cuneos in ſexcentis velitibus, vt poſteà claruit, vacua pręſidij loca vaſtantes offendit: hac opportunitate in ſcelus audaciam erigẽte, quod Cæſare in Alemannorũ receſſibus occupato, nullóque vetante. Mox, Ad quos eximẽdos periculo, multitudo Francorũ egreſſa, cùm captos cõperiſſet & aſportatos, nihil amplius auſa, repedauit ad ſua caſtra. Ex quibus verbis verũ eſſe quod diximus conſtat. Nempe, cùm Marcellinus dicat Francos bellum Cæſari mouiſſe, occupato in Alemãnorum receſſibus: Si Franci Germani aut Alemanni erant, non ita loquutus fuiſſet, Cæſarem occupatum in Alemannorum receſſibus. Diſtinguit ergo author & ſeparat eo loco Francos à Germanis aut Alemannis, non facturus ſi vnus eſſet populus. Hæc opinio, clarius probatur eodem lib. 17. At Cæſar, inquit ille, hyemem apud Pariſios agens, Alemannos præuenire ſtudio maturabat ingenti, paratíſque quæ neceſſaria videbantur, petit primum omnium Francos: Eos videlicet, quos conſuetudo Salios appella-

uit, auſos olim in Romano ſolo apud Toxandriam locum, habitacula ſibi figere prælicenter: quos dedẽtes ſe, cum opibus & liberis, ſuſcepit: mox debellatis Chamauis eorum vicinis, ſedato tumultu militari ob cõmeatus inopiam in caſtris exorto. Subdit, Nauali ponte Rheno trãſito, terris Alemãnorum calcatis. & quæ ſequũtur. Hîc diſertè author Francos à Germanis nomine, ſitu & re non minus ſeparat, quàm Gallos ipſos: ad Rhenum enim vſque Gallias protendi ipſe Ammianus poſt Cæſarem & Strabonem fatetur. Itaque, vt eò reuertatur oratio vnde digreſſa eſt, & multis quæ ad hanc rem faciunt prætermiſſis: cùm inde non magis ſciri poſſit vnde orti ſunt Franci (quod tamen diſputat Hotomanus) quàm ex iis quæ ab eo dicta ſunt, non erit abſurdum, eos Gallos dicere. Si Galliam ad Rhenum termines & Oceanum, vt Strabo, Cæſar, ipſéque Marcel. faciunt, qui lib. 17. ait, Pace cum Francis cõpoſita, debellatíſque Chamauis eorũ vicinis, nauali ponte Rheno tranſito. Et XXI lib. gloriatur Iulianus, quòd Francorum populandi iugem licẽtiam fregiſſet, Rhenúmque peruium feciſſet. Nolo tamen negare, fuiſſe quoſdam authores, & inter eos Procopium lib. de bello Goth. primo, qui non dubitarunt aſſerere Francos Germanos fuiſſe, Galliáſque inuaſiſſe: Sed nullis teſtimoniis aut repetita altius origine, niſi eos dicas Germanos, quemadmodum Belgæ Galli ſeſe fatebantur, vt Cæſar refert lib. 2. ſuorum Commentariorum. tantum quiſque ſibi aliquando placet, vt dixi, in mentienda origine.

Itaque

Itaque viderit lector, quid in re tam dubia & incerta ſequendum exiſtimabit: Non enim contradicendi ſtudio hæc à me dicta ſunt, ſed veritatis quærédæ cauſa. Quæ de Chaucis aſſerit Hotomanus, quos Francis vicinos eſſe retur, non improbo: & eos dici à Marcel. Chamauos, locus ille xvij lib. eiuſdem annuere videtur. Romanam autem linguam vſitatam in ea Galliæ parte quam à Francis occupatam dicit. Inde natum prouerbiú, Loqui Romanum, non inficior, licet ſatis cap. 3. demonſtratú fuerit, Frácogallis proprium fuiſſe idioma quo núc vtimur, corruptius & fortaſſis rudius quàm núc, ſed tamen eiuſdem ferme prolationis & ſignificationis. Cæterùm certú eſſe nemo negabit, vt iam à me dictum eſt, Galliam in prouinciæ formam redactam, & vectigalem à Romanis factam, in iudiciis & cõtractibus lingua Romana vſam. Extant adhuc huius opinionis magna & indubitata indicia, non tamen ex eo probatur Francogallos Germanos fuiſſe, vt vult Hotomanus: licet enim id admitteremus, nihilominus non ſequeretur idioma noſtrum eſſe vetus Germanorum, quod perfacile cum ſedibus ſolet mutari: migrantes enim propriis ſedibus aſſumunt facilè idioma eius nationis, aut prouinciæ ab eis occupatæ, vel in qua ſedes conſtituunt, vt ex Turcis ipſis diſcere poſſumus, qui licet Arabicam linguam habeant propriam, & ea in ſuis prophanis ſacris vtantur, attamen Illirica & Græca vulgari vti ſolent: nam vt Liuius bello Aſiatico ait de Gallogræcis, Planta facilè vertitur in id ſolum in quo ſeritur: quod

ſit cùm indigenis exteri miſcētur: vt de profugis Troianis, Ænea duce, cum Rege Latino, refert Liuius lib. primo vrbis cōditæ: & Diogenes Laërtius in Solonis vita ait, Solonem occupata Atheniensiū Repub. à Piſiſtrato profectū ad Crœſum Regem, à Crœſo verò in Ciliciam: ibique vrbem condidiſſe, eámque ex ſuo nomine Solos appellaſſe, & in ea aliquot Athenienſium collocaſſe, quos tractu temporis, cùm patriam vocem corrupiſſent σολοικίζειν dictos aſſerit. Cæterùm quod poſtrema capitis parte Hotomanus ait, Francorum exiguas copias Siciliam inuaſiſſe, Syracuſas cepiſſe, verum eſt: innata enim illis fortitudo à maioribus Gallis, indigenæ quorum Frāci ſunt, hoc effecit: quibus (vt ſuprà diximus) familiare fuit, parua manu magnum fugare exercitum. De quorum etiam virtute Saluſtius ſic loquitur, Facundia Græcos, gloria belli Gallos, ante Romanos fuiſſe. Plura ad hanc rem adduci poſſent: Sed aliò me reuocat inſtituti ratio.

IN CAP. V.

Quæ proximo ſuperiori capite dicta ſunt, ad quintum ſequens referri & aptari poſſunt. De ortu enim Francorum, niſi nomen cognoris, dicere non poſſis: & ſuperius diſputauit Hotomanus an eſſet nomen populi & nationis, an verò factionis, quod etiam hoc cap. diſſerit. Itaque quæ à me ad hanc rem dicta ſunt, quæ cum ipſius authoris

thoris dictis consentiunt, lubens prætereo: nec ab hac opinione diuellor, nempe Frãcos partem illam Galliæ habitasse, Gallósque re vera fuisse, nomen verò Francorum obscurum aliquando fuisse, non est incognitũ: eorum enim nemo antiquorum meminit ante Trebelliũ Pollionem,& Vopiscum in vita Gallieni, & Aureliani, dicíque de eis potest quòd Tacitus circa finem libri secũdi, Ignoti Græcorum annalibus, qui sua tantum mirantur, Romanis haud perinde celebres, dum sua extollunt,externorum incuriosi: Francis etenim, vt diximus, nunquam copia scriptorum fuit. Sic videmus magnum & formidabile toti orbi Hotomanorum nomen, licet paruis & obscurissimis initiis: sic Tammerlani, cuius origo adhuc ignoratur,qui totam Asiam vno momẽto subegit. Fuisse tamen in Germania, aut Alemannia, prouinciam Franciam nuncupatam, quæ etiam hodie Franconia dicitur, nolo inficiari,vel ex eo Marcel. lib. xx. loco: fortassis quòd à Frãcis olim occupata armis fuerit,vt nunc tota Gallia Francia dicitur. Sed quàm obscurum fuerit tẽpore Constantis nomen Frãcorum,ex Socratis ecclesiastici historiographi lib. x. patet, qui Frãcos gentem quãdam vocat,his verbis: Nam gens quædam, quam Francos appellant, cum Romanis in Gallia constitutis, bellando conflixit: & cap. xiij. ait, Consulatu duorum Augustorum Constãtij iij. & Constantis ij. Constãtem Francorum gẽtem superasse,confęderatámque reddidisse.Hoc Hieronymus presbyter ad Chronicon Eusebij ait accidisse circa annum Domini, 340.

Eorum etiam meminit Sidonius Apollinaris, qui vixit temporibus Maioriani, Anthemij & Auiti Imperatorum. Itaque non possum satis mirari cùm sæpius à Romanis pugnatum aduersus Francos sit, dubióque marte, originem tam validæ & pugnacis gentis: quæ posteà imperium orbis, saltem occidẽtis, sibi parauit, prætermisisse: cùm tamen magnum eo tempore fuerit nomen Francorum in Gallia, vt ex epistola ipsius Iustiniani ad Frãcos patet: cuius meminit Procopius lib. 1. de bello Gothorum, in hanc, vt ille asserit, sentẽtiam, Nostræ ditionis Italiam per vim Gothi ceperunt, nec solum restituere nobis haudquaquam decernunt, sed iniuria insuper nos afficere, nec toleranda quidem, nec mediocri: quocirca exercitus aduersus mittere cogimur. Vos verò par fuerit, nobis hoc bello vt auxilio sitis, quod vtique vtrique nostrûm commune, rectior illa ac vera de Deo opinio facit, in Gothósque odium, vt Arianorum errores reiiciẽtibus detestandos. Non tamen placet opinio eorum, quæ vult Frãcos dictos esse à ferocitate, quòd Valentiniano Imperatori stipendium recusarint: nomen enim illud multis ante Valẽtinianum temporibus fuisse, Regésque habuisse Francos, Marcellinus testis est. Quo autem tempore Regnum in Gallia constituerint, profligatis aut eiectis Imperatoribus Romanis, id longiore sermone & indagatione eget: institutúmq; nostrũ excederet, si singula tractanda forẽt. Extant enim non pauci & cõtemnẽdi authores, ex quorũ labore ista petẽda sunt. Itaq; ad cætera pergo.

IN CAP. VI.

DIfferit Sexto Capite Hotomanus, vtrum Regnum Frãcogalliæ hæreditate, an ſuffragiis deferretur, & de Regum creandorum more: quam quæſtionem mouet ille, non vt hiſtoriam nobis aperiat, ſed vt Francogalliam ſatis ſeditionibus agitatam funditus euertat. Cùm enim populi iudicio & ſuffragiis Regnum noſtrum deferri vult, vt de Regibus Germanis ex Tacito, & quem adhuc morem retinere Germanos, Danos, Suenos, & Polonos, ait, qui Reges in Concilio eligũt, ita tamen vt filij Regum præferãtur cæteris: Quid, inquam, aliud vult, cùm tantopere electionem iſtam probet, vt ex ſua ſententia nihil ſapientius, aut reipublicæ ſalutarius excogitari dicat, quàm, formam illam, neque nobis, neque noſtris tritauis cognitã, & quæ è memoria noſtra, tanquam quæ de Iapeto dicuntur, penitus exciderit, imò quæ nunquam fuit, inducere, noſtrúmque Regnum tam bene ſtabilitum & fundatum, ad illam teterrimam, immanem, & ſanguinolentam beſtiam electionis reducere? Quod ille tamen ſanctum & ſalutare vocat, & ex teſtamento Caroli Magni apud Naucler. generat. xxviii. cõfirmare nititur. Cùm tamen ex illo teſtamento nihil, quod ad hanc rem pertineat, elicere poſſit. Continet enim diuiſionem totius Regni & Imperij eiuſdem inter liberos, Ludouicum, Pipinum, &

Carolum, ídque per modum institutionis: tantum abeſt vt iudicio populi, aut concilij id permiſerit. Sciebat enim nihil eſſe inconſtantius, nihil mutabilius & periculoſius, quàm ab imperitæ multitudinis iudicio pẽdere, quæ (vt inquit Liuius Decad. 3. lib. 4.) ſeruit humiliter, aut ſuperbè dominatur. Docet enim Imperium Romanæ vrbis (quam æternam Marcel. vocat) quid inter ſucceſſionem & electionem interſit, tot tyrannos, tot monſtra paſſim, in tot partes diuiſum, vt tandem nullũ ſit relictum veſtigium, præter vmbram quãdam Imperij in Germania, quod tamen ſeditionibus & furiis agitatum extitit quandiu populi iudicio ſubnixum fuit, vt tandem mortuo Federico ſecundo, qui obiit anno ſalutis 1250. ius eligendi Imperatoris ad ſeptem Principes Germanos delatum fuerit, tres Eccleſiaſticos, quatuor Laïcos, vt vocant. Quare ergo vocas ſanctum & ſalutare bellorũ ſeminarium, & quod conſenſu omnium exploſum fuit. De electione autem Pharamundi ex Aimoino, non eſt cur tantoperè Hotomanus ſibi placeat, neque locus ille Aimoini plurimùm facit, qui magis intelligi & referri debet ad formã inaugurationis quàm electionis, vel vt verius dicatur, in Regem Francorum illum electum fuiſſe, fortaſſis propter ſublatam veterũ Regum ſtirpem. Multos enim Reges Francorum prę-ceſſiſſe Pharamundum ex ipſo Marcel. lib. 3. patet. Meminit enim ille Mellobaudis cuiuſdam Francorum Regis, quem domeſticorum comitem vocat. Tandem conſtat, mortuo Pharamundo

mundo, Clodium Crinitum eius filium illi ſucceſſiſſe, cui ſucceſſit, ex eiuſdem Aimoini ſentẽtia cap.6. Meroueus eius affinis, non electione, licet conſtet abſque prole maſcula Crinitũ deceſſiſſe, ſed ſucceſſione: Ait enim ille, Regni Francorum gubernacula Meroueum accepiſſe: cui Childericus ſucceſſit: Childerico ex eiuſdem Aimoini cap.12. Clodoueus filius hæreditario iure, non electione. Quid plura? mortuo Clodoueo primo Francorum Rege Chriſtiano, quatuor illius filij Theodoricus, Clodomirus, Childebertus, & Clotarius, regnum inter ſe æqua lance diuidunt, vt verbis Aimoini vtar, qui te iam, Hotomane, quater mendacij arguit: in qua diuiſione, quæ aliter facta non iudicabitur, quàm hęreditario iure, nullum conſenſum concilij acceſſiſſe ſatis cõſtat. Atqui ſi iſta non ſufficiũt, ſeries ipſa regum poſt iſtos te etiam mendacem probat. Childeberto mortuo ſine liberis, ſolus ex Clodoueo regnauit Clotarius, cæteris fratribus mortuis, qui etiam vt idem author eſt, cap. vltimo lib.2. reliquit filios regni hæredes: quorum hæc ſunt nomina, primus Cherebertus, ſequens Gunthranus, tertius Chilpericus, quartus Sigebertus, & ſic de cęteris Merouingis vſque ad Carlouingos. Ita enim Hotomanus progeniẽ Merouei & Caroli Magni appellat. Sed ait ex eodem Aimoino lib. 4. cap.51. mortuo Dagoberto Franci, Danielem quendam clericum cæſarie capitis creſcente, in regnum ſtabiliunt, atque Chilpericum nuncupant. At, proh dolor, quantũ ſudoris impendit in mendacio ſtruendo! Debebat Iuriſcõſultus ani-

C

maduertere, iura ad eas res aut negotia aptari, quæ frequenter accidunt, non quæ perraro. Sic ille meminiſſe illius non debebat: à Pharamundo enim, quem ille primum Francorum regem nominat, ad Danielem Chilpericum, trecenti anni elapſi ſunt,& ſic iure hæreditario,& non electione, per trecentos annos regnum Francorum delatum extitit. Pharamundus enim regnum adeptus eſt anno Chriſti 420. ex Tilio & aliis: ex ipſo Aimoino Daniel Chilpericus anno 722. eo ſcilicet tempore,quo ſucceſſio illa (quam tu Merouingorum vocas) defecit. Atqui non animaduertis, non ſucceſſionem iſtis exemplis damnatã, ſed ſucceſſores. Neſcis bonos principes, malos habuiſſe ſucceſſores & hæredes, hæreditatem tamen bonam,iuſtam & legitimam dici.hîc virus oſtendit Hotomanus,hîc qua mente, quóve animo ſcripſerit, docet, nempe vnico exemplo regni ſucceſſionem auferendam: imò quoties Hotomano & aliis ſeditioſis libuerit, regem creandum. Sic Tyrãni in Romano Imperio prætexentes Imperatorum quorundam ignauiam, Imperium Romanũ arripuerũt. Occiſis enim duobus Gallienis A A. xxx. tyrãni Imperium Romanum lacerarunt, totúmque vaſtarunt. Probo imperante, quem verè probum teſtatur Vopiſcus in eius vita, quatuor tyrannos Imperiũ Romanum ſuſtinuit, Firmum ſcilicet, Saturninũ, Proculum & Bonoſum, quos tamen electio & fauor militaris prouexerat,& fortaſſe non ſine cauſa, ſaltem probabili. Vide quid ſibi vult cãtatiſſima tua electio, vide quo tendat: nempe vt ſuffragiis viliſſimorum

morum ſeditioſorum & factioſorum hominum Frācogallia Reges habeat, poſthabita propagine regia, eáque cælitus donata: imò, vt liceat Hotomano, quemadmodum Didio Iuliano Iureconſulto, regnum emptis ſuffragiis arripere: Eò enim tendunt illa exempla tua mendicata: eò tendit tota Hotomani oratio, eò ſpectat libellus. Sic Catilina ſtatum reipub. Romanæ bene conſtitutum non ferens, bellum patriæ indixit, aſcitis ſecum (vt ait Saluſtius) quibus opes nullæ erāt, qui ſemper bonis inuidēt, malos extollunt, vetera odere, noua exoptant, odio ſuarū rerum mutari omnia ſtudent: turba atque ſeditionibus ſine cura aluntur, quoniam egeſtas habetur ſine damno. Item, Qui vbiq; probro, atque petulētia maximè pręſtabant: alij per dedecora patrimoniis amiſſis: poſtremò omnes, quos flagitiū & facinus domo expulerat. Præterea multi memores Syllanæ Victoriæ quod ex gregariis militibus alios Senatores videbant, alios ita diuites vt regio victu atque cultu ætatem agerent, ſibi quiſque, ſi victoria in armis foret, talia ſperabat: Aſcitis præterea tibi & tuis ſimilibus, quorū parentes proſcripti, bona erepta, ius libertatis imminutum erat: qui, vt inquit ille, haud ſanè alio animo euentum belli expectabant: & quicunque aliarum atque Senatus partium erant, conturbari rempub. quàm nimis valere, ipſi malebant: &, vt vno verbo dicam, quibus ille artibus rempub. Romanam perdere cogitabat, Hotomanus cum ſuis noſtrū Regnū à Deo conſtitutum, ope illius auctum & conſeruatum, euertere conatur: idem illi animus, eadem

voluntas, idem præmium. Vide quàm bene Salustius de vobis in persona Catilinæ vaticinatus est: vide quàm benè tibi conueniunt, quæ de eo dicta sunt: restat & manet similis exitus: hoc enim seditiosorum præmium est, vt tandem pœnas impietatis suæ persoluant. Nam, vt inquit Marcellinus libro 14. post Platonem, hæc & huiusmodi quædam innumerabilia, vltrix facinorum, impiorum bonorúmque prçmiatrix operatur Adrastia, quam Nemesim & angelum iudicij, omnium malorum consideratricem, Plato lib. 4. de legibus vocat: plura, veráque, ad hanc rem dici possent, quæ prætermissa volui: non enim conuiciis cum istis ago, quos superiores hac parte scio. Sed veritate mendacia tollo. Proinde quod Hotomanus ex eodem Aimoino libro 4. cap. 67. ait, mortuo Rege Pipino, filios eius Carolum & Carolomanum, consensu omniũ Francorum Reges creatos fuisse, non magis probat suam electionem, quàm locus Pharamundi. Sed quia Hotomanus per centones argumẽta petit: ego rem repetam, quam tamen silentio perpetuo non tegendam, sed obruendam existimarem, quia exemplis talibus non territi mali, sed magis docti videntur. Qua ratione Plato lib. 1. de legibus culpat Cretensium fabulam de Ganymede, quod aduersus Iouem ficta sit, vt cum ab eo (vt ille inquit) leges ipsorum originem habuisse credantur, eum Deum imitantes qui leges tradidit, hac etiam voluptate fruãtur. Et Terentianus ille Chærea exemplo fuci facti mulieri per Iouem, vim puellæ infert lubens. Benè igitur Lampridius

protestatur

protestatur in vita Heliogabali, ad Constantinum nũquam se vitam illius in literas missurum, ne quis fuisse Romanum principem sciret, imò magis ne imitaretur. Scio ego Regnum Francorum multos eósque probos, pios & Christianissimos habuisse principes: & ignauos quosdam, vt sunt res humanæ. Sic Romanum Imperium: sic denique regnum Iudæorum: sic monarchia Assyriorum & Persarum. Nullum enim fuit regnum, nullus principatus, nulla denique respub. quæ bonos semper tulerit Principes, aut magistratus: eadem enim terra, vt ibidem Lampridius, & venenum fert, & frumentum: alia salutaria, alia contraria: eadem serpentes, & ciconias. Hoc tamen interesse inter bonos principes & malos, quod ij diu imperarunt, & exitu naturali vt plurimum functi sunt: alij amisso regno, vita deniq; miserè priuati. Ii memoriã sui pręclaram & optabilem reliquerunt: alij interfecti, tracti, tyranni meritò appellati: & cum vita, dãnata eorum fuit memoria. E quorũ numero, scilicet ignauorũ, in regno Francorum, & è Merouingis fuere vltimi Chilpericus, antea Daniel dictus, Theodoricus Cala, & Childebertus stupidus: qui nudũ nomẽ Regis habẽtes, summa rerum penes Carolũ illum Malleũ Austrasij Pipini filiũ erat. Cui facilè fuit, licet nomen Regiũ dicatur repudiasse, in suos regnũ traducere: quod quia per successionẽ facere non poterat, tanquã alienus à Meroueo, alia via aggreditur, nempe partim vi, partim cõsensu eorum quos beneficiis sibi cõciliarat & deuinxerat. Itaque tribus filiis relictis, Pipino, Grifone, &

Carolomano,duobus ſublatis,Pipinus,conſulto prius Zacharia Romano Pontifice, Rex Francorum appellatus eſt, & in Regem inunctus & inauguratus Bonifacij Moguntini epiſcopi manu, vt idem Aimoinus teſtatur eodem lib. cap. 61. mox ab Stephano ſummo pontifice, tunc in Gallia profugo, filij eius Carolus, qui Magnus poſtea dictus eſt, & Carolomanus, reges vncti fuerunt, vt eodem cap. quod Hotomanus ſilentio tegit, & ſolius conſenſus populi facta mentione, ſuam electionem ex illo Aimoini loco probare contendit, cùm tamen locus ille, nihil ad illius mendacium & commentum faciat, vt cæcutienti patere poteſt. Quem etiam non iuuat teſtamentum Caroli Magni, quo conſtat Magnum, Ludouicum Pium ſcripſiſſe hæredem Regni Francogalliæ, Bernardo nepote creato rege Italiæ, vt ex Naucleri loco ſupra citato liquet. Quod etiam Aimoinus libro quarto, cap. 102. teſtatur his verbis: Cuius rei nuntium (*loquitur de Caroli Magni obitu*) cùm Ludouicus filius eius in Aquitania apud Theoduadum villam, vbi ipſe tunc hybernabat, plurimis deferentibus accepiſſet, triceſimo poſtquam id acciderat die Aquaſgrani venit, ſummóque omnium Francorum conſenſu ac fauore patri ſucceſſit. & quæ ſequuntur. Quod autem conſenſus mentionem facit, ad electionem referri nullo modo poteſt. Sed intelligendum eſt omnium conſenſu, id eſt omnium votis, omnium expectatione & deſiderio, quod clarum efficitur lib. 5. cap. 10. Appendicis ad Aimoinum

moinum his verbis: Venit ergo Imperator (loquens de Ludouico, quem à patre Diadema accepiſſe, cap.9. dixerat) Aquiſgrani in palatium, & à propinquis atque multis Francorum millibus cum multo fauore eſt receptus, Imperatórque ſecundò declaratus. Quid plura? ſedato tumultu, qui inter Pium & filios exortus erat, cum maximo Francogalliæ incommodo, & horrendo tacendóque exemplo, à Pio regnum inter filios diuiſum teſtatur idem Aimoinus libro 5. cap.18. non electione populi: vt verum ſit, non ſolùm Merouingorum temporibus, ſed & Carlouingorum filios in regno patribus ſucceſſiſſe. Sed quia res humanæ inſtabiles & mutabiles ſunt, & nihil eſt quod perpetuò ſtare poſſit, quemadmodum Merouingis perperam & per ludibrium adminiſtrantibus, vt ſuperius docuimus, ſumma rerum illis adempta eſt, & ad progeniem Pipini tranſlata: Sic viciſſitudine quadam, & occulto Dei iudicio ex Carlouingis, non minus luxurioſè agentibus, & adminiſtrantibus, tranſiuit ad Capetum, ſiue in vltionem prioris perfidiæ, ſiue quòd progenies Pij ita erga parentem ſeſe impiè geſſerit: vindicat enim Deus & vlciſcitur filiorum delicta erga parentes, etiam ſi ſera ſit vindicta. Cùm enim, vt ſacra docet ſcriptura, ſecundus à Deo honos parentibus debeatur: Et, vt Plato libro quarto de legibus inquit, putare quiſque debet, omnia quæ poſſidet eorum eſſe qui genuerunt, & educarunt, ita vt illis omnia pro viribus miniſtrare debeat: Primùm quidem externa bona,

deinde etiam corporis, poſtremò quæ ad animũ pertinent: hæc omnia videlicet mutuo data perſoluens, & pro curis doloribúſque priſcis parentum, in ſenecta recentes reddens, quando maximè indigẽt: in verbis quinetiam per totam vitam parentes venerari maximè deceat, adeò vt leuiũ ac volatilium verborum grauiſſima immineat pœna: &, vt ille ait, omnibus propoſita ſit Nemeſis iudicij angelus, huiuſmodi omnium conſideratrix: adeò vt oporteat iratis animúmque explentibus cedere, ſeu verbis ſiue rebus id faciant, non ignorantes patrem iure admodum filio valde ſuccenſere, ſi quando iniuriam ſibi fieri arbitretur. hæc ille. Itaque non mirum ſi parẽtum nequiſſimorũ proles paternas luerit pœnas: quæ tamen quia Dei iudicio ſummittenda ſunt (qui vt dicebat Chilo ille Lacedæmonius, vnus ex Septem ſapientibus, excelſa deprimit & humilia extollit) latiùs proferre, nec pium nec æquum exiſtimo. Regna enim & poteſtates à Deo conſtitutas docet ſacra ſcriptura, & Reges in manu illius eſſe: nec mirum ſi illi maximæ curæ ſint, quos Pythagoricus Ecphantes vocat vnicum & excellens quoddam opus, quia ſit Imago ſuperni illius Regis, creatori ſuo ſemper familiaris. Quod verò de Childerico Clodouei patre à ſuis expulſo citat Hotomanus ex Gregorio Turonenſi, libro quarto cap. 51. non probat ille locus, electione in Francia Reges fieri: Aliud eſt enim Regem ob facinora pellere, Regno deturbare & deiicere, aliud Regem eligere. Præterea non debebat vir ille vetu

illu

illud exemplum proponere, vt pote Regis idololatræ, & non Christiani: sed non veretur belluina illa exempla nobis adducere, dum modò mẽdacium suum illis iuuare possit. Itaque aliud de Sigeberto ad Chilpericum è regno Franciæ deturbandum, euocatum à Francis quibusdam, magis tacendum quàm vulgandũ profert exemplum. Nam certum est Sigebertum à quibusdam flagitiosis tui similibus euocatum: nec mirum, si spreto sancti Germani Episcopi consilio, tragicè Sigebertus obierit, pœnásque infidelitatis luerit, vt ex eo Turonensi loco vidit Hotomanus, nec tamen erubuit proferre. Vide quomodo per scelera sit iter ad scelus: vide quomodo te perdis factiose: vide quam Rempub. probas, imò funestam tyrannidem. Quod ait Hotomanus Sigebertum consentiẽtem Francis Regem constitutum, ac Regnum Chilperici fratris sui adeptum, repugnat iis quæ à Turonensi, loco suprà citato dicta sunt. Sic enim habet, Spreto per Sigebertũ sancti Germani consilio, eóq; veniente ad villam (cui nomen est Victoriacum) collectus est ad eum omnis exercitus, à quo impositus clypeo Rex est salutatus: tunc duo pueri cum cultris validis vtraque ei latera feriunt: at ille vociferans, atque corruens, non pòst multò emisit spiritum, & cum eo Charegisilus cubicularius eius. Habes præmium perfidiæ & proditionis: habes, quid alieno Regno inhianti acciderit: & hoc tu fortassis probas, & ais lege Francica licere. Viderit Lector, quid de cæteris iudicet. Iam satisfactum istis arbitror pio lectori,

non ſeditioſo, nempe Regnum noſtrum non electione, ſed ſucceſſione delatum ſemper fuiſſe, & proximis agnatis. Quòd ſi aliter aliquando acciderit, id factum magis ob ignauiam Regum, quàm alia ratione: nec trahēdum ad exemplum, vt noſtri aiunt, de iis quæ rarò accidunt. Nec mouet quod paſſim legitur apud Turonēſem, Adonem, Aimoinum, & alios, Frācos in Regem conſtituiſſe, ſublimaſſe, eleuaſſe, clypeo erexiſſe, & cætera huiuſmodi, quæ magis pertinēt (vt ſuprà dictum fuit) ad inaugurationem, quàm ad electionem. Solebant enim Regni Proceres, in Regni auſpiciis, frequentes conuenire, Regem nouum ſalutare, ſacramentum præſtare, & in verba noui principis iurare, qui mos adhuc obtinet: vt ſatis ex dictis authoribus elici poteſt, quod nihil tamen pertinere ad electionem certum eſt. Quibus addam externorū teſtimonium: ſic enim Georgius Cedrenus græcus hiſtoriographus, in compendio ſuæ hiſtoriæ (*ſcripſit ille* ab exordio mundi vſque ad Iſaacium Comnenū Imperatorem Conſtātinopolitanum 1057) memoriæ proditum eſt, Regem Franciæ, conſuetudine ſic obtinente, Regnum per ſtirpem à maioribus ſuis ad ſe delatum gerere.

IN CAP. VII.

Eodem

Odem artificio Hotomanus quærit, cap.7. pluribus extantibus Regis demortui liberis, quid iuris in hæreditate obſeruaretur: nēpe dū talia in dubium vocat, nihil aliud vult, quàm toties noſtræ Reipub. incommodis expertas ſeditiones, & ſopitas, adhuc rediuiuas facere & renouare: vt ſi qui audaciores ſint, aut Hotomanicæ factionis, & nouādarum rerum cupidi, non deſint exempla partiti Regni contra ius fáſque. Sed quia errores non aliter tueri poſſumus, niſi exemplis, & qui exemplo peccat, non tam peccaſſe quàm aliorum peccata imitatum eſſe, ſæpè iudicamus: Iſta oratione Hotomanus longè ab arte boni & æqui quam profitetur, noſtrum Regnum, quod priùs ſuffragiis & electione populi deferri dixerat, diuiſum vult: & quærit, pluribus extantibus liberis, quid iuris in hæreditate Regni obſeruaretur. At non te pudet, homo leuiſſime, nunc hæreditarium facere, quod prius arbitrio alieno, & liberalitate Polonica, Dacica, Suetica, & Germanica pendere dicebas. Vide quàm parum tibi conſtes. Hæreditas eſt ea quæ in noſtro iure dicitur ſucceſſio in vniuerſum ius, quod defunctus habuit. Itaque cùm hæreditatis mētionem facis, te propriis pennis configis, & fateri cogeris, non electione, ſed ſucceſſione Regnum hoc noſtrum delatum ſemper fuiſſe. Ad tuam tamen queſtionem, imò potius ſchiſma, ecce, Claſſice, quid ſentiam. Nemo eſt qui neſciat Regnū Francorum, primis temporibus inter liberos maſculos fuiſſe

diuiſum. Locus enim ille filiorum Clodouei primi hoc abundè docet. Sed quanta ex huiuſmodi diuiſione nata & orta diſſidia ſint, cùm alter alterius imperio graſſaretur, & portioni hæreditariæ inhiaret, debebas docere, vt ſaltem illorum exemplo alij diſcerent. ſed vide fructum. Bellũ inter filios Clodouei ex diuiſione ortum, Aimoinus lib. ij. teſtatur, & apud eundem, cap. xj. Theodoricus fratri Clotario parat inſidias ob Regnũ, Childebertus & Clotarius, nepotes ex fratre Clodomiro, inſontes de medio tollunt, mox pugnant inuicem. Chrannus aduerſus Clotarium parentem bellum parat. Prætereà filij Clotarij propter Regni paterni ſucceſſionem, mouent inter ſe controuerſiam, ex eodem lib. 3. cap. primo. & ſic de cæteris, quos recenſere longum & miſerum eſſet: Nec enim iſta literis commiſiſſem, tanquam obruenda perpetuo ſilentio, ni coëgiſſet Hotomanus, qui plurimùm huiuſmodi malis exemplis delectatur. Ad rem redeo. Hàc quęſtionem non eſſe otioſam Hotomanus multis ait: Nam, inquit ille, cùm penes populi comitia, & publicum gentis concilium, non modò deferendi, verumetiam adimendi Regni ſumma poteſtas eſſet: Illud neceſſariò conſequitur, in eiuſdem arbitrio fuiſſe, vtrum omnibus æqualiter, an vni tãtum, Regni ſucceſſionem deferret. Sed cùm vtranque propoſitionem falſam docuerim, & conſequens falſum eſſe neceſſe eſt. Itaque otioſa erit, imò planè anilis ſecũda quęſtio, Si populus filio repudiato alium eligeret, ecquid tamen ad dignitatem ſuam tuendam

dam relinqueretur? Quasi id acciderit vnquam superstite eo cui ademptum Regnum extitit. Vis vt ego externorum exempla proferam? nam ad Reges nostros id non pertinet, nec vnquam pertinuit, vt testatur Procopius. Nerone occiso, Galba, Otto, & Vitellius Imperium arripuerunt, mox pugnando inuicem conciderunt: vt ipsi Vitellio saluti non fuerit, velle deponere Imperium, qui, vt ait Suetonius, soluto à latere pugione, Consuli primùm, deinde illo recusante, Magistratibus, ac mox Senatoribus singulis porrigens, quod signum erat depositi imperij. Sic Caracalla Bassianus Getam sustulit: & multi alij, quos recensere longum esset, vt prætercam Germanicum dolis Tiberij occisum, Diocletianum & Maximianum: hunc hausto veneno, alterum immisso percussore à filio. Non insulsè igitur Periander Corinthiorum tyrãnus respondit roganti, cur in tyrannide persisteret: Quia, inquit, sponte & inuitum cedere æquè periculosum est. Plura dicerem, nec deficeret oratio: sed tam horrida, tragica, & tetra electionis tuæ exempla, tibi (qui libens amplecteris) relinquo. Vide tamen quàm paruo momento tua labascunt fundamenta. At vtinam hæsisses iis, quæ isto capite à te dicta sunt, de quadrifaria rerum, quæ in ditione principis sunt, diuisione, ex Romana prudentia. Certè lectio illa, in qua te multum versatum & excellere nemo est qui nesciat, digna esset tanto artifice. Sed cùm bella tonas, non facis ex tuæ disciplinæ præscripto & instituto. Quod autem subdis, Ergo Rege de-

mortuo (si ad extraneum) non probo quandiu proles extat mascula, siue directo, siue ex transuerso. Si verò sint filiæ tantùm, hoc locum habere quod ait Hotomanus, nempe aliquid filiabus largiendum, tuendæ dignitatis Regiæ causa: non tamẽ patrimonij, quod domanium ex Chopino vocamus, vel ex Iust. rem dominicam. Cuius illæ moribus nostris incapaces sunt, sempérq; fuere, vt satis liquet ex illo Caroli Magni testamento apud Nauclerum: de filiabus enim sic statuit, Quæ autem iustè & rationabiliter à condigno viro ad coniugium quæsita fuerit, eíque coniugalis vita placuerit, non denegetur à fratribus suis, si & viri postulantis, & fœminæ consentientis honesta & rationabilis fuerit voluntas. Ex quo apparet nihil de dote filiarum cauisse, imò totum hoc fratrum arbitrio reliquisse, cùm prius inter filios Regnum diuisisset. Locum verò Aimoini lib. 4. cap. 17. de Dagoberto & Ariberto, quem alij Heribertum vocant, deprauatum ab Hotomano esse, legenti patere poterit. Non enim (vt ille vult) vrbes & pagos prope Ligerim Ariberto fruẽdos dedisse Dagobertum, neque pepigisse cum eo, vt priuato contentus habitu, nihil amplius de paterno regno speraret. Imò verò (vt inquit ille) amicorum consilio, fratrem ex parte Regni consortem fecit, collata ei prouincia, quæ à ripa Ligeris Vasconiam versus, extenditur, vsque ad Pyrenei iuga montis, qui Galliam ab Hispania disterminat, & ea portione contentum, nihil amplius de paterno speraret Regno. Addit posteà adeptum portionem cum digni-

dignitate Regia, his verbis: Qui vbi partem adeptus est, sedem Regni Tholosam eligens. & quæ sequuntur. Quem eodem lib. cap. xxiiij. Regem Aquitaniæ vocat: tantum abest vt tuendæ solùm dignitatis causa, portionem Dagobertus Ariberto largitus sit, vt vult Hotomanus. Nec magis verum est quod ille eodem cap. dicit, successionem regni non hæreditariam esse, quod falsissimum suprà monstrauimus. Et ille locus Dagoberti cum Ariberto ita conuincit, & sua postrema narratio id probat: quod etiam ex Agathio (quem nominasse satis illi visum fuit) abundè testatum extitit. Vixit ille temporibus Iustiniani, nostrósque Francos, & eorum instituta cùm maximè laudarit, vt Græcis ipsis anteponat lib. primo circa principium, sic ait, Franci igitur cùm optimum degant id vitæ genus, seipsos imprimis, & proximos quosque peruinciunt: & ex parentibus filij Regna suscipiunt. Constat sanè Childebertum, Clotarium, Clodomirum, ac Theodoricum, germanos fratres fuisse: hi patre defuncto in quatuor partes diuisum Imperium, quantum cognitione capere potui, æquam singuli partem ciuitatum & gentium accepere. Idem Aimoinus vt suprà. Ex quo saltem loco poterat Hotomanus videre, regnũ hoc ex parentibus filios accipere, non electione, sed hæreditario iure. Sed quia locus ille Agathij multum detrahit de Hotomani concepta opinione, noluit libro suo inserere, ea scilicet ratione, quòd ille, vt dixi, instituta nostra plurimum probet, ac laudet. Non est ergò cur Hotomanus

errores ſuos ignoratione tegat, cùm ait certum hac de re ius Frácogalliæ nullum reperiſſe. Cùm tamen veterem cóſuetudinem pro lege eſſe, ipſe ex diſciplina, quam profitetur, ſatis ſciat: & in diuiſione non Regni, ſed illuſtris cuiuſdam domus tantùm, maximè ſi ducatus aut comitatus honore dignetur, morem veterẽ, deſtinationem & legem familiarem domus, ſæpiſſimè ius facere, vt ille nouit, & tamen malo animo ignorare fatetur: & ad populũ, cuius iudicium tam magnifacit, vel, vt ipſius verbis vtar, ad arbitrium publici cócilij ſemper relatũ falsò adſeueret. Quod ille ſubiungit de Rege Philippo tertio, id ad ius appannagij, vel, vt vult doctiſſimus Burdinus Regius generalis cognitor, ad portionem quæ ex Diademate vel Canone Regio delibatur, & fratribus maſculis, & eorum maſculis tantùm addicitur, ex veteribus noſtris inſtitutis pertinet. De quo alibi, parcè tamen, nam extat liber hac de re Chopini Andij Iureconſulti, & patroni cauſarũ in Curia Parlamenti diſertiſſimi, nuper in lucem editus.

In Cap. VIII.

E lege Salica, & iure mulierum in Regum parentum hæreditatibus, hoc octauo cap. Hotomanus tractat: & certè hic locus planè difficilis eſt, quippe verſatur in maxima caligine: nam hactenus ſatis incertum eſt, quo tempore lata fuerit huiuſmodi lex, cuius tamen

tamen fragmenta extant: tandem constat, idque in dubiũ non vocatur, Legem fuisse siue scriptã, siue non scriptam, quam tamen vsus frequentissimus, receptissimus, & omnium antiquissimus approbauit: non enim leges ob hoc sunt, quòd scriptæ, sed quia receptæ. Sic Romæ Regibus extantibus, quemadmodum Lacedęmoniis nullum erat ius scriptũ, donec eiectis regibus, repub. constituta, leges à duobus populis mendicatæ, in tabulas redactæ fuerunt, vt testatur Liuius, & Tacitus libro Annalium tertio: non tamen minus dicemus, Romanos sine lege, quòd scriptas non haberent. Sed quòd Francis leges fuerint, audi Agathium eodem libro primo. De Francis nostris sic ille: Nam primo illo reiecto, & prisco viuendi modo, imperantium vtitur institutis, tametsi tempore videatur non admodum dignitate defectior: nimirum cùm Germani haudquaquam sint, vt plurimi Barbarorum, pastores: sed Romanorum politia & aliis institutis & multis vtuntur: iisdémque legibus viuunt, & cæteris. Iidem, vt in conuentibus faciendis, & nuptiis medelísque eadem statuũt: sunt quippe omnes hi Christiani, & rectissimæ inter cæteros omnes opinionis: habent præterea per ciuitates antistites, sacerdotésque: festos insuper haud secus ac ipsi nos peragunt dies: & sanè hi mihi, & si cætera Barbari, moribus tamen videntur quàm optimis prædit i, & maximum in modum ciuiles, nec habere quod à nobis faciat alienos, præter vestitus barbariem, & vocis innatæ sonum, linguæque. Quos equidem cùm

D

ob eorum virtutes, tum ob in cæteros æquitatem, interséque concordiam, mirum in modum admiratione ac laudibus prosequor, & magnifacio. Nam & si antehac sæpè, & nostris his quidem temporibus, in principes tres, pluresue eorum sit partitum Imperium, nunquam tamen in inuicem bella suscepisse hos constat, nec ciuili patriam sanguine inquinasse. Quum alioquin vbi magna esse videntur, & non impares aut dubij potentatus, ibidem & necessarium sit omnino, & multis de causis inflatos animos fieri, honorúmque exoriri & primatus cupiditates, & infinitos alios animorum affectus, vt perturbationis ita & seditionum plenissimos: apud hos tamen, & si diuisa Imperia sint, nihil prorsus offertur huiusmodi. & quæ sequuntur. Ex quo loco satis infertur, Francos non exleges fuisse, imò optimis legibus & institutis semper vsos, in Regni & Imperij successione: quod, vt mox dicit, filij ex parentibus suscipiunt, vt clarius fit ex altero eiusdem authoris lib. primi loco. Ait ille, Theodoberto mortuo (is erat filius Theodorici filij Clodouei) Theodobaldus filius Regnum suscepit, quem, & si iuuenis admodum esset, & sub pædagogo adhuc nutriretur, lex tamen patria ad paternum Regnum vocabat. Habes, Hotomane, quod te tantopere torsit, nempe legem patriam filios vocare ad Regnum. Lex ergo apud Francos de Regno semper fuit, quam Saliorum fuisse, id est Frācorum, ita enim eos Marcellinus vocat, nō erit absurdum dicere, indéque etymon traxisse, dictámque Salicam.

Tor-

Torquebit te etiam locus hic, ex quo non electione ſed lege patria,& hęreditario iure, Regnũ deferri dicit: quod cùm tibi ignotum non extitiſſet (citaſti enim Agathium) de induſtria omiſiſti: &, vt coniectari poſſum, expunxiſſes & detraxiſſes de authoris libro, vt tuum de electione Regum noſtrorũ commẽtum veritatis vmbram prętexeret. Non male igitur Gaguinus, & cæteri noſtri ſcriptores, & inter eos Chopinus,& Guillelmus Poſtellus poſt Seſſeliũ, hanc legem Pharamũdo tribuunt, quibus aſſentiri videtur locus ille Agathij, qui hanc quæſtionẽ claram reddit. Tandem nemini dubium eſſe poteſt, niſi his qui omnia vocare in dubium ſolent, quæ ſibi non probãtur, legem fuiſſe: & illius extant plurima manuſcripta exemplaria. Ex quibus falſum eſſe oſtenditur, imò falſiſſimum & notæ impoſturæ, quod Hotomano placet, legis illius capita, non de publico Regni iure, ſed de priuato fuiſſe, vt legis illius verba clarè ſonant, nec egent cauillatoris, aut Sophiſtæ cuiuſdam interpretatione, quæ ſic habẽt: De terra Salica nulla portio hæreditatis mulieri veniat, ſed ad virilem ſexum tota terræ hæreditas perueniat. quod de ſacro principis patrimonio & regno dictum eſſe quis dubitabit? cùm excluſis fœminis, ſolos virilis ſexus vocet: neque niſi aſſertor mendacij, aut tui ſimilis, auſit negare, excluſa filia portione terræ Salicæ, regno iuſtè poſſe inhiare: furentis enim veſaniæ eſſet, & omnino deſipientis, cui portio quantulacunque negatur, totum petere velle: & tamen aliter ſentit Hotomanus, & audet ille

legum nostrarum horrẽdus corruptor & deprauator contra morem maiorum nullo exemplo, nullo authore, fœminas ad regni successionem vocare: quùm inter omnes authores conueniat, nullam fuisse gentem quæ minus passa sit mulieres regnare, quàm Francogallos quos vocas: dico vocare: quid enim aliud vult ille pseudo-francogallus cùm ait, nullum nec Salicæ, nec Francicæ extare statutum, quo mulieres à regni hæreditate arceantur? ídque tantùm more gẽtis tanto seculorũ consensu cõfirmato, quod legis scriptæ vim obtinet, quasi velit dicere, legem non esse: cùm tamen Vlp. lib. primo de off. proconsul. & Hermogenianus lib. primo Iuris epitomarũ doceant, quæ longa cõsuetudine comprobata sunt, non minus quàm ea quæ scripta sunt iura, seruanda: & Paul. lib. 7. ad Sabinum tantum huic iuri tribuit, & in tantum probatum esse asserit, vt non necesse fuerit scripto id comprehẽdere: notum enim est scripturam magis legem continere, quàm facere, quemadmodum de nostris statutis municipalibus dicere possumus. Nullum enim in tota Gallia antiquitus ius municipale scriptum fuisse nemo nescit, & quod in scriptis redactum extitit, non est antiquius centum annis: cùm tamen omnibus notum sit, Galliam aut Francogalliã suis legibus municipalibus & cõsuetudinibus perpetuò vsam, vt Agathius loco suprà citato, & Cæsar Commentariorum libro 6. testantur. Illius enim consuetudinis aut legis quæ de re vxoria & societate inter virum & vxorem est, penè in tota Francogallia, meminit Cæsar his verbis,

verbis, Viri quantas pecunias ab vxoribus dotis nomine acceperunt, tantas ex ſuis bonis, æſtimatione facta, cum dotibus communicant: huius omnis pecuniæ coniunctim ratio habetur, fructúſque ſeruantur: vter eorum vita ſuperarit, ad eum pars vtriuſque cum fructibus ſuperiorum temporum peruenit. Cæterùm, communi lege Francogallorum, fœminas à regni hæreditate arceri, tum vſus omnium antiquiſſimus, & hactenus obſeruatiſſimus, tum caput legis Salicæ id manifeſtum faciunt. Qui autem legem hanc Philippo Longo tribuunt, hi planè cæcutiunt: Nam ſexcentis amplius ante eum annis, nempe à Pharamundo vſque ad tempora Longi, legem illam ſiue ſcriptam ſiue non, ſemper viguiſſe manifeſtum fit ex ſupradictis. Nec ſolùm apud Francos lex illa viguit, ſed eodem fermè tempore in Africa apud Vandalos: Narrat enim Procopius lib. 3. de bello Vandalico, Gyericum Regem teſtamento cauiſſe, vt ſoli qui proximi eſſent virilis ſexus, atque inter eos ſoli maiores natu, ſibi & poſteris Vandalicis Regibus ſuccederent. Addi multa poſſent: ſed quia locus ille eget altiore indagatione & obſeruatione, & ſunt qui nihil intactum hac parte reliquerint, prætermiſſa volui: Interim ſufficiat docuiſſe, legem Salicam non eſſe commentum, vt vult Hotomanus, & antè eum Gallicus quidem ſcriptor huius tẽporis, plus ſuperciliorum gerens, quàm doctrinæ. Sed ius antiquiſſimum fuiſſe Francogallorum, quo ſoli maſculi vocantur ad regni ſucceſſionem, ídque gradatim, & ſecundum

ordinem diuinæ naturæ, ſecundum quam omnia quæ rectè facta dicuntur, ordine & ſucceſſione facta ſunt, vt euentus probat, qui omnia ſolet probare. Nullum enim eſt in toto orbe, fuit, aut erit, diuturnius Regnum, & Imperium, quàm Francorum: iſtis ſcilicet duobus fundamentis: primo, quòd filij Regnum à patre accipiunt, non electione, ſed ſucceſſione: ſecundo, quòd mulieres à Regno arcētur: Regna enim longiora & firmiora ſucceſſione, quàm electione ſemper fuiſſe, Imperium illud, vt dixi, Romanum, diſcerptum & è medio ſublatum exemplo nobis eſſe poteſt. Itaque bene vocat Plato Regnum optimæ gubernationis ſtatū, illudq́; bifariam ſcindens, aliud ait eſſe ſecundum legem, vt Carthaginiēſium: aliud ſecundū genus, vt Lacedæmoniorum, Macedonum, & ſimilium. Per genus autem Lacedæmoniorum Reges dominantur, vt inquit ille: nam ex genere Regnum ſortiūtur. Eodem modo & apud Macedones, Reges imperant: quippe & illic Regnum ex genere inſtitutum eſt, quam formam ille magis probare videtur. Qui autem legem illam Salicam feudis tantum tribuūt, Ducatibus ſcilicet, Comitatibus & huiuſmodi, hi maiore errore ducuntur. Ducatus enim, Comitatus & huius generis, officia tantum & dignitates virorum temporales olim erāt & non hæreditariæ, in quibus non magis filiis quàm filiabus portio debebatur, niſi Regis beneficium filij meruiſſent, vt notum eſt: vnde ad Regni ſucceſſionem latam, ex ſupradictis dicendum eſt.

IN

In Cap. IX.

NONVM Caput quod de iure Regalis capillitij eſt, non eget maiore obſeruatione. Ipſe enim Hotomanus, & ante eũ Beatus Rhenanus, à quo orationem fere totam ſumpſit: & ante Rhenanum Agathius, Turonẽſis, Aimoinus, id docent. Miror tandem tam fœdè lapſum Hotomanum, vt exiſtimet Clotildem Reginam, ex Turonenſi lib.3.cap.18. maluiſſe caput, potius quàm comã nepotibus ex filio Clodomiro abſcindi: nõ enim illam ob comæ amputationem, tam aſperam, cruentámque mortem filiis optaſſe credẽdum eſt: quod coma paucis emenſis diebus renaſci, creſcere & reuiuiſcere poterat, vt de Gundobaldo, qui ſe Clotharij Regis filium aſſerebat, cui licet à Clothario Clotharij primi filio coma fuiſſet amputata, mox à Sigiberto Clotharij fratre non deſtitit Regno inhiare, Ennij cognomento Mummoli ducis opera, & factione, creſcẽte cæſarie, vt idem refert lib.6.cap.24. Sed videbat Regina, iſta amputatione comæ nepotes Regno paterno deiectos, & in monaſterium truſos, vel clericos factos, quod apertè indicant verba Reginæ apud eundem: Satius enim mihi eſt (inquit illa) ſi ad Regnum non eriguntur paternum, mortuos eos videre, quàm tonſos, id eſt fieri clericos, aut monachos. Sic enim vocat Turonenſis capillos incidere eodem libro 3. cap. 18. vbi ait Clodo-

ualdum, postposito Regno terreno ad Dominũ transiisse, & sibi manu propria, capillos incidisse, clericúmque factũ, boníſque operibus insistentem, presbyterum ab hoc mundo migrasse: & lib. 2. cap. 41. ait, Clodoueum primum Chararicum Regem circumuentum dolis cepisse cum filio, victóſque totõdisse, & Chararicum presbyterũ, filium verò eius diaconũ ordinari iussisse, filiúmque patri ægrè admodum ferẽti & flenti respondisse, In viridi ligno hæ frondes succisæ sunt, nec omnino arescũt, sed velociter emergẽt, vt crescere queant. hæc ille. Itaque non est credendũ Clothildem, solius comæ amputatione adeò territã extitisse, támque efferam, vt potius caput, quàm capillitium nepotibus abscindi optasset, quam idem Turonensis lib. 4. cap. 1. bonis operibus præditã dicit: Nolo tamen negare Reges primos Frãcorum, & qui Regij erant stemmatis, comam aluisse, ex eodẽ Turo. lib. 6. ca. 24. Sic enim ille de Gundobaldo, Cùm natus esset in Galliis, & diligẽti cura nutritus, vt Regum istorũ mos est, criniũ flagellis per terga demissis. & quæ sequũtur. Quod etiam probatur ex illo Agathij loco libri primi ab Hotomano citato: quẽ quia Hotomanus mutilũ omisit, subiicere nõ erit otiosum, tum in gratiã eorum qui authore carẽt, tum ad docẽdum verũ dixisse Agathiũ, neque Clodomirũ pro Clodoueo, vt ille ait accepisse, sed de Clodomiro Clodouei primi filio, qui bello aduersus Burgundiones quod susceperat hortatu matris Clothildis occidit. sic habet. Clodamirus verò, nostri Clodomirũ vocãt, haud longè pòst aduersus

Burgun-

Burgundiones, qui & Gothicæ sunt nationis, ductauit exercitum, qui cùm suapte natura, & insolitè esset ad res bellicas promptior, pectus telo transuerberatus occiditur: eo cadente mox Burgundiones coma animaduersa profusiore, quæ illi ad tergum protendebatur, sensere se hostium Ducem occidisse: Neque enim fas erat Frãcorum Imperatoribus, comam tondere, sed à pueris intonsi manent: atque adeò vt à tergo eis defluant crines, nam à fronte discriminati vtrinque feruntur: nec sanè Turcarum more, Barbarorúmque, impexi & squallidi, sordidioréśque capilli his sunt, vel aliàs calamistrati & indecenter perplexi: sed varia his superinfundunt vnguenta, & diligenter plectendo expoliunt: ídque perinde præcipuũ, & regium decus constitutum est, solis vt Regibus permittatur: nam subditi circuntonsi sunt omnes, nec prolixior eis coma conceditur. Loqui autem Agathium de Clodomiro & non de Clodoueo, vt perperã & nullo authore vult Hotomanus, manifestum fit ex eodem, paulò antè. Constat, inquit ille, Childebertum, Clotharium, Clodomirum, ac Theodoricum germanos fratres fuisse, quos fuisse filios Clodouei primi Aimoinus primo cap. lib. 2. testatur. Sic enim ille, Quatuor filij Clodouei, Theodoricus, Clodomirus, Childebertus, atque Clotharius, Regnum inter se (æqua lance) diuidunt. Certum etenim est, nec vnquam in dubium ab aliquo hactenus vocatum, nisi ab ipso oscitante Hotomano, tum ex ipso Turonensi, tum ex Aimoino, Clodoueum primum non in

bello, ſed in lecto diem obiiſſe, bello aduerſus Alaricum Gothorum Regem confecto. Præterea tantum abeſt vt male pugnarit aduerſus Burgundiones, & in eo prælio occiderit, vt vult Hotomanus: imò verò vt idem Aimoinus cap. 19. lib. primi aſſerit, geſſit bellum Clodoueus contra Gundobaldum Regem Burgundionum, exercitúmque eius ad internecionem deleuit. De Gallia verò comata, & que ad hanc rem ab Hotomano dicta ſunt, ex Beato Rhenano (ex quo ille maiorem partem libelli ſui, vt dixi, excepit) & Cedreno, lubẽs prætereo, ne actum agam.

IN CAP. X.

CAPITE Decimo Hotomanus quærit qualis Regni Francogallici conſtituendi forma fuerit, & tãquam ſui immemor, hanc queſtionem iterum mouet, quaſi *illa* non ex priore oratione pendeat. Videamus ergò quorſum, qua mẽte, quóve animo iterum inſurgit. Et ſanè hîc monuiſſe lectorem non erit otioſum & inutile, vt ille ſecum expendat, cogitétque quantum ſudoris Hotomanus impenderit, in fallacia ſua ſtruenda: cùm enim veritas nullo indigeat fuco, nullóque artificio, contrà verò mendacium ſine iis latere diu non poſſit: Hotomanus, cui falsò perſuaſum eſt populũ (vt ille ait) non modò creandi, ſed etiam abdicãdi Regis poteſtatẽ ſibi omnem reſeruaſſe, iſto ſolo fundamento falſiſſimo, & ſatis iam exploſo

ploſo, non ceſſat claſſicum canere, vt nouandarum rerum cupidis (quorum, proh dolor, non exigua & contemnenda eſt talibus præceptis copia) non deſint exempla maiorum. Sic Inſuber Fanianus (vt refert Iouius) audito didaſcalo, & declamatore quodam de fortitudine in occidendo tyranno diſſeréte, hoc impulſore aggreſſum in eccleſia Inſubriæ ducem, ſica conatus eſt occidere: occidiſſétque, ni ducis ſatellites, adprehenſo Faniano, coërcuiſſent tantum facinus, eíque obſtitiſſent. Vide quæ ſint, non in turbanda, ſed euertenda tam bene conſtituta noſtra Monarchia, tua artificia, quo tendant dogmata tua, quis orationis & lectionis tuæ fructus: quid enim aliud vis, cùm Reges noſtros iudicio populi ita ſubiicis, & permittis, vt non ſolũ facere, ſed & deponere pro arbitrio, populo liceat? Profer authorem, profer huius rei legem ſcriptam, vt tu de lege Salica dicis, profer exemplum: imò verò profer nobis Regnum, ſiue antiquum ſiue recens, ita conſtitutum, vt ſolo nutu populi, qui modò Rex erat, modò ſit Aulœdus, Citharœdus, aut Ludi magiſter, vt tu. At Poloni, inquis, ita ſolent Reges creare: vtinam tu cum tuis vel ad Scythicas pruinas ab hinc viginti annis amandatus fuiſſes, vt dignus es. Dic, recita, profer nobis Regnum (intelligo bene conſtitutum) tam malis hærens fundamentis? fortaſſis propones nobis Perſarum, quibus Arſacidæ tantis interuallis imperarunt. Iudeorúmne? an Ægyptiorũ, quibus Ptolomei, & ipſa Cleopatra, ad Auguſtum vſque? Macedonum, Lacedęmoniorúmue? quos

ab Ephoris pendere falsò dicis, quibus nullam vnquam fuiſſe poteſtatem Regum creandorum, modicę verſatus in hiſtoriis te irridebit: & ipſe Plato ait, Regnum Lacedęmoniorum eſſe ſecundum genus. Quid de Libyco poſt Maſſiniſſam, de ipſo Romano, poſt Romulum? Vis ipſos Æmilios, Numitores, Hetruſcos: imò vis me excitare Priamos, Prometheos, Iapetos, Titanas, aut Tyndaridas, Britannos, & quicquid Regum fuit & eſt in toto penè orbe? certè iſtorum exemplis, tuam non poteris tueri impudentiam: neque enim Reges ij populorum ſuorum ſuffragiis creati ſunt, imò verum eſt, vt de noſtris refert Agathius, filios Regnum à parentibus accipere. Quid vetera & iam planè obliterata recenſeo? habes vnum Polonicum Regnum, quod electione & ſucceſſione paratur: & tamen certum eſt, Reges Poloniæ ſemper filios habuiſſe ſucceſſores, ſi eis proles maſcula ſuperuixerit, vt teſtatur Cromerus, qui nobis Regis ſui Pyaſti propaginem ad ducentos, aut amplius, annos extendit: & ex iſta ſtirpe Reges recto tramite traxiſſe originem, iuráque dixiſſe Polonis aſſerit. Bohemicum verò, nonne ſucceſſione defertur? Quòd de Pannonico, ante eius à Turca euerſionem, idem iuris eſſe qui norunt Coruinorũ & aliorum Regum ſtemmata non negabunt. De Hiſpanicis, vbi ſeptem ſceptra numerantur, ipſis à Gothis occupatis, nonne Reges filios ſucceſſores ſemper habuerunt? niſi nobis bella Henrici Nothi cum Petro, de Regno Toletano, obſtare huic opinioni dicas. Et tuum Tarraconen-

ſem

ſem, quo iure, quibus legibus, electione an ſucceſſione? quid moraris? profer. Habeo in meam partem quæ te, & ſingularem gentis illius in frænãdo Rege fortitudinem, ridere poſſint. *Nos qui valemos, &c.* hîc multilinguem ſeſe Hotomanus oſtendit, vide ne bilinguis, aut quid peius, dicaris: non enim poteſt bene audire, qui vt tu loquitur. Poſſem ego maiora ad hanc rem: ſed quia notiſſima ſunt, & ſi narrãda, egerent narratore maioris otij, prætereo. Interim ſat ſit monuiſſe Lectorem, & docuiſſe nihil in Hotomanicis aſſertionibus dictũ, quod non ſeditionem ſapiat, & ſit alieniſſimum à veritate: nam quod ille ait de Regibus Gallorum, imò Regulis, ante Dictatorem, mera ſunt ſomnia, nec maiore obſeruatione digna, quàm quæ ab Homero de bello Troiano, aut de Titanis dicuntur. Nec poſſum ſatis mirari impudentiam hominis, quem non pudet dicere, Francos à Germanis reipub. conſtituendæ formam ſumpſiſſe, quod alienum à veritate ex ſupradictis monſtrauimus, vt hîc repetere non ſolum inutile, ſed etiam otioſum ſit. & ipſe Agathius aliter ſentit, loco ſæpius citato: nec ego adducar vnquam, Francos à Germanis, quos ſæpius bello ſuperarunt, & quibus leges dederunt (vt fatetur beatus Rhenanus) leges à victis accepiſſe. Non enim ſine impudentia negare poteſt Hotomanus, in id enim Hiſtoriæ noſtræ & Germanorũ conueniunt, Germanos Francis Imperatoribus paruiſſe per multos annos, vſque ad Carolum Craſſum ex Carlouingis: tantũ abeſt vt Francis leges ſint Germanicæ.

Itaque non eſt cur Hotomanus formam, & iam recepta inſtituta noſtri Regni conetur non reprehẽdere, ſed cauillari, cùm nullum fuerit aut ſit in toto orbe Regnum iuſtioribus legibus munitũ: teſtes ſunt ipſe Agathius, Itali hiſtorici, & alij quotquot ſunt, quos pro nobis ſponſores idoneos non recuſabit Hotomanus, qui non tantum leges noſtras & inſtituta, tum in iure dicundo, tum de religione probarunt, ſed Romanis ipſis prætulerunt. Cæterùm delirat Hotomanus dum nos eſſe conſequutos fatetur, ne Regibus noſtris, vt de Germanis ait, ex Tacito, eſſet infinita, aut libera poteſtas: quam formam à Tyrãnica remotiorem eſſe dicit, abeſſéque longè à tribus tyrannidis notis, quas Philoſophi veteres iudicarunt, quòd Rex inuitis non dominetur. Docuimus enim, inquit ille, ſummam populi tum in eligendis, tum in abdicandis Regibus poteſtatem. O magna vis veritatis! vt Tullius ait. Etenim Hotomanus Reges noſtros non inuitis dominari coactus fatetur. Totus enim orbis in hoc conſentit, nullum eſſe populum qui maiore amore, beneuolentia, obſequio, aut fide, ſuos Reges proſequatur, quàm ſolebant multis ſeculis Franci: quibus vt noſtri & extranei hiſtorici teſtantur, glorioſum & decorum erat, pro Rege mori: quod adeò verum eſt, vt falſum quæ iterum Hotomanus de eligendi & abdicandi poteſtate nugatur. Sed cùm ætas parentum peior ſit auis, tulerítque nos nequiores: poſtquàm Hotomanus, inquã, & ſimiles doctores, orbem ipſum talibus doctrinis infecerunt, macularunt, & con-

& conſpurcarunt, tunc plebs ſeceſſit, magnates fide rupta ad internecionem bellum Regibus intulerunt,& patriæ: quid, intulerunt? proh dolor! imò adhuc inferunt: habent enim doctorem & magiſtrũ, qui Regum abdicãdorum poteſtatem illis tribuat, idem Imperatorum, idem Ducum, idem Palatinorum, Marchionum, Pontificum, imò quicquid eſt in toto orbe poteſtatis. Et tamen impunè Hotomanus fabulas iſtas egregio Principi Palatino audet narrare. Vide quàm clementer erga te ſe gerat illuſtris ille Princeps, qui te & tuas nugas patitur & fouet, cùm tamen voces ſuos, quoties libuerit, ad pileum. Si enim Reges iudicio populi permittis, ecquid de Palatinis, Marchionibus, Ducibus Germanicis & ſimilibus iudicas? cùm certũ ſit olim dignitates & officia tantũ fuiſſe, ex mera dominãtis poteſtate pendentes, nec ad hæredes & ſucceſſores tranſeuntes. De ſecunda tyrannidis nota, ita vocas noſtrorũ Regum præſidiariam cohortem, paucorum hominum ex Scotis & fidiſſimis Heluetiis, hìc etiam oſtendis, quid de te iudicandum ſit, cùm tamen Reges noſtri in eo nihil habeant aut faciant, quod non ſit illis commune cum cæteris principibus, & ipſo etiam Imperatore, Cõſulibus, Dictatoribus Romanis, imò minoribus magiſtratibus, quibus faſces & lictores erant præuij. Nemo enim adeò perfrictæ frontis eſſe poteſt, qui audeat negare proprium hoc ſemper Regibus omnibus non fuiſſe ab eo tempore, quo Regna conſtituta fuerunt, ſiue ad dignitatem ſiue ad cuſtodiam: vt ſemper habuerint ex-

cubantes milites, quos ſatellites antiqui vocabant. Quod cùm omnibus notum ſit, teſtimonium aliquod hac de re proferre ridiculum eſſet: vnum tamen exemplum Traiani Imperatoris ex Dione in vita illius lubet proponere, quo conuincitur etiam pios Imperatores ſatellitio vſos, non vt modica illa cuſtodia ſe tutos ab inſidiis exiſtimarent, ab iis enim conſtat multos Imperatores cæſos: nam, vt inquit Vopiſcus in vita Saturnini, Malum eſt imperare, ipſi cuſtodes timentur, ipſi comites formidantur: non cibus pro voluptate, non iter pro autoritate, non bella pro iudicio, non arma pro ſtudio. Sed ad maieſtatem & dignitatem, ait Dion, in quorum domos ſæpius vix quatuor comitantibus, etiam ſine ſatellite, diuertebat Traianus. Et alibi, Fortè inſidiarum aduerſus Imperatorem Sura accuſabatur: æmuli ſubinde inſtare, rémque vrgere: tunc Traianus, vel inuocatus, in domum illius cœnaturus acceſſit, dimiſſiſque ſtipatoribus atque ſatellitibus, medico Suræ oculos inſpiciendos: denique accerſito illius tonſore, mentum radendum commiſit. Sed habet Hotomanus Turonenſem, qui lib. 7. cap. 18. refert, renunciatum fuiſſe Gunthrãno Regi à quodam paupere, inſidias ei à Faraulfo cubiculario parari: eo nuntio territum Regem, armis & cuſtodibus ſe muniuiſſe, & ſepſiſſe, neque ad loca ſancta progreſſum vacuũ cuſtode. Ex quo loco nititur docere, Reges noſtros non habuiſſe ſatellites. Sed huiuſmodi argumentum non iuuat Hotomani mendacia, non enim ſequitur: Aſciuit Gun-

thrannus

thrannus (hoc accepto nuntio) ſatellitium: ergo ex conſuetudine nullum Regibus erat: negaret quiuis concluſionem, tanquam nullo modo neceſſariam. Imò verò magis credendum eſt ſemper habuiſſe, vt mos erat Regum omnium, circunſtantes & obſeruantes milites, ſiue laidos, quos vocabant, ſiue pueros, ſiue ſeruos: tunc enim ſeruos Francogalli habebant, quemadmodum Romani & fere totus orbis, vt ex Turonenſi Aimoino & multis aliis clarum efficitur. Sed quòd Regibus Francorum fuiſſet ſatellitium, audi Turonenſem libro ſecundo cap. 37. Ibi, Quod audiẽtes ſatellites, & Domino gratias agentes, & vota beato confeſſori promittentes, læti nuntiauerunt Regi. loquitur de Clodoueo, quem ait miſiſſe nuntios ad baſilicam diui Martini, cùm bellum aduerſus Alaricum Gothorum Regem pararet, quos ſatellites vocat. Extat aliud Reginonis Chronicorum lib. 2. exemplum: ait enim Carolomanum Ludouici Balbi filium, obiiſſe ex vulnere ab apro in venatione illato, vel à quodam, inquit ille, ſuo ſatellite improuidè arma ferente. Profert præterea Hotomanus beati Ludouici Regis hiſtoriam à Iomulleo, in qua nullam præter ianitorum aut atrienſium, quos huiſſiarios vocat, mentionem huiuſmodi ſatellitij facit, & ſic ſtultè concludit nullum illi nec prǽteritis Regibus fuiſſe. hæc ſunt illius tam præclara argumenta, quæ pueris ipſis ridenda, tanquam pugnantia aduerſus totis ſeculis ab omnibus Regibus & Imperatoribus morem receptiſſimum. Sed habes Turonenſem qui

iam te liberauit isto errore, habes Reginonem, quibus addere nō erit extra rem neque otiosum, nostros primos Reges à Childeberto patre Clodouei primi, Regibus Gothorum, qui tunc Regnum suum in Vasconia aut Aquitania constituerant, inferiores fuisse, imò superiores, vt pote quod non solùm Aquitania, imò tota Gallia & Italia à Francogallis Gothi prohibiti fuerunt & expulsi. Atqui certum est, Reges Gothorum vsos satellitio: quod si negas, audi Sidonium epistola secunda libri primi, de Theodorico Rege Gothorum, qui Tholosæ regnabat: Circunsistit, inquit ille, sellam comes armiger pellitorum turba satellitum, ne obsit, admittitur. De tertia verò tyrannidis nota, id nostris Regibus tam male conuenit, quàm bene Hotomano seditiosissimi nomen: quis enim nescit Reges nostros non ad suum cōmodum atque arbitrium, sed Regni & subditorum semper respicere, & salutem illius semper suæ præponere, nisi qui omnia, vt tu, cauillari conatur, quantumuis bene constituta? Non est certè quod respub. & regna Græcorum inanibus verborum illecebris nobis obiicias, & nostræ compares: ij enim, verbis tantum & somniis quorundam otiosorum senum & inuicem disceptantiū suas instituebāt & componebant, respub. adeò incertè, vt statim ad legislatorum arbitrium, quæ modò iusta erant, iniusta fierent, quasi iusti & æqui non sit cōstans & perpetuum iudicium, imò idem bonum, idem malum dici debeat. Certè non est quòd nostris oculis puluerem iniicias: nostræ quippe leges, meliore

meliore iudicio melioribus auſpiciis, imò ſanctiore & meliore legiſlatore ſancitæ ſunt, melioribúſque fundamentis nituntur, vt doctè & grauiter Seſſelius Maſſilienſis epiſcopus lib. primo, de repub. Galliæ,docet. quem librũm à Sleidano Germano Latinum ex Gallico factũ ob eius elegantiam conſtat. Vnum enim,inquit ille, Regem habẽt quemadmodum homini vnum caput eſt, ad quod ordine naturæ cætera membra ſolent reſpicere. Ita enim comparatum eſt à natura, vt in omnibus rebus ad vnum aliquem veluti ad caput reſpiciamus & confugiamus: quantum enim multorum imperium incommodi & periculi adferat, multis id doceri poſſet, & nobis caſus Imperij illius Romani ſatis exẽplo eſſe poteſt: quod corruiſſe non externa,ſed propria vi,nemo neſcit. Nec mirum ſi monarchiam laudarunt viri grauiſſimi Plato, Ariſtoteles, & Plutarchus ipſe. Sic enim Plutarchus diſſerit in lib. in quo de vnius in repub. dominatione, populari ſtatu & paucorum imperio tractat, quod ſi ei detur optio (ſcilicet viro ciuili & legiſlatori) formam reipub. tanquam muſicum inſtrumentum ſuo arbitratu capeſſendi, nullam profectò delegerit aliam, quàm Monarchiam, Platonis fidem ſecutus: ea enim ſola poteſt perfectum iſtum & rectum tonum & contentionem ſuſtinere & vtilitatem, neque neceſſitatis, neque gratiæ cauſa inflectere: reliquæ, nempe Ariſtocratia & Democratia (de quibus in cap. lib .) hoc fere habent, quòd is qui imperat, ſub imperio & poteſtate eſt: & qui gerit eas, ipſe geritur, fer-

túrque,quòd non habet vim ſolidam & ſtabilem qualis eſt in Monarchia. Sed ſæpè cogitur Æſchyli illud declamare, quo vſus eſt Demetrius Poliorcetes amiſſo Imperio, Tu me creaſti, tu fers exitiũ mihi. Quibus addere lubet ex Seſellio, Monarchię,etiamſi interitu principum,vel alio quopiam humano caſu ſunt immutatæ, diuturniores tamen ſemper fuerunt & tranquilliores, quàm optimatum vel·popularis ſtatus, vt in Aſſyriis,Ægyptiis, Parthis,Macedonibus,Gallia, Britannia, & Hiſpania, quibus nullæ aliæ reſpublicæ temporis longinquitate conferri poſſunt. Itaque Plato in libro qui Ciuilis dicitur,vel de Regno, laudat & probat Monarchiã: etenim, vt ille inquit, vnius dominatio bonis coniuncta conſtitutionibus, quas leges vocauimus, ſex illarum omnium optima eſt, intelligit gubernationum. Denique Regna quę ſucceſſionis aut hæreditario iure, & ſecundum genus, vt ille ait, deferuntur potentiora ſunt, ac multo magis florent, iis quæ ſuffragiis & electione vocantur, hac ſcilicet excellenti ratione: electione enim malis fere artibus ad illud faſtigiũ peruenitur,quia bonus& ignauus æquè ſibi Imperiũ exoptãt: ille vera via: hic, quia bonæ artes deſunt, dolis ac fallaciis. Sic videmus Marios, Syllas, Cæſares, Antonios, & huiuſmodi, per vim erepta populi & Senatus libertate, Imperiũ ſibi paraſſe: multos etiã emptis ſuffragiis, imò auctionato Imperio, Imperatores per milites factos, mox ab eiſdẽ occiſos & laniatos: quod regnis quę ſucceſſione deferũtur nunquam accidit. Alia ratio eſt ſingularis, cur regnũ

noſtrum

noſtrum huiuſmodi incommodis non ſubiiciatur, nimirum quia ſolis maſculis defertur, ſiue lege Salica, ſiue inſtituto vetuſtiſſimo, ſanctiſſimo, & hactenus per mille ducentos annos obſeruato: totidem enim Francis iuſtum fuit Imperium, partim cis, partim trans Rhenum. Cur autẽ fœminæ eo excludantur, rationem ſingularem ipſe Seſellius adfert, quæ (licet plures adduci poſſent) ſufficiet: nẽpe, Si fœminæ ad ſucceſſionem vocarentur, fieret facile, vt in externi alicuius poteſtatẽ rerũ ſumma perueniret, à quo aſcitis patriis cõtribulibus & regionis ſuę aut populi hominibus, híſq; honoribus, præfecturis, magiſtratibus, dignitatibus & huiuſmodi donatis, indigenis excluſis, inde graues oriuntur offenſiones, conflatur inuidia, tum nobilitatis, tum multitudinis. Cùm verò ſoli maſculi vocãtur, certus ac perpetuus eſt hæres: is enim qui genere proximus eſt, ſine controuerſia ſuccedit: eúmque populus, vt legitimum magiſtratum, & Regem, tanquam à Deo complectitur, illi paret, hunc colit, obſeruátque: nullæ inde oriuntur controuerſiæ, ſeditiones, nulli motus, nulla empta ſuffragia, nemo obſtrepit, diſſidet, aut ſecedit plebs à nobilitate, omnia ita pacata ſunt, vt in ſucceſſione priuati alicuius, quæ veniẽti ab inteſtato & proximiori defertur. Itaq; mortuo Rege ſi filij maſculi & legitimi illi ſuperuixerint, primus abſque comitiis, aut longiori ambage Rex eſt: ſin autem nulli extent liberi maſculi, qui proximior eſt vocatur, etiam in linea tranſuerſali, quam collateralem vocant, dummodo mas ſit. Inde tantum tri-

butum huic legi & consuetudini fuit, vt etiam remotissimi & quasi nulla consanguinitate coniuncti, intelligo extra gradus successorij edicti, dum modo de stirpe sint Regia, ad Regnū vocati sunt, spretis & exclusis omnibus ex prole fœminea, quantumuis pròximioribus Regis demortui, vt in Philippo Valesio, Ludouico xij. & eo mortuo, Francisco Valesio huius nominis primo visum fuit: ne altiùs exempla petantur. Non mirum ergo, si hoc Regnum tam bonis fultum & talibus subnixum fundamētis, tot seculis floruerit, atq; durauerit: vt illud nulla externa potestas, quantacunque fuerit, quantumuis domi foret, seditionibus quibusdam agitatum (vt nunc est) lædere potuerit. Est & aliud fundamētum huius Regni, quòd Regia potestas cum tribus Regni ordinibus, Ecclesiastico, videlicet, Nobili, & Plebeio, ita commodis & æquis rationibus deuincta & copulata est, vt vix inter ipsos magnū & implacabile possit oriri dissidium. Rex enim tanquam medius & arbiter, nullam alteri per alterum patitur fieri iniuriam: adeò vt vel infimo cuique liceat de accepta iniuria conqueri, & amplissimo cuique facere & mouere controuersiam siue ciuilem siue criminalem, imò aduersus ipsum Regem litigare cuilibet permissum sit, apud iudices suos, cum Regio Procuratore, ne nomen Regis terrori esse possit iudicibus & litigantibus. Alia tria semper in nostra repub. extiterunt remedia, quibus Rex, & eius qui per ætatem regere non potest, nutritij & procuratores contineri possunt salua dignitate Regia: ita tamen

tamen quod iuris & æquitatis eſt illi liceat: his enim tanquã frænis Regum noſtrorum ſumma poteſtas temperatur, religione videlicet, iuriſdictione, & politia, vel vt vno verbo dicatur, religione & legibus: religione, inquam, Chriſtiana, orthodoxa & Catholica. Habemus enim teſtimonium Iuſtiniani apud Procopium de bello Gothorum libro primo, quod Franci fuerũt ſemper orthodoxæ fidei, vt ſuperioribus docuimus, ex Agathij libro primo. Gallia enim ex Hieronymi & aliorum multorum teſtimonio, hæreſes ſemper vitauit, vt teterrima monſtra, eáſque adeò exhorruit, vt nullas vnquam paſſa ſit: nec mirum ſi tam feruidè amplexa verum Dei cultum, à quo omnis poteſtas pendet, omnia illi proſperè ſucceſſerunt: non enim legibus & piis conſtitutionibus carere poteſt, qui totus ab illo pendet, qui verus legiſlator & verarum legum ſancitor, & auctor eſt. Cæterùm ſi quid contra tam bene conſtitutas leges peccatum ſit, accidátque, Regem aliquando de illarum rigore remittere: vt ferunt tempora & neceſſitas expoſtulat, hoc princeps facit, cõſultis tamen illis qui ſibi à cõſiliis ſunt, ne dum alienũ deſideratur, aut ſpectatur arbitrium, detrimenti aliquid reſpub. patiatur. Veluti ingruẽte bello, de delectu faciendo, milite tum patrio, tum auxiliario euocãdo & huiuſmodi. Certè ſi ad cõcilij publici aut placiti deliberationem omnia referẽda eſſent, vt Hotomanus vult, actum ſæpius de noſtra repub. foret, fierétque ne nimium deliberando, vt inquit Terentius, res amitteretur, & hoſtis interim vrbes

oppugnaret, agros vaſtaret, pagos incenderet: quòd vt iis & ſimilibus morbis occurratur, & in prōptu ſint remedia, Populus earum rerum quæ ad pacem & bellum pertinent, omnem poteſtatē & imperium in principem tranſtulit: cui non minus permiſſum iudicabimus, quàm menſtruo & tēporaneo dictatori Romano, cui cum dignitate libera poteſtas collata ſemper fuit, vt nec tantulū populus ſibi ſeruarit, lege ſcilicet Regia in noſtris libris cantatiſſima, tibi ſatis nota, qua populus in principem omnē poteſtatē contulit, quem Vlp. ſolutum legibus, nec eis teneri dicit, vt etiam vult Plato in eodē libro qui Ciuilis dicitur, vel de Regno, dum ait legumlationem ad poteſtatem Regiam pertinere. Vide Hotomane, quàm male de noſtris Regibus ſentis & iudicas, quibus auferre conaris, quod viliſſimis mancipiis, & ex fæce, Senatus populúſque Romanus ſæpiuś conceſſit: quid viliſſimis? imò crudeliſſimis & immaniſſimis beſtiis & tyrannis, qui nihil quàm incendia, vaſtationes, direptiones vrbium & prouinciarum, cædes bonorum virorum, ſtupra, adulteria, & vetitas libidines, lætius habebant: quod ſemper alieniſſimū à Regibus noſtris fuit: nullus enim in tāto numero præſertim ex Capeuingis numerari poteſt, qui citra ius faſq;, & proprio, vt aiunt, mādato, aliquē occidi mandauerit, cū oſtēdere poſſim hoc familiare fuiſſe non ſolū externis Regibus, ſed Romanis Imperatoribus. Itaque nō eſt quod nos doceas, nihil eſt quod Ciceronis dictū tantopere commēdes. Ille & cæteri philoſophi verbis tantū ſuas actiones & inſtituta

proba-

probabant, nos verò factis, quæ verbis potiora ſunt: nobis non voces nudæ, ſed virtutes placuerunt: quarũ vis (vt inquit ille) in actione conſiſtit. De cæteris noſtræ reipub. inſtitutis cùm diſſerere longiùs poſſem, me inſtitutæ & præſcriptæ breuitatis reuocat ratio, & extat Libellus Seſellij hac de re, qui inanes Philoſophorum iſtorum incertos & nunquam probatos errores, tanto ſuperat, quanto veritas mendaciis ſuperior eſt. Dicam tamen quod ipſe Hotomanus de induſtria prætermiſit, Reges noſtros non omnia ex arbitrio facere. Miſer enim ille, vt inquit Cicero, qui omnia ſibi licere exiſtimat: imò verò ſatis illis familiare ſemper fuit, quoties neceſſitas Regni id expoſtulabat, conuẽtum indicere, & quædam decernere & ſtatuere ex opinione & conſilio trium ſtatuum aut ordinum totius Regni, Eccleſiaſtici ſcilicet, Optimatum vel Nobilitatis, & Populi: quorũ tamen, vt dixi, caput Rex eſt, & ad quem aliorum ſuffragia reſpiciunt: nec Regi quid agendum ſit præſcribunt, ſed magis conſulũt, & ſe ſe paratos ad iuſſa ſubeunda profitentur: nam vt Ariſtoteles ait lib. 3. Politicôn. huiuſmodi enim quaſi Deum quendam exiſtimare inter mortales eſt æquum. Proinde legum lationem inter æquales neceſſe eſt eſſe, & genere & facultate ciuili. In illos autem huiuſmodi nulla eſt prorſus legiſlatio, quippe qui ipſi lex ſunt: in quo conuentu Rex ordinum iſtorum, & populi querelas libẽter audit, & amplectitur, maximè ſi quid de Aulicis & collateralibus principis, & quos vocant ſanctioris & ſecretioris

consilij molestias acceperunt, si à Præfectis prouinciarum, vel ab ipsis Senatoribus Parlamentariis, quos vocas, iniuriis affecti sint: si Iudices corrupti ferant sententias, si qui ex potentioribus & nobilitate graues sint populo, aut illum opprimant. Præterea si quid in nostra Repub. præter ius fásque fiat, siue si quid ad luxum aulicorum minuendum pertineat, vel ad leuandos subditos tributis. Item de publicanorum fastu, & huiusmodi querelis, quibus Rex solet mederi Edictis grauissimis, quædam in melius mutando, mouendo Senatu, administratione, potestate & dignitate, adhibita grauiore censura si opus sit: quæ omnia fiunt solius Principis, & non populi authoritate, qui magis, vt dictum est, consulit, quàm decernit. Enimuerò, quòd ait Hotomanus, quotãnis publicum totius Regni Concilium conuocari & haberi Cal. Maij, qui historiarum cognitionem quantulãcunque Regum nostrorum assequuti sunt, non ignorãt: his præsertim temporibus, quibus primi Reges Francorum, quorum in Gallia non planè stabilitum erat Regnum, quíque magis in procinctu, quàm in otio vitam agebant, incertísque sedibus vagabantur, fortassis ad controuersias popularium & subditorum dirimendas, donáque & strennas quæ quotannis Regibus nostris fiebãt per subditos, de more accipiẽdas, aut vt subditis copiam sui tunc facerent, ne per palatij præfectos, aut maiores domus, omnia gerere viderentur, vt fecêre postremi Merouingi & Carlouingi, nihil Regium præter nudum nomen haben-
tes

tes. Sed istorum meminisse quid aliud est quàm earum rerum mentionem facere, quæ penitus in desuetudinem abierunt, imò quorum nulla, aut saltem exigua est memoria? Atqui hodierna nostri Regni politia, vt melioribus auspiciis, ita & melioribus legibus gubernatur. Nam ius æqualiter non solùm in vrbibus & prouinciis redditur, sed in pagis ipsis, per præfectos,& subpræfectos prouinciarum, aut præsides ipsarum, si ab ipsis prouocatum sit, per Iudices summi Senatus, quod Parlamentum vocant, à quibus non magis quàm ab ipso Principe solet appellari. Hunc enim Senatum aut sacrum ordinem, tanquam quid tertium, & arbitrum inter principem & populum constitutum esse sciunt, qui iuris nostri cognitione quantulacunque tenentur: adeò vt sæpissimè Cognitor Regius (non enim, vt dictum est, Regis ipsius nomine, sed Cognitoris lites mouentur) cadat causa:& quod magis est, nullum iustum mandatũ, aut edictum Principis censetur, nulláque lex vires habet, etiamsi consensu totius conuentus feratur, si ab ipso non sit probata Senatu, & in Curiæ ipsius libris, & exhedra descripta, & annotata, vel vt ipsi vocant registrata: tantum potestati Curiæ Reges nostri tribuunt, vt si tribunitiæ potestati aut Ephoris Lacedęmoniis compares, non aberres. Plura de Senatus nostri authoritate, sanctitate & grauitate dicenda, non ex mendicatis & ignorantibus iuris nostri authoribus, sed grauissimis scriptoribus, si locus altiore non egeret narratione. Postremò, quod primos Reges fru-

galiores posterioribus facit Hotomanus, verbis tantùm agit, nullum enim huius frugalitatis profert exemplũ aut testimonium, cùm ego luxum ostendere possem: habuerunt & illi quod suis tẽporibus vitio non carebat & culpabatur, nihil tamen ista pertinent ad Regni politiam euertendam, vt vult Hotomanus, quæ semper vna est. Sunt enim, vt inquit Seneca, vitia personarum, non temporũ: & vt pulchrè Sesellius eodem lib. Est summa per Galliã authoritas iuris, quæ certè flecti & mutari fortassis gratia imperãtis potest, euerti tamẽ & abrogari tota non potest, tametsi sint quæ culpari possint, egeántque emendatione, vt est rerum mortalium conditio. At verò quis tam stupidus est, qui ob quorundam principum socordiam aut ignauiam, Regnum ob id tollendum de medio iudicet, tanquam malum magnum, nisi qui omnem societatem humanam tollere nititur? Sæpissimè enim bono & strenuo principi succedit ineptus, vel etiã iuuenis: quod accidere solet cùm Deus scelera nostra vlcisci decreuit, florente, & ad summam fœlicitatem ac amplitudinem Regno euecto, vel cùm populus delitiis, & luxuriæ, Regis ad exẽplum, addictus, nihil tale metuit: ambitiosam enim mensam fortuna, parcam virtus apponit: & vt Cato Censorius dicebat, Cultus magna cura tibi, magna virtutis incuria: vel, vt Solon, satietatem ex diuitiis nasci, ex satietate contumeliam gigni: quod cùm accidit, admonentur Reges vt tandem cladibus istis excitati, sese homines esse agnoscant, & ad Deum Rex, ipséque populus confugiant, à quo salus

ſalus & intentio rerum omnium pendet: & tamen non deſunt nobis remedia, quibus huic malo obuiã ire & mederi poſſumus, ſalua vt dixi, & incontaminata manẽte dignitate Regia: vt nihil quod ad hanc rem pertineat, aliunde quàm à noſtris inſtitutis & legibus mendicandum & quærendum ſit. Itaque ad ſequens caput vndecimum, quod de ſacroſanćta publici concilij authoritate Hotomanus dicit, tranſeo.

In Cap. XI.

n quo Capite non in minori, imò maiori caligine & errore verſari Hotomanum, vel ex initio capitis videre eſt, qui non erubuit tot mẽdacia, toties repetita, hîc etiam congerere. Cùm enim conatur inſtitutum ſui operis probare, eò magis impegit quòd veritate deficit, qua ſola verum à falſo ſecernimus. Nam quod ille maiorum noſtrorum mirari ſe dicit ſapientiam in conſtituẽda Repub. noſtra, non iniuria, quòd illi certè ſapientiſſimè: quos ſi reuocare ab Orco poſſemus, magis mirarentur progeniem ſuam vitioſiorem, tot mendaciis, tot ſeditionibus interitum illi parauiſſe, paraŕeque in dies: mirarentur certè, & tales ſe genuiſſe grauiter ferrent, ferúntque, ſi quis inferis ſenſus eſt. Videamus tandem iſtam ſapientiam, & quibus de rebus in concilio ageretur. Primùm de creando vel abdicando rege, inquit ille. At non te pudet, toties mendaciis conuićte, tuum adhuc nul-

lis literis monumētísue, siue priuatis siue publicis de creando vel abdicando Rege commentum, imò potius mōstrum, in medium proferre, mentiríque impudentissimè. Proponis Childebertum à suis Regno pulsum, mox pœnitentia reuocatum. Tantæne est apud pessimum pessimi Regis exemplum authoritatis, vt vnico illo exemplo audeat impium & seditiosissimū illud propositum defendere? Benè Cæsar apud Salustium, Omnia mala exempla ex bonis initiis orta esse dicit: trahimur enim & facilè ducimur exemplis malis, quæ fortassis bona habebant initia: non quòd exempla ista habeant quandam imitationis necessitatem, & ea ratione sint proposita, sed vt posteritas talibus instructa, talia metuenda sibi & vitanda existimet: qua ratione Solon dicitur legem aduersus parricidas nullam tulisse, non, vt plerique aiunt, quòd scelus hoc desperasset: sed, vt inquit Tullius in Orat. pro Roscio Amerino, ne tam prohibere quā admonere videretur. Et hoc est quod Cæsar apud eundem *Salu*stiū videtur significare & intelligere, dum Atheniensium exemplum, occupata eorum Repub. à Lacedęmoniis, recitat. Hi (inquit ille, de XXX Tyrannis loquens, cœpere pessimum quenque & omnibus inuisum, indemnatum necare: ea populus lætari & meritò dicere fieri: pòst vbi licentia paulatim creuit, iuxtà bonos & malos libidinosè interficere, cæteros metu terrere: ita ciuitas seruitute oppressa, stultæ lætitiæ graues pœnas dedit. Sic Victor Sylla Damisippum, & alios huiusmodi, qui malo Reipub. creuerant, iugu-

iugulari iussit: nemo non factum eius laudauit, sed ea res magnæ initium cladis fuit. Quod tunc etiam Francogalli experti sunt: nam Ægidio quodam ad Reipub. suæ moderamen ascito, duriora quàm à proprio Childeberto eorum Rege passi sunt, eúmque ab exilio ea ratione reuocarunt. Vide exemplum tuum quàm bene vtētibus profuerit. Sed age profer nobis tuæ abdicationis Regum Francorum per populum aliud exemplum. Illud enim, vt suprà demonstratum fuit, non sufficit, nec tua iuuat mendacia, quia ad exemplum, vt dicitur, trahi non potest: nam quòd hac parte Childerico accidit, non iure potestatis factū, sed odio in Childericum, ob eius insolentem luxuriam, accidit. Ait prætereà Hotomanus in eo solenni Concilio agi tum de pace & bello, de legibus publicis, de summis honoribus, præfecturis, procurationibus Reipub. de assignanda patrimonij parte liberis defuncti Regis, vel de dote filiabus constituenda: quod illo verbo Germanico vocat Abannagium, nos verò appānagium vocamus, portionem scilicet quæ masculis filiis Regum defunctorum datur, quod ad dotes filiarū nihil pertinet: filiab⁹ enim, vt suprà dictum fuit, nulla portio terræ Salicæ debetur, & eas semper pecunia dotatas, non portione fundi dominici, certum est. Addit ille denique de iis omnibus quæ vulgus etiam nunc negocia statuum populari verbo appellat. Subdit mendacissimè suo more, quoniam de nulla, vt dixi, Reipub. parte, nisi in statuum siue ordinum concilio, agi ius esset, bellè dicit Hotomanus,

ſed nihil probat: in quo eius verſutiam, imò calumniam, non ſatis mirari poſſum. Cùm enim Germano principi & Germanis, Gallus de moribus, inſtitutis, legibus & Repub. Gallorum diſſeriit, facilè ignorantibus imponere potuit: tùm quòd, vt dictum eſt, Gallus, quo nomine de patriis legibus & inſtitutis dicentem par eſſe videtur cui credi debeat, tùm quòd apud graues Hotomanus literarum nomine in pretio non exiguo ſit, quod illi non paruam authoritatem tribuit ad mendacia ſua tuenda, & ille occultè inſidiatur, vt dixi: tacitæ autem & occultæ inimicitiæ, vt inquit Cicero in Verrem, potius timendæ ſunt, quàm indictæ & apertæ. Detrahamus ergo illi præſidia quibus fucum facit, & veritatem mendacio opponamus, certè ridiculoſior Hotomanus ipſa euadet Cornice. Ait ex præcedentibus docuiſſe, tum ex Caroli magni teſtamento, tum ex aliis, poteſtatem creandorum & abdicādorum Regum penes populum, aut concilium, vt ille vult, fuiſſe: ego contrà, illud eſſe merum commentum & mendacium ſatis ſupérque docui, non detortis contra proprium & genuinum ſenſum, deprauatis ac corruptis teſtimoniis, ſed ex Noſtrorū & Græcorum Annalibus, rerúmq; ſerie & ordine, non electione aut ſuffragiis populi, in concilio, aut alibi, ſed ſucceſſione Regnum noſtrum ſemper fuiſſe delatum, vt iam nemo hac de re poſthac ambigere poſſit, niſi qui Hotomanicis imbutus eſt erroribus: cuius tamen opinio nullo modo iuuatur illo teſtamēto Caroli magni, ſæpius ab illo citato, quòd diuiſionem

ſionem totius Regni & Imperij inter liberos maſculos, continere alibi docuimus. Tantum enim abeſt vt in eo teſtamento, concilij authoritas deſiderata ſit, vt ne eius quidem vlla mentio facta fuerit. Minus hoc probat, quod tam impudẽter aſſerit Hotomanus ex Aimoini lib. 5. cap.17. vbi Carolum Caluum pro Ludouico Pio eius patre nominauit: nec mirum ſi veritatem hiſtoriæ non teneat, cui nec nomina ſatis nota ſunt: vt magis credam narranti fidem dediſſe, quàm hiſtoriam legiſſe, qua continetur Ludouicum, Carolum filium armis virilibus, id eſt enſe, cinxiſſe, coronáque regali caput inſigniuiſſe, ac partem Regni, Neuſtriã, attribuiſſe, eúmq; in portionem Regni ſibi attributam dimiſſum, proceres prouinciæ Caluo manus dediſſe, & fidem præſtitiſſe. Ibi etiam nec electionis mentio fit, neq; authoritate cõcilij quæ geſſit Ludouicus geſta fuiſſe docere potes: eodem enim loco, & paulò antè, docet Aimoinus, Ludouicum inſiſtente Auguſta, & miniſtris Palatinis, quandam partem filio ſuo dilectiſſimo Carolo Aquiſgrani tradidiſſe, qua, tanquam inofficioſa, ab eo (vt coniectari licet) repudiata, Neuſtriam poſtea in conuentu dediſſe. Sed aliud eſt in concilio & conuentu aliquid agere, aliud authoritate conuentus & concilij: itaque aliunde quærenda ſunt argumenta, ſi tuam electionis & abdicationis fabulam tueri vis, alioquin mendacis nomen ſubire oportet. Dicis præterea de legibus publicis, de ſummis honoribus, præfecturis & procurationibus reipub. in hoc concilio ſolenni agi:

de legibus aliquando actum fuisse, non est cur negandum sit, licet nullum proferat Hotomanus testimonium: hoc tamẽ sæpius factum à posterioribus regibus, scilicet Francisco primo, cœptum sub Francisco secũdo, perfectum circa initiũ Regni Caroli IX. Aureliæ, cum maxima Nobilitatis, Episcoporũ siue Ecclesiasticorum, & vltimi ordinis hominum frequẽtia, anno Domini 1560. notum est. Extat enim liber legum in hoc frequentissimo cœtu sancitarum, & eodem anno promulgatarum, quæ ob id, Statuum dicuntur. Et hoc quidem ab eodem Carolo repetitum, scilicet in Molinęa Boiorum vrbe, 1566. & Ambasiæ, 1572. Cęterùm quod omnis potestas in legibus ferendis penes ordines remanserit, vt regibus nihil licuerit, nõ probat Hotomanus, nec posset probare, & experientia ipsa ab hinc mille & ducentis annis, satis testatur: & ex his quæ suprà à me dicta sunt, apparet, Regibus nostris, in legibus nouis ferendis, veteribus abrogandis, in deligendis Magistratibus & huiusmodi, semper liberum fuisse arbitrium. De procuratione verò Regni, siue id factum fuerit concilij authoritate, aut propria Regis disponentis voluntate, alibi appositius dicetur, non eorum testimoniis qui nostrarum historiarum ignoratione, audita habent pro compertis, vt Hotomanus Romani iuris peritissimus, nostri verò ignorantissimus, aut dissimulator egregius. At verò de appãnagio, quod Hotomanus verbo Germanico (eius enim gentis euphonia maximè delectatur) vocat abannagium: hunc locum frigidissimè attigit, fortas-

fortassis ignoratione iuris nostri, quod cum nullo sit alio cõmune, ab eo factum par est credere: exulat enim penè à pueritia. Dicam quæ ex vsu & monumentis certissimis comperta habui, vt tamen tempora quæ Robertum ex Capeto præcesserũt, siue Merouingorum siue Carlouingorũ prætermittam. Carlouingis enim Regno pulsis per Capetum, constat non mutatos Reges, sed sublatas seditiones, quibus ob Regni Gallorum diuisionem, tum Merouingorũ, tum Carlouingorum temporibus, Gallias, & Germaniã ipsam totúmque fermè occidẽtis imperium, vexatas, & planè euersas certum est. Sic ergo veritas habet, altius origine petita, ex iis quæ superius diximus, nemini dubium esse potest, siue lege Salica siue communi vsu Francorum, in dubium non vocato per mille & ducẽtos annos, fœminis ad Regnum nullum vnquam patuisse aditum, siue Merouingorum, siue Carlouingorũ, siue Capeuingorum tẽporibus, sed semper maribus delatum & propinquioribus, fœminis exclusis quantũ uis gradu proximioribus. Postquam verò ad Capetiorum familiam translatum Imperium extitit: nunquam pǒstea inter liberos masculos, siue plures, siue pauciores, diuisum hoc regnum fuit: sed integrum ordine naturæ, maiori natu delatum, vt qui primus vuluam matri aperuisset, illi regnum deberetur. Cùm enim moribus nostris, nulla pars quantumuis exigua perpetuo alienari possit, nec ergo diuidi & subiici iudicio famil. ercifcund. cùm diuidere alienare sit, & diuisio vicem emptionis sustineat, vt nosti. Quòd si par-

tes alienari non possunt, totum minus alienari poterit. Itaque vnicus Rex vnico Regno semper præfuit: & si qua portio delibata ex illo domanio extitit, iure scilicet appannagij, aliter enim perpetuò alienari non potuit, portio illa obnoxia Regi, & sub illius clientela & fiducia remāsit, nec ita alienata est quin possit ad prius ius tanquam postliminio redire, si illi cui eo titulo portio data fuit, sine liberis masculis, aut masculi sine masculis decesserint. Ita tamen vt eis nunquam licuerit portionem illam ad exteros, nedum ad filias, titulo aliquo transferre, de qua re extant edicta plurima nostrorū Regū, tum vetera, tum recentia, nempe Philippi v i. 1329, 1360. Ioannis & Caroli v. 1374. & Caroli v i. 1401. quibus alienatio Regij domanij non tantùm prohibetur, sed vt alienata in pristinum statum reuocarentur, cautum extitit, vetere iure scilicet. Sed quia hæc quæstio iam à Chopino Andio grauiter disputata fuit in Commentariis suis de domanio, vt pauca quæ de ea dicenda sint desiderentur, satis sit docuisse, falli Hotomanum, dum asserit Regem, non propria, sed populi & statuum authoritate & placito, omnia gerere. Nam quod ille Merouingorum, item Carlouingorū exempla quædam nobis profert imitanda, nihil aliud vult, quàm earum rerum quæ planè extinctæ sunt (vt dixi) memoriam excitare. Sed quia tantùm istis exemplis delectatur, quam ille formam reipub. probat? eam scilicet quæ seditionibus agitata semper fuit, nullis præterquam militaribus legibus instituta & formata, & quæ in per-

in perpetua rerum confusione fuit, qualis illa Carlouingorum. Sublato enim de medio Carolo Magno (quem tamen bella ad mortem vsque comitata sunt) summa rerum ad Ludouicum Pium peruenit, cui non minor cura cum Regno accessit: aduersus enim eum conspirarunt impij filij, & cum eis Episcopi & Proceres Regni, vt illum in ordinem redegerint, & in carcerem detruserint, annuente aut dissimulante Romano Pontifice, dum sui ordinis hominibus plus æquo fauet, author est Aimoinus lib. 5. cap. 12. cum sequent. Sed age Hotomane, tibi ne satisfactum isto exemplo putas? audi sequentes Principes (de Carlouingis loquor) fortassis cum Pij filiis, Ludouico scilicet, Carolo Caluo, Lothario & Pipino melius esse actum existimas, certè eadem contagio, imò maior, filios inuasit. Sic Aimoinus eodem lib. cap. 19. Vertente autem anno, inquit ille, in die Ascensionis Domini, fit bellum Fontaneum in Burgũdia à quatuor filiis ipsius Ludouici, Carolo scilicet, Lothario, Ludouico & Pipino, vbi multus est effusus sanguis humanus. hæc ille. nec mirum si ii qui prius inquisierãt in patris annos sese mutuis cædibus lacerarint: quæ pestis adeò Carlouingis hæsit, vt ab eis nunquã discesserit, donec tãdem iis sublatis de medio, Regnũ hoc ad Capetum peruenit, irato (vt par est credere) numine, propter, fortassis, filiorum impietatẽ erga Ludouicum Pium, vt nepotes vindicta secuta sit. Et tamẽ Hotomanus huiusmodi scelerata exempla imitãda audet proponere, & tempora illa nostris æquare: qua au-

tem mente quoue animo id facit, viderit lector. Cæterũ dum ait Hotomanus ſcribas Regios inſcientia aut malitia diplomatibus Regiis adiicere illa vulgaria verba, *Car tel eſt noſtre plaiſir*. Poſtquàm proprio idiomate ſcripta ſunt, ſuam ille non aliorum culpare debuit ignorantiam: neque illa verba, Quia tale eſt noſtrum placitum, ex illo placiti vocabulo, vt ille vult, nata ſunt, ſed vetere more quo Imperatores Romani & Reges noſtri, ipſique Pontifices, vſitatiſſima formula ſuorum edictorum vltima verba ſolebant concipere, dubitationis tollẽdæ cauſa. Sic Iuſtinianus in fine ſuarum conſtitutionũ adiicit hæc verba: Quæ igitur placuerũt nobis, tua ſublimitas operi effectuíque dare feſtinet, conſtitutione 2. & cõſtitutione 8. Quæ à nobis diſpoſita ſunt, operi effectuíque tradere feſtinet. & conſtitutione 11. Quæ igitur nobis placuerũt, & per hanc ſacram exponuntur legem, ea ſtudeat excellentia tua ad effectũ deducere, certóque fini tradere. Conſtitutione 18. Quæ igitur præclarè nobis & religioni placuerunt. Idem 19. 20. 21. 32. 39. 57. & aliis quas longum eſſet recenſere, quæ tibi cùm nota ſint, prætermiſſa exiſtimabit lector de induſtria, ne calumniæ tuæ manifeſtæ fiant: poſſem ego diplomata retrò Principum, & ipſorum Romanorum Pontificum in medium proferre. ſed ille fortaſſis, tanquam faſtuoſa, non probaret: cùm tamen non de iure, ſed de vſu & veritate, hîc agatur. Non ergo, Hotomane, verbum hoc à Iuſtiniano frequentiſſimè vſurpatum (quæ placuerunt) ad placitum, id eſt ad ordinum conuentum

tum audebis referre, cùm eius in historiis Romanorum Imp. nulla mentio sit, qui nunquam ad Concilia & placita sua plebem admiserunt, licet Adrianus apud Spartianum dicatur omnes Hispanos Tarraconem vocasse, non vt quid illi ab illis præscriberetur, sed vt ipse præscriberet. Non ergo à placito dices natum, imò à volũtate principum, qui edicta & constitutiones suas placita vocabant. Quòd si perquirere vetera diplomata Regum, priuilegia Imperatorum, indulta Pontificum, & huiusmodi, nostri esset propositi, quæ passim Ecclesiis, Monasteriis, Orphanotrophiis, & cæteris eiusdem generis cõcessa sunt, & in eis asseruantur, non tantùm vsos fuisse hoc verbo (quæ placuerunt) sed pœnam adiecisse contra temeratores, aliquãdo pecuniæ, aliquando capitis, docere possem. Sed in re tam manifesta non opus est pluribus agere. Non ergo inscitia vel malitia (vt tu vis) nec sine exemplo, Scribas Regios hac vulgata formula, *Car tel est nostre plaisir*, vsos hactenus, si non tibi, qui veritati bellum parasti, saltem lectori probabitur: & quia tibi placẽt priorum & non posteriorum Regum exempla, audi quibus formulis Chilpericus Rex sua edicta solitus est concipere & sancire: sic enim Gregorius Turonensis lib. 6. cap. 46. de Chilperico loquens, In præceptionibus quas ad iudices pro suis vtilitatibus dirigebat, hæc addebat, Si quis præcepta nostra contempserit, oculorum euulsione mulctetur. Sed de iis satis: neque enim quæ vera sunt carpere, sed quæ falsa, nostrum est institutum. Ad rem re-

deo: ſuperius ſatis docuimus (& in hoc nemo me in contrariam ſententiam adducet, vt non fatear) magnam publici in Francogallia concilij authoritatem fuiſſe, nec tamen tantam, vt ei eligendi & abdicandi Regis vnquam fuerit, cùm (vt ſuperius ſæpè diximus, & coacti ob authoris inflexibilem in ſua electione peruicaciam, nunc dicimus) filij Regnum à parentibus acciperét, ex Procopio, Agathio, Cedreno, Turonẽſi, Aimoino, Adone, Reginone, & multis aliis anteà allegatis. Quæ autẽ author hoc capite de Maioribus domus aut palatij diſſerit, non videtur ſatis locũ iſtum peruium omnibus & cognitum feciſſe: adeò vt titulo narratio non conueniat: qui enim de Præfectis Regis aulæ (qui maiores domus dicebãtur) dicturus erat, de eorum origine dicere illi conueniebat, quódue eorum erat officium: ſatis enim, & modicè verſato in noſtrarum hiſtoriarum lectione, intelligo quæ vulgari ſermone ſcriptæ ſunt, notum eſſe poteſt, maiores domus & palatij fuiſſe, & Merouingis & Carlouingis. Sed fortaſſis non probabũt omnes eorum poteſtatem cum Præfectorum Prætorio Romanorum Imperatorum poteſtate adæquatam. Nam ſi vmbram quandam huiuſce dignitatis retineat, qui nunc Magnus magiſter hoſpitij dicitur, non tamen cum Comite ſtabuli, aut Conneſtabuli, poteſtate eſt conferẽdus: cùm hic aulicis tantùm negotiis, & quæ ad quotidianum aulæ vſum & œconomiam pertinẽt, præficiatur, alter exercitui, vt meritò cum magiſtris equitum, aut Præfectis prætorio Romanis ſit comparan-

parandus. Itaque horum Conneſtabulorum, ſiue Comitum ſtabuli, prout apud Turonenſem, Aimoinum alióſve hiſtoricos fit mentio, vt antiquitate, ita dignitate maiores. Quis tandem hac dignitate Maioris domus aut Palatij primus dignatus ſit, non aperit hîc Hotomanus, licet ad ſuum inſtitutum hoc maximè pertineret. Aimoinus libro tertio, cap. 4. mentionem facit Chrodini cuiuſdam, quem Franci in infantia Sigiberti Maiorem domus conſtituerant, virum probum ac timoris plenum, qui (vt inquit ille) oblato honori ceſſit, & Gogonem in eius locum ſuffecit: eodem lib. cap. 57. Landerici meminit, quem Comitem & Maiorem domus appellat. Cuiuſdam Vuadonis mentionem facit Turonenſ. lib. 6. cap. 45. quem vocat Maiorem domus Chilperici, qui olim Sanctonicum rexerat Comitatum: & libro nono, cap. 30. dicit, Childebertum Regem, inuitante Meroueo epiſcopo, deſcriptores in Pictauos miſiſſe, Florentianum Maiorem domus Regiæ, & Romulfum Palatij ſui Comitem: ex quo loco ſatis apparet, maiorem domus & comitem palatij non idem eſſe, vt videtur Hotomanus ſentire, cùm hîc videre ſit Florentianum Maiorem domus fuiſſe, & Romulfum Comitem palatij, tanquam diuerſas dignitates, diuerſis mandatas: & locus ille Turonenſis libro quinto, cap. 18. de Gurgulione quem Comitem Palatij Sigiberti, non Maiorem domus vocat, etiam oſtendit. Quemadmodum autem in tantam potentiam creuerint Maiores domus, vt Regium nomen penes ipſos Reges

eſſet, regia verò dignitas penes maiores domus, vt de Pipino Auſtriæ, qui Regnum ſibi & ſuis, hac via aperuit, id tribuendum ignauiæ Regum nouiſſimorum ex Merouingis, de quibus dici poteſt, quæ à Trebellio Pollione de Gallienis dicta ſunt, cúmque ludibriis & helluationi vacarent, neque aliter rempublicam gererent, quàm cùm pueri fingunt per ludibria poteſtates, non mirum ſi Francogalli exemplo Gallorum, quibus, vt ille inquit, inſitum eſt luxurioſos principes ferre non poſſe, alium, & alienum quidem, è familia Merouingorum in Regem ſibi ſumpſerunt, Pipinum, & poſt eum Carolum Magnum, quibus etiam non diuturnum fuit imperium, vt ſuperius docuimus, ſic volente Deo, qui per temporis interualla, & viciſſitudines, occulta quadam vi illi ſoli cognita, delicta parentum filios expiare cogit, ac luere. Hanc Regum illorum ignauiam Cedrenus videtur notare his verbis, Memoriæ proditum eſt Regem Franciæ, conſuetudine ſic obtinente, Regnum per ſtirpem à maioribus ſuis ad ſe delatum gerere, nulli alij negotio intentum quàm brutæ voracitati, ac poculis: eundem Maio menſe in conſpectu totius gentis pręſidere, gentémque adorare, & viciſſim ab eo adorari, atque vltro tum de more, citróque, dari dona: præfectum domus ſiue Aulæ Regis, rerúmque gentis eius omnium curam gerere. Hæc ille, quæ licet ab inimiciſſimo Francorum dicta ſint, & Græco, non abhorrent ab iis quæ à noſtris ſcriptoribus vulgaribus dicuntur: quæ enim Cedrenus

drenus narrat referenda ſunt ad initium imperij Leonis tertij Iconomachi, anno Domini 718. quo tempore Theodoricus Cala, & poſt eum Chilpericus ſtupidus, vltimi Merouingorũ, Frãcis imperabant, de quibus ſentire Cedrenus videtur: quorum alterum à Pipino in monaſterium relegatũ, monachúmque factum, Aimoinus docet.

IN CAP. XII. & XIII.

VAE XII. & XIII. Cap. Hotomanus diſputat, an Pipinus Papæ aut Francogallici concilij authoritate, Rex factus fuerit, id etiam videtur facere, non aperiendæ hiſtoriæ, ſed potius cõmouendæ & excitandæ ſeditionis cauſa: quid enim opus eſt toties tragœdiæ iſtius mentionem facere? quídve expedit noſſe, an Gentis conſenſu, an verò Papæ authoritate Pipinus Rex factus fuerit? cùm ſatius ſit non meminiſſe earum rerum, quæ ſunt obruendæ perpetuo ſilentio. Cæterùm Regni noſtri adimendi, facultatem ſummo Pontifici nunquam permiſſam fuiſſe, nemo ignorat, etiamſi aliquando Bonifacius VIII. id tentare auſus ſit, qui Regna dare & auferre (teſte Platina) pro arbitrio conabatur: licet enim Reges noſtri meritò nomen Chriſtianiſſimi ſint adepti, quòd orthodoxæ & Catholicæ Eccleſiæ doctrinam amplexi, mordicus retinuerint: non tamen ita Pontificis Romani placitis & decretis

ſeſe dicto audientes præſtitere, vt illis omnia ex arbitrio permiſerint, & poteſtatem ſuam acceptam illis tulerint. Tandem ad Hotomani quæſtionem, vel potius ſchiſma, venio. Ex locis ab eo citatis ſatis liquet, non authoritate ſummi pontificis, ſed illius aſſenſu & conſilio, Pipinum, Caroli Martelli filium, diadema ſumpſiſſe. Hoc etiam Ado Vienenſis teſtatur, qui ad hæc acceſſit tempora: ſcripſit enim ille vſque ad annum Domini 779. Et quæ de conſultatione Pipini, cum ſummo pontifice Zacharia dicuntur, geſta fuere circa annum Domini 749. vt ille, & cum eo Lambertus & Regino. Verba autem Adonis ſic habent: Interim dum copiæ parantur, Pipinus Burchardum Vuiſburgenſem Epiſcopum, Gaguinus malè Bituricenſem vocat, & Fulraldum capellanum ſuum, ad Zachariam tunc temporis Pontificem Romanum, mittit, vt interrogarent eum, ſi ita manere deberent Reges Francorum, cùm penè nullius poteſtatis eſſent, iam ſolo Regio nomine contenti. Quibus Zacharias pontifex reſponſum dedit, non de iure, ſed de facto (vt noſtri dicunt) Regem potius illum debere vocari, qui rempub. regeret: reuerſis itaque Legatis, abiectóque Childerico, qui tunc regium nomen habebat, Franci, per conſilium Legatorum, & Zachariæ Pontificis, electum Pipinum Regem ſibi conſtituunt. Childericus (quem Germani ſcriptores Hildericum vocant) tonſuratus in monaſterium miſſus eſt. hæc ille. Regino, Sigibertus, Lambertus, author qui addidit Aimoino, & cæteri ſcriptores in eo conueniunt,
Regis

Regis Pipini inaugurationem per beatum Bonifacium Moguntiacenſem Archiepiſcopum factam. Sed quod Pipinus conſuluit Zachariam ſummum Pontificem, quódque ſummus Pontifex, ſiue conſilium, ſiue conſenſum, Pipino præſtiterit, non eſt magna obſeruatione dignum. Cùm enim Childericus, Theodoricus, Cala, & alij Reges Francorum tam ſegniter rempub. gererent, Gallia autem & Regnum Francorum in maximo verſarentur diſcrimine, agitarentúrque tot bellis ciuilibus & externis, ex Vandalis ſcilicet, Abydaramo Sarraceno, & aliis Barbaris, qui partem illam Galliæ Celticæ populabantur, non mirum ſi delectus fuit, qui huic malo obuiam ire poſſet: vt fecit Carolus Auſtraſius, & poſt eum Pipinus, & Carolus Magnus: niſi enim hi principes noſtrã rempub. amplexi fuiſſent, actum erat non ſolùm de Gallia, ſed de ipſa Italia, tot Tyrannis, tot Barbaris expoſita, imò de re ipſa Chriſtiana, tunc enim Sarraceni Hiſpaniæ maiorem partem occuparant, in Oriente Imperium Romanum fermè labebatur, &, vt vno verbo dicam, nulla Europæ, imò nulla orbis pars: bellis aut ſeditionibus expers & vacua erat: quę tamen eſſe exẽpli peſſimi pius iudicabit, nec ſubditis poteſtatem eam tribuet, vt proprio Rege abdicato & expulſo, alios ſibi principes faciant: Iubet enim Chriſtus ferre malos principes illíſque parere: ſed cùm ita viſum fuerit Deo, qui regna dare & auferre ſolus poteſt. Eam mutationem maxima & vrgentiſſima neceſſitate factam, à Francogallis, Regibus

ſuis alioquin deuotiſſimis, ex eo credendum eſt, quòd cùm per mille & ducentos fermè annos, Regnum hoc conſtiterit, inuentum vnum & alterum tantum exemplum eiuſdem mutationis: primum, ob ignauiam & luxuriam principum: alterum fortaſſis, vt à me ſuperius dictum fuit, in vindictam prioris, vel maioribus rationibus. Nam, vt ait Marcus Antoninus philoſophus apud Vulcat. Gallican. in vita Auidij Caſſij: Nec quenquam facilè bonum Imperatorem vel victum à Tyrãno, vel occiſum fuiſſe: meruiſſe Neronem, debuiſſe Caligulam. Idem de Pertinace, & Galba: denique non Auguſtum, non Traianum, non Adrianum, non patrem ſuum, à rebellibus potuiſſe ſuperari, cùm & multi fuerint, & ipſis vel inuitis, vel inſciis extinctis. Sed iſta ſufficiant: ad Hotomanũ redeo, qui ſuo & ſuorum more ridet, quæ Regino monachus de Stephano Papa ſcripſit: quippe hoſti Pontificis nihil probatur, niſi quæ eum præſtringunt. Tandem verum eſt, & ille qui ad Aimoinum adiecit, ipſéque Ado Vienenſis, & alij ſcriptores horum temporum teſtantur Papam Stephanum, Pipinum & filios eius, Carlomanum ſcilicet, & Carolum Magnum ad Regiæ dignitatis honorem conſecraſſe, vt authoris verbis vtar: quæ inauguratio, Reginonis teſtimonio, accidit circa annum Domini, 763. Electio verò, 760. Et hoc eſt quod certi de hac re dici poteſt. Quemadmodum autem tantam authoritatem maiores domus ſibi arrogarunt, vt tandem proprios Reges deponere, & in ordinem cogere potuerint, hoc, vt

dictum

dictum est, tribui debet ignauiæ Regum, qui per eos omnia negotia Regni gerebant, nullius interim rei curam gerentes præter luxus, magnum mutationis argumentum & indicium. Enimuerò quæ res malos principes faciat, rectè quærit Vopiscus in vita Aureliani. Primùm (inquit ille) nimia licentia, deinde rerum copia, amici improbi, satellites detestandi, aulici vel stulti, vel detestabiles: &, quod negari non potest, rerum publicarum ignorantia. Addit ex Diocletiano, nihil difficilius esse, quàm bene imperare: Colligunt, inquit ille, se quatuor vel quinque, atque vnum consilium ad decipiẽdum Imperatorem capiunt, dicunt quid probãdum sit. Imperator qui domi clausus est, vera non nouit: cogitur hoc tantum scire, quod illi loquũtur: facit iudices quos fieri non oporteat, amouet à rep. quos debeat obtinere: denique bonus cautus venditur Imperator, vt nihil difficilius bono principe. hæc ille: quæ inserere volui, vt aliquando non tam alieno arbitrio Reges Rempub. curent, quàm ipsi intelligant, quæ eos intelligere & scire non tantùm sua, sed Reipub. maximè interest. Verùm de iis satis: ad aliud authoris caput progredior.

* * *

In Cap. XIIII.

VOD de Conneſtabulo & Paribus Franciæ eſt: ego verò vt illum, nempe Conneſtabulum vel Comeſtabulum, priorem tempore, ſic potiorē dignitate iudico: certum enim eſt, Conneſtabulos præceſſiſſe dignitate & authoritate maiores domus: iis enim, vt diximus, cura militū, vt magiſtris equitū & pręfectis pretorio ſub Romano Imperio, alteris verò domus cura & œconomia tantū, donec illi torpeſcētibus regibus, & per ignauiam adminiſtrātibus regni adminiſtrationem & curā ad ſe traxerunt, nudo Regis nomine Regibus relicto: hinc eſt quòd Turonenſis ante maiores domus, Conneſtabulorum meminit locis ab Hotomano citatis lib. hiſt. 5. cum poſtea lib. 6. cap. 45. de quodam Vuadone, maiore domus Chilperici, qui olim rexerat Santonicum Comitatum, mētionē faciat: & vt præcedenti capite dixi, lib. 10. cap. 30. refert Florentianum Maiorem domus, & Romulfum Palatij ſui Comitem miſſos à Childeberto Pictauis, ad cenſum deſcribendum: Ex quo loco ſubeſt alia quæſtio, quæ erat dignitas illa Romulfi, quem comitem Palatij vocat, cuius etiam dignitatis alibi mentionem facit, nempe lib. 5. cap. 18. vbi Gucillonē (qui quondā Comes palatij Sigiberti Regis fuerat) abſciſſo capite interfectum dicit. Cùm verò Turonenſis lib. 3. cap. 32. ait Imperatorem Iuſtinianum reuocato Belliſſario, Narſetem in eius locum ſtatuiſſe, Belliſſarium verò Comitem ſtabuli pro humilitate creaſſe, non benè aſſe-

nè aſſe-

nè assequutũ Turonensem existimo dignitatem, quam maiorem esse, & loco Magistri equitum, mox præfecti prętorio, qui honos maximus erat post dictatorem, Liuio admouenti prima labra constare poterit: quod etiam locus Ammiani, lib. 26. ab Hotomano citatus docet: ait enim ille, Valẽtinianum Valentem fratrem stabulo suo cum dignitate tribunatus præfecisse Calendis Martiis, quem mox Calendis Aprilis, Augustum nominauit: vt verum sit dicere, Valentem prius donatum illa dignitate, tanquam inter aulicas & palatinas maiore & clarissima, cui addere lubet alterum Marcel. lib. 31. locum, de cæde Valentis, cum quo ait xxx. operiisse Tribunos, vacantes, & numerorum Rectores, Valerianum atque Equitium: quorum alter stabulum, alter curabat Palatium: meminit etiam idem Marcel. circa initium huius 26. libri Dagalaiphi cuiusdam, quem magistrum equitum dicit, qui locus cogit me ambigere, num eadem fuerit dignitas Magistri equitum & Comitis stabuli, & in re obscura licebit tanquam in arena cuilibet sententiam dicere. Maius tamen nomen esse magistri quàm comitis, alter eiusdem Marcel. locus eodẽ lib. annuere videtur: ait ille, Tunc & Equitius Illyriciano præponitur exercitui nondum magister, sed comes. Itaque paulò pòst adiicit: his cognitis Valentinianus eodem Equitio aucto magisterij dignitate, repedare ad Illyricum destinabat. Quòd autem Romanis vel Constantinopolitanis Imperatoribus, Ducis & Comitis nomina dignitates fuerunt aulicæ, militares

G

& prouinciales, vel ex ipſius Marcel. & aliorum hiſtoricorum Commẽtariis, qui principum Romanorum ſcripſere hiſtorias, poſtremíſque libris Codicis ſciri poteſt. Porrò non erit alienum à vero, exiſtimare Francogallos, quorum non exigua ſemper fuit copia in Palatio vel comitatu Romanorum Imperatorum: imò authoritas, vt ſuperius diximus ex eodem Marcel. lib. 15. & 31. huiuſmodi dignitates Ducis, Comitis, ex eorum inſtitutis ſumpſiſſe, veluti Patriciatus, cuius meminit Turonenſ. lib. 4. cap. 36. his verbis, Enium cognomento Mummolum à Rege Gunthranno patriciatum promeruiſſe. & lib. 4. cap. 34. ait, Palladium comitatum in vrbe Gallicana impertiente Sigiberto promeruiſſe. eodem lib. cap. 38. refert, eundem Regem in locum Iouini rectoris prouinciæ ſubrogaſſe Albinum: & cap. 41. de Lupo duce, & de Nantino duce Engoliſmenſi, lib. 5. cap. 36. & cap. vltimo eiuſdem libri de Berulfo duce. & lib. 7. cap. 13. de Garaono duce, eodem capite de quodam Vuillachario Aurelianenſi comite. Eſt tamen obſeruatu dignum, nec prætereundum ſilentio, in comitatu Reginarum Franciæ fuiſſe huiuſmodi dignitates, vt idem Turonenſis author eſt, lib. 7. cap. 27. qui de Vuadone quodam mentionem facit, quem Maiorem domus Reginæ Riguntis dicit. De origine verò Parium Franciæ, nihil ab Hotomano notatu dignum dicitur. Et certè, vt ille ait, nemo antiquorum ſcriptorum eorum meminit: eſt tamen locus vnicus apud Aimoinum, lib. 4. cap. 20. ab Hotomano, vt credo, non

non animaduersus, qui non parum ad huius rei cognitionem facere videtur. Vbi Aimoinus dissidij vel controuersiæ cuiusdam inter Clotarium Regem Frācorum, & Dagobertum filium, meminit, ad quam sopiendam & terminandam electos fuisse dicit duodecim Francos, quorum salubri consilio pater pacatus cum filio, reddidit quæ postulabat. hæc ille: vt non ineptè fortassis dici possit, illo exemplo & principio XII. Pares à posteris Regibus electos fuisse, ad dissidia & controuersias quæ inter principem & filios, aut inter populum & principem oriri poterant, dirimendas, tanquam arbitros: quem numerum posteri Reges amplexi sunt, vt perfectissimum, exemplo Seruatoris qui duodecim assumpsit Apostolos. Nemini tamen dubium esse potest institutū hoc Parium antiquissimum esse, & si ambigi à quo tempore cœperint possit. Tilius scriba nostri Iuris adprimè doctus, institutum hoc Parium fuisse dicit circa annum 1119. tempore, scilicet, Ludouici Crassi. Extat Arestum supremæ Curiæ Parlamenti, anno Domini 1216. de Clientelari sacramento, vel fide Comitatus Campanici: extant denique plura alia, in quibus crebra mentio horum Parium fit, nempe in Parlamento Natiuitatis Deiparę, 1259. Pentecostes, 1261. Omnium Sanctorum, eiusdem anni: Purificationis Virginis, 1262. Omniū Sanctorum, 1316. Aliud vltima Aprilis, 1359. Non placet ea opinio, in quā Hotomanus inclinatior est, hoc institutum fuisse Arturi Regis Britanniæ, nam fabulæ quæ de Arturo dicuntur (teste

Polydoro Virgilio, Anglicę hiſtorię ſcriptore diligentiſſimo, lib. 2.) circa Regnum Clodouei accidêre, vt ridiculum ſit Francogallos ſexcentis & amplius poſt Arturum annis, tanquam poſtliminio inſtitutum hoc repetiiſſe, cùm huius nec minima apud noſtros antiquos ſcriptores mentio fiat, & quæ de inſtitutis Equitum menſæ orbicularis, aut rotundæ, illius Arturi fabulantur, non alio Polydorus in pretio habet, quàm aniles fabellas quæ de Rolando, & cæteris Paribus Franciæ, ab Italis dicuntur: cuius inſtituti apud Britannos Anglos, vnde id manaſſe dicit Hotomanus, nullum extat hodie veſtigium, cùm tamen proprium eorum Regum fuiſſe dicatur. Itaque melius & aptius hoc inſtitutum ex illo Clotharij & Dagoberti loco, qui in duodecim compromiſerunt, vt ſuperius dictum fuit, nec abſurdum erit inde originem petere, & minus abſurdius, quàm ab externis & peregrinis: fuere enim Franci in condendis legibus non minus induſtrij & ſagaces, quàm in militia ſtrenui, vt ipſe Agathius teſtatur. Niſi fortè dicas, poſtquam Regnum Francogallorum in vnius & ſolius poteſtate, & arbitrio fuit, Carlouingis ſcilicet ſublatis, tunc animum ad leges & politias Reges adieciſſe, vt fieri ſolet quotieſcunque ex bellis, quæ omnes politias & leges ſubuertunt, ad pacem fit trãſitus, vtque feciſſe Regem illum Numam, qui ſecundus à Romulo Romanorum Rex fuit, author eſt Liuius, hiſtoriarum lib. primo: Regno, inquit ille, potitus, vrbem nouam conditam, vi & armis,

iure

iure eam legibus ac moribus de integro condere parauit, cùm inter bella assuescere videret non posse, quippe efferatis plerunque animis mitigandum ferocem populum armorum desuetudine ratus, Ianum ad infimum Argiletum, iudicem pacis bellíque fecit. Et paulò pòst, Positis externorum periculorum curis, ne luxuriarent otio animi, quos metus hostium, disciplináque militaris continuerat, omnium primùm rem ad multitudinem imperitam, & illis seculis rudem, efficacissimam, deorum metum iniiciendum ratus est: quem Augustus imitatus, debellatis Lepido & Antonio, post Actiacum bellum dicitur fecisse, Ianiculo tertio clauso, vt author est Cornelius Tacitus, Annalium lib. primo. Quod tamen institutum, siue Capeto tribuas, siue antiquiori, ex Merouingis vel Carlouingis, præclarum est. Sunt enim tanquam Regni & Regis perpetui consultores, hoc humanæ leges à diuinis differunt, quòd diuinæ sunt immutabiles, humanæ verò mutabiles, quia, vt inquit Plato in libro qui Ciuilis, vel de Regno dicitur, Lex quod optimum omnibus est & iustissimum, nequit syncerè comprehendendo, semper ita vt operæpretium est præcipere, quando hominum actionúmque dissimilitudo, instabilísque rerum humanarum conditio facit, vt ars nulla simplex quicquam, & in vniuersum de omnibus, pérque omne tempus valens, constituere possit. Et alibi, Fieri non potest, vt certus quidam vnius modi, sempérque ordo valeat in his quæ varia semper sunt, vnius

modi verò nunquam, sic propter seditiones, quæ in comitiis Imperialibus, quando de nouo principe creando agebatur, negotium illud quod omnibus Germaniæ regulis & ciuitatibus competebat, septem Electoribus mandatur, ex diplomate illo aureo, cuius suprà meminimus, quod institutum Noui Iuris ab hinc annis trecentis, vel circà, fuisse testatur Onuphrius, antiquitatis exactissimus vestigator, in libro quem de Comitiis Imperatoriis scripsit, nempe circa annum Domini 1250. & tamen originē incertam ipse dicit: nec mirum si de Paribus nostris idem dici possit, tanta fuit illis temporibus scriptorum penuria vel incuria. Quæ autem sit illa Parium dignitas, non docet Hotomanus: melius Chopinus & fusius libro suo, cui multa addenda etiam sunt: quæ quia egent altiore inuestigatione, decreui finem imponere huic narrationi, hoc addito: nullo, nisi Parlamenti iudicio, quod cauillo Hotomanus imaginarium concilium vocat, Pares teneri, exauctorari, vel in capitis crimen accersiri possent, vt Aresto Curię, vj. nonas Mart. 1386. patet.

*

IN CAP. XV.

DECI-

ECIMOQVINTO Capite Hotomanus auctoritatem illius sacrosancti Concilij, continuatam sub Carlouingis asserit, nescio ad quid, cùm hoc nemo hactenus in dubium vocarit. Certũ enim est & omnibus cognitum, Regibus Francorum satis familiare & frequens fuisse, quoties de summa totius Reipub. agendum erat, cõuentum indicere. Sed quod Hotomanus Cõcilio omnia permittit, tantũ abest hoc verum esse, vt ex iis quæ à me dicta superioribus capitib⁹ sunt cõtrarium verũ esse patere omnibus possit. Nec magis verum est quod ait Hotomanus, sine authore tamẽ, Carolomanũ, & Carolum Magnũ fratres per Francos, in generali conuentu, Reges cõstitutos: huic enim opinioni aduersantur, quæ superius dicta sunt ex Adone, Aimoino, Reginone, Sigiberto, & aliis: nempe Stephanum Põtificem Romanum in Gallia tunc profugum, Pipinum in Regem, eiúsque filios Carolum & Carolomanum vnxisse. Subiungit Vienensis, mortuo Pipino, quem post diem vnctionis suæ regnasse XVIII. annos, aut paulò amplius, asserit: Gloriosi filij illius Carolus & Carolomanus in Regnum Francorũ eleuati sunt, Carolomano autem infra triennium mortuo, summa rerum penes Carolũ (qui ob res præclarè gestas Magnus dictus fuit) peruenit. Nobiliores enim Franci, vt inquit ille, cum Episcopis & comitibus glorioso Regi Carolo se coniunxerunt. Idẽ Aimoinus, aut author ille qui historię illius addidit, lib. 4. cap. 67. & seq. Sed

Hotomanus, qui nõ minus hæret falsæ illius electionis,& ab eo solo inuẽtæ fabulæ, quàm spongiæ saxis. Iterum ex Eguinartho existimat impudenter, & sine exemplo, etiam Carlouingorum tẽporibus Regnum nostrum,ordinum & populi iudicio,ad filios peruenisse. Sed hoc falsum est:& exẽplum illud Pipini, qui prole Merouingica de medio sublata,ex maiore domus Regnum sibi & suis parauit, nihil ad hanc rem facit. Quod illi facile fuit,cùm penes eum arma & fiscus essent,nudo Regis nomine Chilperico, Danieli & Theodorico Cala relicto. Itaque ne videretur Regnũ per vim occupasse, alienus enim erat à Merouingis, consuluit Zachariam summum pontificem: mox proceres Regni,vt eorum suffragiis, potius quàm propria authoritate, Regnum videretur accepisse: nec mirum si Concilij authoritatem retinuerit, ne insimularetur leges cum Regibus mutasse, ex quo magna solet conflari inuidia: quod Romani animaduertentes, deuictum ab eis populum suis legibus viuere permittebant, vt non sustulisse leges, sed Reges, insimularentur: populus enim magis pro patriis legibus, & religione pugnat, quàm pro aris & focis, vt testes sunt Iudei,ipsique Frãci,& Germani. Sed incassum hæc Hotomanus,cùm præcedentibus capitibus satis supérque à me probatũ fuerit,etiam Capeuingis hoc familiare fuisse, quoties ex vsu reipub. fuit,conuentum omnium ordinum indicere. At ille,qui,vt suprà dictũ est,aliud agit,aliud simulat, quíque libellum illum, aut monstrum potius, nulla alia ratione in lucem emisit, nisi vt

seditiones

seditiones cieret, nam eò tendunt & spectant fabulæ electionis illæ sæpius ab eo recantatæ: quæ vera sunt dissimulat, mendacia profert. Itaque quod ait iudicium arbitriúmque Reipub. vsque ad Carolum Simplicem, id est, per quingentos, & quinquaginta amplius annos, penes populi Comitia & ordinum cõuentum fuisse, nullo authore hoc asserit: etenim certum est, non solùm Merouingos, sed post eos Carlouingos, Regno constituto, omnia ex arbitrio vt plurimũ fecisse, siue belli, siue pacis tẽpore: & si aliquando conuentũ indixerunt, id perfunctoriè factum fuit, vel quãdo inter eos cõtentio aliqua oriebatur, aut tempore quo Reges per ætatem Regno & rebus suis præesse non poterant, vt ex ipsis Turonensi, Aimoino, & aliis scriptoribus nostris, videre est. Sic Clodoueus primus Gundobaldo Burgundo, Clothilde vxore suadente, bellum intulit, nullis prius habitis comitiis, mox contra Alaricum Gothorum Regem, deinde contra Chariaricum Regem & filium, quos occidit. Sic Ragnacharium ducẽ filij Clodouei, matre vrgente, aduersus Burgundum mouent bellum. Theodobertus filius Theodorici Regis expeditionem fecit in Italiam, & Siciliã: Clotarius aduersus Saxones, filij Clotarij Regnum inter se diuidunt. Quid plura? nulla aut pauca negotia, siue quæ ad bellum, siue quæ ad pacem pertinent, inuenias aliter gesta, quàm voluntate imperantium. Possem ego proferre cædes mandatas, & indicta causa factas, tributa imposita, & huiusmodi Regis solius verbo & voluntate: sed talia sibi tragicus Hotomanus habeat,

habeat, quibus tantoperè delectatur, quæ ego nunquam euulgaſſem, niſi ille prouocaſſet. Verum eſt quod ait Hotomanus ex Eginartho, Merouingorum temporibus inſtitutum fuiſſe, vt quotannis Cal. Maij publicum populi conuentum agerēt, ad eúmque cōuentum carpento bobus tracto veherentur. Id Cedrenus, vt ſuperius docuimus, dicere videtur, dum ait, conuenire ſolitos ad adorandum populum, ab ipſo viciſſim adorari, & munera accipere. Reges enim illi vltimi Merouingi, ſemel in anno tātùm, populo copiam ſui faciebant, negotia belli & pacis per magiſtros domus curātes & gerentes, nullam autem, aut ſaltem minimam, fuiſſe penes illud cōcilium authoritatem, licet coniicere. Turonenſis enim, qui vulgarium & planè inanium rerum mentionem facit, illius nuſquam meminit, licet hiſtoriam ſuam proſecutus ſit vſque ad regnum Gunthranni & Childeberti Iunioris, id eſt vſque ad annum 630. Itaque non eſt cur tantopere Hotomanus miretur illam maiorum noſtrorum ſapientiam, quam tanquam in ſpeculo contemplandam cenſet, quos ait maximam poſuiſſe differentiam, inter Regnum & Regem. Quis enim neſcit aliud Regem, aliud Regnum, aliud Paſtorem, aliud oues, aliud tutorem, aliud pupillum? Quis vnquam talia in dubium vocauit? Imò verò quis non exiſtimat, Regem populi cauſa à Deo creatum & inſtitutum? quis hoc negat aut negauit vnquā? Sed non ſequitur, Regem nihil velle, neque poſſe, quod populo non placeat, tutorem quod pupillo, paſtorem quod gregi: Non enim ad hoc

ad hoc constituti sunt, non magis quàm medici vt ægris pareãt, dictóque audientes sint: id enim præposterum esset, & contra ordinem naturæ, quo minora maioribus cedunt. Itaque, vt à me alibi dictum fuit, quemadmodum in omnibus tum diuinis, tum humanis & naturalibus rebus, videmus aliquid altero semper maius, & ideo dici excelsum quod supra cæteros emineat, vt caput altius cæteris membris est, Sol ipsa Luna clarior, Luna cæteris stellis, quæ inuicem aliæ aliis lucidiores sunt, sic ordinãte rerum omnium opifice: imò quicquid est in eis luminis, Soli acceptú ferũt, vt membra capiti motus suos & actiones: ita existimandum est à Deo ordinatam fuisse huiusmodi potestatem Regiam, ad illius ordinis cęlestis dispositionem, & imitationem: vt quemadmodum vnum Deum agnoscimus, cuius nutu omnia agi, moueri, & cuncta gubernari fatemur: ita populus Regis (qui imago Dei est) auspiciis & legibus regeretur, ad eúmque, tanquam ad certissimam regulam, respiceret. Sed quia accidit, vt qui imperat, solus per se omnia munia Imperij exequi non possit, adsumere solet viros probos, more Antonini philosophi: qui, vt refert Capitolinus, semper cum optimatibus, non solùm bellicas res, sed etiam ciuiles, priusquam faceret aliquid, contulit: cuius fuisse hanc sententiam præcipuam dicit, Æquius est, vt ego tot & talium amicorum consilium sequar, quàm vt tot & tales amici meam vnius voluntatem sequantur. Quemadmodum Reges nostri semper fecerunt, & faciunt, vt ne hac quidem parte aliquid deside-

randum ſit. Cæterùm cùm reipublicæ & Regni cura pręcipua ſit, in delictis puniendis prohibendíſque, & arcendis malis hominibus, & æquali iuris diſtributione: &, vt vult Plato in dialogo de Regno: Regia maieſtas, inquit ille, mihi videtur omnibus iuxta legum inſtitura, cęteras imbuentibus educantibúſque præſidens, id duntaxat vt exerceant doceántq; permittere, quod ad ipſius rationem attinens, mores decoros inducat. Eos autem qui fortitudinis temperantiæue, aut cęterarum virtutum vim aſſequi non poſſunt, ſed prauitate naturæ ad impietatem, petulantiam, iniuſtitiámque trahuntur, è cœtu ciuium eiicit, exilióque, morte, & extremo opprobrio damnat: vel, vt ille ait lib. 9. de legibus, quos inſanabiles legiſlator ſenſerit, vltimo ſupplicio hoc afficiet, non ignorãs ſatius fore his qui inſanabiles ſunt, mori quàm viuere, ac ſi vita priuantur, dupliciter prodeſſe cæteris: nam horum exemplo à peccato cæteri deterrentur, & improbis hominibus ciuitas ipſa mundatur. Cõſtituti ſunt à Rege magiſtratus & iudices in ſingulis prouinciis, quibus hoc negotium mãdatur: & ſi ab illis prouocatũ ſit, ſunt vltimi magiſtratus & parlamẽta, à quibus, non magis quàm à principe, ipſiſq; pręfectis pretorio Romanorum iure appellare licet. Quod cùm planè innotuerit Hotomano, quippe ſub legibus noſtris educato, tamẽ ille vt odioſum hoc Regnũ ignorantibus morũ noſtrorum reddere poſſit, diſſimulat, politiã accuſat, cum tamẽ nulla in toto orbe noſtræ comparari poſſit: non dico Germanorum, in ea enim quot ſunt domini

& topar-

& toparchi, imò ferme pagi, tot ſunt politię, cùm quiſq; (quod tamẽ Hotomanus, proh dolor, nõ improbat) legibus quib⁹ vult ſubditos adſtringat. Quid dico legibus ? imò verò religionibus, quæ in Germania innumeræ ſunt : ibi enim illa religio quæ Domino probatur, pro iuſta & legitima eſt. Enimuero quod Hotomanus publici concilij Lutetiæ habiti, Ioanne Rege ab Anglis capto, & in Angliam abducto, mentionem auſus eſt facere, in quo nonnullos Cõſiliarios Regis excluſos dicit, imò iuſſos conuentu exire: hîc etiam oſtendit quantùm illi ſeditiones probantur & placent. Sed quia Froiſſardus, ipſéque Mõſtreletus, quorſum euaſerit hoc concilium, ſatis docent, quos conſulere debebat antequam illius mentionem faceret, vidiſſet verum eſſe quod ex Liuio ſuprà diximus de plebe, Aut ſeruit humiliter, aut ſuperbè dominatur : eò enim res proceſſerat, vt niſi Caroli quinti, Ioannis filij, Normaniæ ducis, tunc Regnum regentis prudentia obuiam itum eſſet, plus mali cœtus ille Regno adlaturus erat, quàm ipſius Regis Ioannis captiuitas, qui tamen non ita natum diſſidium componere potuit, quin multa & magna ex illo incommoda nata ſint huic Regno, ipſique Carolo, qui non ſemel in vitæ diſcrimen incidit, plebe laxatis habenis furente: quæ, vt iterum dicam, aut ſeruit humiliter, aut ſuperbè dominatur : & tamen exempla illa Hotomanus profert, laudat, & imitatione digna iudicat, vt mutet quadrata rotundis. Et ea ratione citat Ciceronem ad Brutum, vbi Cicero fatetur ſemper ſibi placuiſſe, non Re-

ge solo, sed Regno liberari rempub. Idem animus Hotomano, idem propositum, ea mens, licet dispar sit ratio, nec deesset conatus, si vires sufficerent: sed nihil ille præter inanem latratum habet.

In Cap. XVI.

VI non satis fuit ter aut quater eandem lectionem cantare, nisi etiam hoc xvj libelli sui capite, iterum, tãquam Penelopes telam texens, suum impudẽs commentũ, toties explosum, toties cęsum, falsi mendaciíque conuictum, inseruisset. Ait ille superius demonstratũ fuisse, Francogallię Regnũ per mille ducẽtos annos in tribus tantum familiarum nominibus versatum, Merouingorum scilicet, Carlouingorum & Capeuingorum. Tu quartam moliris & optas: quod te malè habet, & iterum mentiri cogit impudẽter, dum ais non hæreditate, sed concilij iudicio, Regni successionem delatam: quod tu planè nosti falsissimum, vt superius satis supérque probauimus, & series Regum nostrorum omnibus nota, hoc indicat, quã hîc repetere, tædium & nauseã lectori pararet. Subiungit ille libenter tamen, Franci Germanorum suorum institutum retinebãt, vt Reges ex nobilitate, Duces ex virtute sumerent, ac plerumque Reges sibi deligerent, qui Regali sanguine prognati, regaliter instituti educatíque fuerãt, siue ex propinquorum numero & gradu essent,

eſſent, ſiue non, ſic inquit ille, circa annum Domini 987. à Ludouico vltimo ex Carlouingis ad Capetum Francorum ducem Regnum delatum extitit. Dij te perdant cum ementita tua electione. Sed dic, profer, & recita authorem: tibi enim, tanquam impudenti nugatori, nemo vnquam fidem dabit: imò verò profer aliquem, qui turbato ordine ſucceſſionis, tũ ex Merouingis tum ex Capeuingis, Regnum adeptus ſit, excluſo propinquiore: recitarem iterum ego lubenter eo loci ſeriem Regum noſtrorum, ad deridendum Hotomanum, ni ſuperius multa ad hanc rem dicta & probata fuiſſent, & notæ non eſſent Regum noſtrorum hiſtoriæ, quóue ordine, quomodo, quando, & à quibus Regna acceperint: ſed ait, Cùm è familia Carlouingorum Carolus Lotharingiæ dux ſupereſſet, Hugo Capetus, Imperatoris Ottonis ex ſorore nepos, Hugonis illius magni Comitis Pariſienſis filius, Regnum adeptus eſt, alienato à Carolo Francorum animo, quòd Lotharingiam Imperatori ceſſerat, vt Appendix ad Aimoinum docet, lib. 5. cap. 44. quam hiſtoriam ab Hotomano inſertam libello ſuo ea ratione iudico, quòd duæ illæ Regum mutationes illi maximè placent: &, vt dictum eſt, non alia ratione iſta proponit, quàm vt imitentur. Quomodo autem acciderit huiuſmodi mutatio, qua fieri potuerit fide, licet inuitus, narrabo, altius re repetita. Superioribus dixi, Merouingis ob ignauiam & ſocordiã regno pulſis, imò è medio ſublatis, per Maiorem domus Pipinum Auſtraſiũ, qui ſibi & ſuis Regnum

parauerat, ſumma rerum penes Carolum Magnum eius filium, Carolomano altero filio mortuo peruenit, Magno ſucceſſit Ludouicus filius, qui ob morum facilitatem & ſanctitatem Pij nomen adeptus eſt, cui maiora bella & deteriora à filiis fuere, quàm ab exteris. Notum enim eſt Pium à filiis ſæpius bello petitum, carceribus mācipatum, Iuditha vxore in monaſterium acta, mox in exiliū: quæ diſſidia aliquo modico interuallo ſopita, imò potius diſſimulata, extiterunt, Ludouico in Regnum & Imperiū reſtituto, & Iuditha vxore exilio reuocata. Tandē deceſſit Pius, vt refert Appēdix ad Aimoinum, lib. 5. cap. 20. Cal. Iulij 840. quo defuncto ſeditiones, quæ Pium agitarant, cum hæreditate ad filios tranſierunt: Carolum, qui Caluus dictus fuit, ſcilicet, Lotharium, Ludouicum & Pipinum, inter quos fit bellum Fontaneum in Burgundia atrox: vbi, (vt inquit Appēdix, & ſuperius diximus) multus effuſus eſt ſanguis: Caluo ceſſit Regnum Francorum. Lothario, pars illa eiuſdem Regni *Franciæ*, quæ Germaniam reſpicit, déque nomine illius Lotharij Regnum, appellata Lotharingia, dicitur. Ludouico, Burgundia: Pipino, Aquitania. Nec mirū ſi Regnum hoc tot portionibus diuiſum, tandem lapſum ſit, donec ad vnius iterum redierit arbitrium. Ita diuiſo Imperio, aliquantulū quieuere fratres. Lothario extincto in Italia, quod accidit circa annum Domini 858. Caluus audito fratris obitu, eodem anno, 5. Idus Septembris, Metis in Eccleſia ſancti Stephani cum benedictione ſacerdotali coronatus eſt: vnde

inter

inter Caluum, & Ludouicum fratrem Regem Germaniæ & Burgundiæ, magnæ contentiones pro Lotharij successione exortæ sunt, quæ tandem paulò pòst sopitæ, & successio Lotharij inter fratres diuisa, qui tamen quoad vixerunt sibi inuicem insidiati sunt, alia superueniente causa: nempe Ludouico Rege Italiæ mortuo, Caluus, inuitante Ioanne Romano Pontifice, Romam profectus est, & ab eo, vt Appendix refert eodẽ lib. cap. 32. xvj. Cal. Ianuar. cum magna gloria in Ecclesia sancti Petri susceptus est, anno 876. mox in die Natiuitatis Domini eiusdem anni, in Imperatorẽ est vnctus & coronatus, atque Imperator Romanorum declaratus: vnde iterum controuersiæ inter Caluum, & Regem Germaniæ Ludouicum, quo defuncto non minor inter Caluũ & filios Ludouici quæstio, fuítque atrox prælium ad Coloniam inter Caluum & Ludouicum Ludouici fratris filium: quo prælio victus Caluus, exercitu penè deleto, coactus sibi consulere: & tandem à Sedechia Iudæo medico suo, hausto veneno, quod illi loco medicamenti propinarat Iudæus, moritur Caluus: in cuius locum, Ludouicus filius, quem nostri Balbum vocant, in Regem Francorum ab Huicmaro Remorum Episcopo inungitur, circa annum Domini 877. qui, teste Reginone lib. primo, circa annum Domini 878. obiit, non sine suspicione veneni, relicto cognomine filio, & altero Carolomano, quibus Boso (cuius, vt refert Appendix ad Aimoinum, cap. 32. lib. 5. Caluus sororem vxorem duxerat, eúmque Ducatu Mediolanensi donarat)

data in matrimonium Hymégarda Ludouici Imperatoris filia, bellum intulit, séque Regem Burgundiæ dixit, vxore inflata animis Regiis ad id impellente. Ludouicus quoque, qui Germanis, vt dictum est, imperabat, audita Balbi morte, adolescentibus filiis bellum etiam intulit, à quibus portionem Regni Lotharij quam pater tenuerat, Caluus verò ademerat, accepit: addita etiam, vt refert idem Regino eodem lib. 2. Chronicorum S. Vedasti Attrebatis abbatia. Tandem Ludouicus Ludouici filius, Calui nepos, obiit anno Domini, secundum Reginonem, 883. Appendicem verò Compendij 882. relicto Carolomano fratre, quem etiam obiisse Regino horum temporum scriptor testatur, anno Domini 884. induciis cum Northmãnis pactis: non, vt asserit Æmilius, dum in equo ludibundus, refugientem domum puellam insequitur, impetu equi intra humile ostium illatus: sed, vt idem Regino ait, ex vulnere in venatione ab apro illato, vel à quodam suo satellite, improuidè arma ferente. Hîc versari in maxima caligine incipiunt res Francorum, dicam tamen quod comperi, nempe post eorum obitum, cùm Northmanni Gallias vastarent, vt Regino & Sigibertus eum secutus referunt, Franci Carolum Ludouici Germani filium, Calui fratrem, vt Reginonis verbis vtar, vltrò in Regnum euocant, eíque aduenienti ad Gundolphi villam obuiam procedunt, & manibus sacramentísque iuxta morem datis, eius ditioni se subdiderunt: eum recẽtiores scriptores Crassum vocant. A quo etiam (quia, vt ait Regino, corpore

pore & animo ægrotabat) Franci optimates defecere ad Arnulphum Carolomãni filium, eúmque, vt Reginonis verbis vtar, vltro in regnum attrahunt, & subitò facta conspiratione ab Imperatore deficientes, ad prædictum virum statim transeunt, ita vt in triduo vix aliquis remanserit, qui ei saltem officia humanitatis impenderet; quo defuncto (obiit enim anno Domini 888.) non solùm Francorum Regnum, sed Imperium scissum est. Cùm enim, vt Regino inquit, quem ego cæteris scriptoribus præferendum censeo, vt pote gesta sui temporis scribentem, non deessent Francorum principes, qui nobilitate, fortitudine, & sapientia, Regnis imperare possent, quia inter ipsos æqualitas generositatis, dignitatis, ac potentiæ, discordiam augebant, nemine cæteros præcedente, vt eius dominio reliqui se subdere dignarentur, quædam pars Italici populi Berengarium Foroliuiẽsis Comitis filium, Regem sibi statuunt. Franci verò, cum consensu eiusdem Arnulphi, Othonem Ducem Andium Roberti Ducis qui bello Northmanico obierat, filium, extra Carlouingorum stemma & familiam, virum tamen strenuum, forma & proceritate conspicuum, cui virium sapientíæque magnitudo inerat, Regem super se creant, qui viriliter rempub. rexit. A quo tamen anno Domini 892. Principes Francorum maxima ex parte deficiunt, & Carolo, quem nostri Simplicem vocant, Balbi filio ex Adheleide manus dant, factione Falconis archiepiscopi, & Pipini Comitis, cúmque Remis in Regnum eleuant, quos Hoto,

noſtri Odonem vocant, compoſitis rebus in Aquitania, cum ipſo Carolo fugat, perſequitúrque. Hoto ſiue Odo obiit anno Domini 898. quo defuncto, ſolus Carolus Simplex ex voluntate Principum regnat: quo tamen in carcere truſo per Heribertum Veromanduum, Franci ab eo defecerunt, & Rodulphum Burgundum extra progeniem Carlouingorum ſibi in Regem aſſumunt. Inter quem & Robertum, Hotonis ſiue Odonis fratrem, quem ſuperius à Reginone Regem Francorum diximus, grauiſſima extiterunt bella: eo tandem defuncto, Franci Ludouicum Simplicis filium, qui tunc in Hybernia, vel ſecundum quoſdam, in Anglia degebat (noſtri ob id vocant tranſmarinum) Regem aſſumunt: aduerſus quem Hugo maximus dux Francorum Hotonis ſiue Odonis Regis propinquus, qui tranſmarinum ex Anglia cum matre Headgina Simplicis vxore euocarat, bellum parauit. Appendix ad Aimoinum, cap. 6. teſtatur, Simplicem totum vitæ tempus duxiſſe plenum anguſtiarum, ærumnarum & moleſtiarum, mox diem clauſiſſe, ſecundum Sigibertum, anno Domini 955. relictis Carolo & Lothario. Lotharius factione Hugonis magni ducis Francorum in Regno præfertur: Carolus priuatus vixit: obiit Lotharius anno Domini, 977. reliquit, ſecundum Appendicem, Ludouicum, quem noſtri ob ignauiam, inertem vocant, dicúntque anno tantùm regnaſſe, & obiiſſe anno Domini 985. Appendix verò, IX. regnaſſe dicit: vtcunque ſit, certum eſt Carolum, quem Appendix filium Lotharij,

tharij, Sigibertus fratrem dicit, ab Hugone filio Hugonis magni Ducis Francorum, Hotonis vel Odonis Regis Francorum nepote captum, Regno priuatum, & in perpetua custodia Aureliæ cum vxore & liberis adseruatum quoad vixerit, eundémque Hugonem, cum filio Roberto, Regem Franciæ creatum. Sic tandem hoc Regnum ex Carlouingis ad Capetum peruenit, quod ego ordine commemorare volui, non ea ratione qua Hotomanus: sed vt lector secum reputet, quo in statu tunc temporis res Francorum esse poterant: ad quæ tamen tempora nos Hotomanus, si posset, reuocaret. Prætereà vt omnibus innotescat, nihil esse tam constans, támque perpetuum, & legibus optimis stabilitum, quin pluribus incommodis obnoxium sit, & vicissitudine quadam mutationes recipiat: quas tamen mutationes, tanquam perniciosissimas, & in interitum generis humani esse Plato docet, lib. 7. de legibus: ideò vitandas, quatenus humana fragilitas præuidere potest, & illis ratione qua à Deo donati sumus, obuiam ire, licet sæpissimè mala ista nobis procurantibus accidant, propter populi vel Regum peccata, quibus aliter mederi non potest: mutationes enim Regnorum, Imperiorum, Rerumpub. maximè à Deo pendent, in quibus videmus, manũ Domini fortissimam, & minaces iras. Nam, vt Artabanus apud Herodotum, lib. 7. prægrandia animalia fulmine Deus ferit, nec sinit insolescere: parua verò nihil lædit; magna semper ædificia, magnásque arbores, huiusmodi fulminum tela percutiunt: gau-

det enim Deus, eminẽtiſſima quęque deprimere. Vnde & ingens exercitus ab exiguo profligatur, quoties Deus, his quibus inuidet, aut metum incutit, aut tonitruum: propterea multi ex alto & ſummo faſtigio in maximas calamitates inciderunt, quia Deus neminem alium, quàm ſeipſum, ſinit magnificè de ſe ſentire. Sic imperia accepimus & poteſtates omnium firmiſſimas corruiſſe. hæc ille. Corruit enim Medorum monarchia, corruit Perſarum, Macedonúmque: &, quod magis eſt ſtupendum, Imperium Romanum omnium præſtantiſſimum, quod æternum omnes exiſtimabant, concidit: tanta eſt rerum humanarum inconſtantia & varietas. Sic Regnum Francorum ex Merouingis ad Carlouingos, mox ex Carlouingis ad Capetum, Dei iudicio, tranſlatum fuit. Vt tandem his exemplis, Reges & iudices terræ ſapere diſcant, ac metuere, nec omnia pro voluntate & arbitrio gerere ſibi permiſſum exiſtiment: reputantes Deum aliquando, licet ſerò, tandem miſertum populi, vindictam de illis ſumpturum, & ex illo ſummo faſtigio eos deiecturum: agnoſcántque quàm grauis caſus in ſeruitium ex Regno ſit, vt inquit Saluſtius. Supereſt quod poſtrema huius capitis parte Hotomanus, ſequutus illius ſuperciliosi ſcriptoris gallici ſomnia, ait, non eſſe prætereundum ſilẽtio aſtutum Capeti in nouo Regno ſtabiliendo conſilium: Quod ille ad conciliandos retinendóſque Procerum animos, quæ temporariæ erant dignitates, veluti Ducatus & Comitatus, fecit perpetuas, conſtituítque vt qui

eas obtinebant, patrimonij iure retinerent, atque ad ſuos liberos poſteróſque, cum reliqua hæreditate, transferrent: quo facinore non minimam publici Concilij authoritatem imminutam dicit. Certè etiam eo loci Hotomanus detegit qualis vir ſiet, calumniator ſcilicet, & conuiciator impudentiſſimus: calumniator quòd falſò inſimulet huius, vt ille loquitur, facinoris Capetum: conuiciator, qui non veretur talem Regem aſtutum dicere, & commiſſi facinoris accuſare. Quid enim de veteratore Dauo Terentiano peius diceret? Sed imitatur illum ſcriptorem Gallicum recenter ortum, qui eadem vel maiore inſectatione Capetum proſcindit. Habet etiam Connanum ſuæ opinionis aſſertorem, virum certè doctiſſimum, qui tamen allucinari potuit, fallíque, cùm certum ſit longè ante Capetum hoc factum fuiſſe. Nam in Germania Ducatus, Comitatus, & huiuſmodi ſunt hæreditarij ab hinc ſeptingentis vel amplius annis, qui tamen Merouingis erant tantùm dignitates vel officia. Quis hoc facinus in Germania commiſit? quis in Italia? non dices Capetum, qui neque Germanis neque Italis vnquam imperauit, vt omnes norunt. Quare Imperatori Germano non renuntias, vt ille poteſtates huiuſmodi, quæ in Germania multæ & innumeræ ſunt, tandem in ordinem cogat, reuocétque ad primum ſtatum: ſi tamen poſterioribus Imperatoribus non licuit, vt tu ſentire videris, Ducatus & Comitatus, & huiuſmodi dignitates hæreditarias facere. Vide quomodo te geris erga Princi-

pem illuſtrem, Comitem Palatinum, Electorem, cui tandem auſus es librum tuum dicare, plenum huiuſmodi fabulis, cùm tamen liber ille, illũ, & omnes alios Germaniæ Principes permaximè pungat & vrgeat, tanquam ſacri Imperij & patrimonij iniuſtos poſſeſſores, inuaſores, vel vſurpatores: nam quid aliud vis huiuſmodi narratione ridicula, quæ certè multum detrahit de conditionis tuę opinione: ſed quia tu me, licet reluctantem, in hanc cogis deſcendere aleam, vt ad te redeam, qui nihil pro tua malè concepta opinione adfers præter nugas, locúmque illum, qui certè propter illius antiquitatẽ lubricus eſt, verſatúrque in maximis tenebris, peruium & clarum faciam quoad potero, liceátque de hac re meam promere ſententiam: Certum eſt Capetum fruſtra in ius hac de cauſa vocari, multis enim ante Capetum temporibus id factum fuit, regnantibus ſcilicet poſtremis ex Carlouingis: tanta enim erat tunc rerum omnium cõfuſio, tot bellis francogallia, tótque ſeditionibus agitabatur, vt facile fuerit iis, qui huiuſmodi dignitatibus præfecti erant, eas tanquam hæreditarias retinere, ſiue permittente Rege, ſiue annuente, vel potius diſſimulante, cùm aliter tueri, niſi his iuuantibus, Regnum deſperaſſet: vt Appendix ad Turonenſem videtur ſignificare etiam id factum Merouingicis temporibus, labente eorum Imperio: ſic enim author illius Appendicis, cap. 108. procedẽte alioquin anno ſequente egręgius bellator, Carolus princeps (de Maleo vel Martello loquitur, quem proximo capite occidiſſe

Abyda-

Abydaramum Sarracenum dixerat) regionem Burgundiæ ſagaciter penetrauit, fines Lendibus ſuis probatiſſimis viris, induſtriis ad reſiſtẽdum, rebellibus & infidelibus, ſtatuit: præterea vt hiſtoriæ Carlouingorum vltimorum teſtãtur, tantus erat nobilitatis faſtus, vt non ſolùm dignitates illas, ſed abbatias hæreditarias facerent, author eſt Appendix ad Aimoinum, lib. 5. cap. 36. & cap. 42. melius, cap. 43. vbi mentio fit Rodulphi Ducis Burgundionum Richardi Ducis filij: Appendix, Regino, & Sigibertus Rodulphũ in albo Regum Francorum numerant: meminit præterea eo loci Giſleberti Ducis Burgundiæ, quem ait reliquiſſe ducatum Othoni filio Hugonis Magni genero ſuo: addit eodem cap. Othone Duce Burgundię defuncto, ei ſucceſſiſſe Henricum fratrẽ: & ſic à Richardo ad Rodulphum: à Rodulpho, ad Giſlebertum: à Giſleberto verò, dotis nomine, ad Othonẽ: ab Othone, ad Henricum fratrem, per ſucceſſionem Ducatus ille tranſiuit: quæ omnia longè ante Capetum facta ordo temporum ſatis docet. Eadem de Andio Comitatu, & multis aliis oſtendi poſſent, ſed locus ille pluribus egeret: itaque ſufficiat docuiſſe falli & errare Hotomanum turpiſſimè, falſóque inſimulare huius facti Capetum, vt ille cum magna impudentia, ne dicam ignorantia, facit.

*

In Cap. XVII. & XVIII.

DVOBVS Capitibus ſequentibus, vnum quod eſt xvij. de continuata publici concilij authoritate in Capeuingorum familia: alterum xviij. de memorabili authoritate Concilij in Regem Ludouicum x i. ſatis fatetur Hotomanus,quod inficiari ſine impudentia non poſſet, leges etiam temporibus Capeuingorum viguiſſe, &,vt vno verbo dicã, non Regnum, ſed Reges mutatos. Enimuero ſi comparationi locus eſſet, multum differt Capeuingorum à Merouingorum & Carlouingorum politia & adminiſtratione: ſiue leges, ſiue quid aliud in comparationem venire poſſit, vt ex iis quæ dicta ſunt ſciri facilè poteſt,& melius ſi Reges Regibus, tẽpora temporibus opponas: quæ quia locus hic non poſtulat, & res longiore eget narratione, ſufficit etiam ore proprio Hotomani, qui aliter factum vellet, Reges Capeuingos iuſtiores Merouingis & Carlouingis ſemper fuiſſe, eſſéque. Porrò de controuerſia pro Regno Francorum inter Philippum Valeſium,& Eduardum Angliæ Regem, Elizabethámque eius vxorem, Caroli Pulchri Regis Frãcorum ſororem, qui ſine prole maſcula obierat, cuius hoc capite meminit Hotomanus,& in qua Philippum fuiſſe ſuperiorem nemo neſcit: non eſt verum ſolutam fuiſſe, & terminatam in publico gentis conuentu, vt vult Hotomanus, ſed Lutetiæ in Parlamento

Patrum

Patrum,siue Pariũ Curia, iudicio Curiæ, ac duodecim Parium Franciæ,vt ex Froissardo satis colligi potest: denique extat Arestum, recitatione cuius id melius sciri poterit, licet verum esse nolim inficiari, interfuisse actioni & huiusmodi quæstioni, Regni huius Proceres. Sed an illi suam in hoc cœtu dixerint sententiam, nihil Froissardus. Itaque dicendum est interfuisse quidem actioni, tanquam Regis Comites, vel spectatores, vt fieri plerunque videmus, quoties Rex ius dicturus, Parlamentum ingreditur (id vulgus vocat, lectum iustitiæ tenere. Cæterùm hoc loco paululum diuertere, formámque huiusmodi cœtus narrare, quóve ordine sedeant, qui & quibus ius ferendæ sententiæ in eo competat,non erit otiosum nec inutile posteritati insinuare & mandare, cùm videamus in talibus vestigandis & quærendis, hodie hominum doctissimorum ingenia valde occupata & intenta: quæ si apertius fuissent enuntiata, clarior esset historiarum, non tantùm nostrarum, sed externarum cognitio. Sic ergo habet, Regem Curiam ingredientem (vt dixi) comitantur, & in inferioribus subselliis sedent, qui sunt secretioris illius Consilij, quibus permissum est de re controuersa suum promere iudicium: in maioribus autem Principes consanguinei primo ordine à Rege, qui illis est erectior & remotior, & ipsi sententiã dicunt. Ab iis verò principibus, ipsi Pares Franciæ laici ab vno latere, Ecclesiastici verò ordinis ab altero, idque in superioribus subselliis, longiusculè à Rege, quorum etiam explorantur

ſententiæ: adeſt Cancellarius ſententiarum, opinionum aut ſuffragiorum Regius narrator, & enuntiator: quíque, prius explorata & quæſita Regis ſententia, illius tamen authoritate ſtatuit: Adſunt & Regni Proceres, & qui dignitate egregia prædíti ſunt, ſiue ex Comitatu principis, vt magnus Magiſter domus, magnus Camerarius, ſummus Cubicularius, ſummus Dapifer, ſummus equorum regiorum cuſtos, & huiuſmodi: ſiue Regni dignitatem gerant, vt Conneſtabulus, Tribuni militum, quos Mareſchallos vulgò vocamus, qui etiam ſentẽtiam dicunt. Item Nauarchorum præfectus vel Thalaſſiarchus, vulgò Amiralium vocamus: & ſimiles, vt puta Præfecti & Præſides prouinciarum, quos vulgus vocat Balliuos & Seneſchallos, quibus tamen ius ferendæ ſententiæ non eſt, niſi cum dignitate à Cõſilio ſecretiori Regis ſint: interſunt ipſi Pręſides & Senatores Parlamẽti, purpurati omnes, qui etiam ſententiam dicunt. Tandem vt ad propoſitam narrationem redeam, cùm finem huiuſmodi quæſtio illo Areſto celebri acceperit, ex iure, non manu aut vi, clarum efficitur, legis Salicæ authoritate fuiſſe iudicatum, qua fœminæ non ſolùm Regno, quod nunquam niſi ab illo perpetuo Francorum hoſte, in dubium vocatum fuit, ſiue Merouingis, ſiue Carlouingis, ſiue Capeuingis: ſed portione Regni quantulacunque arcentur, vt ſuperioribus docui, & veritas facti, quæ omnes alias probationes ſuperat, ſatis oſtendit. Nulla enim vnquam alia inueniri poterit affectati huius Regni ſuſpicio tantùm, ne dicam

dicam controuersia, ab aliqua fœmina, aut eius marito quantumuis proximior agnatione, aut sanguine fuerit: vt mirum sit, tam impudenter scriptorem Gallicum, cum supercilio & magna audacia, ab hinc duobus annis scripsisse, in suis narrationibus & commentariis, fœminis Regno nostro interdici, non alio iure quàm vi & armis (omnium, vt inquit ille, legum fundamentum) quasi velit institutum illud siue legem, siue consuetudinem, siue quid aliud voces, nulla ratione, sed solius imperantium voluntate niti: cùm tamen nihil magis consentaneum naturæ sit, quàm viros viris imperare: non quòd ego Regna, quorum ex consuetudine fœminæ capaces sunt, improbem: multas enim fuisse, esséque, non contemnendæ authoritatis: quæ etiam melius imperarunt, imperántque viris. Ego ordinem naturæ, & non quod præter eam, ne dicam contra fit, sequor: quæ prius vt ortum & generationem ita imperium viris detulit, qua duce nunquam aberrabimus, vt inquit Tullius. Nec enim, vt ait Plato, bobus boues, nec capris capras præficimus, sed nos ipsis, genus melius, dominamur: hoc tamen illi condonandum censeo, quem, vt alienis inseruiret & placeret auribus (vt aliena opera vsus est) talia dixisse existimo: neque enim de huiusmodi rebus iudicare potest, cùm sit tantùm organum & instrumentum alterius dogmatis & opinionis. Etenim nemini dubium esse potest, vt etiam ait Plato, lib. 4. de legibus, vel populum superātem, vel aliam quampiā rempub. vel Tyrānum, ad aliud sponte leges

laturum, quàm ad vtilitatem ſuam, hoc eſt, ſui principatus ſtabilitatem, quas qui tranſgreditur, vt iniquus ab eo, qui eas inſtitutiones induxit, iuſtáſque appellat, punietur: ſed hæ, eo authore leges non ſunt, cùm leges dici & cenſeri eæ debeant, quæ ad temperantiam, & virtutem ſalutémque ciuium & ſubditorum reſpiciunt, Is enim, vt inquit ille, ſolus rectè ferre leges exiſtimandus eſt, qui veluti ſagittarius, illuc animum ſemper intendit, vnde continuò aliquid ſequatur, eorum quæ boña ſunt: reliquit verò quod à virtutibus ſeparatum eſt. Ad quod lex illa ſiue Salica, ſiue, vt vult Poſtellus, & fortaſſis bona ratione, Gallica, imo naturalis, tendit: quid enim melius, & ad naturam accommodatius, quàm hominem qui caput fœminæ eſt regnare? Itaque nõ vi & armis lex illa poſita fuit, ſed ratione naturali, & omni iure diuino & humano, vt pluribus docere poſſem, ſi huius eſſet loci ac temporis, nec longiore opus eſſet narratione. Quare, vt ad Hotomanum redeam, non eſt quòd tantoperè ſeſe torqueat, hoc 17. cap. ad authoritatem concilij oſtendendam & probandam: cùm nemo adeò impudens & perfrictæ frontis inueniri poſſit, qui hoc neget. Satis enim ſuperioribus docuimus, multa negotia, eáque grauiſſima, ordinum vel ſtatuum conſilio plerunque terminata & deciſa, ſolius tamen Regis nomine & authoritate. Quorſum autem euaſerit Concilium illud habitum Lutetiæ, capto ab Anglis Ioanne Rege, cuius meminit Hotomanus, quantúmq; turbarum & ſeditionũ ciuerit, legat Gaguinum, Froiſ-

Froiſſardum & Monſtreletum: legat inquam, & inueniet nihil verius eſſe, quàm quod Liuius ait, & bis à me iam dictum fuit, de plebe, aut ſeruit humiliter, aut ſuperbè dominatur. Habes Hotomane, quod te non puduit ſcribere, nempe ex Regno non tyrannidem, ſed oligarchiam omnium malorum maximam, qua tu maximè delectaris: etenim verum eſt, Ioannis captiuitatem, exercitúſque illius cladem, & internecionem in agro Pictauienſi, non maius detrimẽtum Galliæ inflixiſſe, quàm ſeditiones, quæ ex illo cœtu natæ ſunt: nam quicquid malorum ab Anglis, Nauarris, Arminiacis, Burgundis, & huiuſmodi, illatum Franciæ per tot annos extitit, à Ioannis captiuitate vſque ad Carolum VII. inde originem traxiſſe, nemini in lectione hiſtoriarum noſtrarum tam modicè verſato, incognitũ eſſe poteſt: ex illo enim ſeminario, quicquid fuit bellorum in Gallia, ſiue ob tutelam Caroli ſexti, quem pater impuberem reliquerat, ſiue ob furorem in quem princeps ille alioquin bello ſtrenuus, & viribus corporis nulli ſecundus, incidiſſe dicitur, non ſine ſuſpicione dati medicamenti, ex illo fonte originem accepit: donec Carolus ſeptimus ſapientiſſimus, fortiſſimus & piiſſimus, omnibus prope fortunis ſpoliatus, tandem ope diuina de Anglis, domeſticis factionibus, & ſeditionibus triumpharit, toto Regno Anglis ipſis expulſis, & trans mare amandatis, vnica Calete excepta, in memoriam priſtinæ eorum rebellionis & tyrannidis, quod nullum genus ſæuitiæ & crudelitatis in Francigenas Francis ipſis ductori-

bus prætermiſerant: vnde meruerint nomen habere & antiqui & perpetui hoſtis nominis Francorum, à qua etiam emenſis ducentis circiter annis, auſpiciis Ducis Guiſij Lothareni, Regis Henrici Legati, vi expulſi ſunt, anno Domini 1558. Vide, Hotomane, fructus cœtus tui tãtopere celebrati, & cantati. Sed te iſta oblectant, itaque non eſt mirum ſi ſæpius in ore habeas. At verò de memorabili illius concilij authoritate, quam memoria patrum noſtrorum interpoſitam rurſus Hotomanus cum magno faſtu & procaci oratione dicit 18. capite, cenſetque narrandam & non prætermittendam, contra Regem Ludouicum vndecimum, quem ſuperiorum Regum omnium verſutiſſimum, & callidiſſimum habitum eſſe dicit. Videamus tandem quis fructus, quis ve exitus fuerit huiuſmodi cœtus, & certè ſeditionum amantiſſimus, & incenſor Hotomanus, narratione ſua fateri cogitur, nihil præter cædes, rapinas, vrbium direptiones, incendia, conſtuprationes, & libidines execrandas: poſtremo quicquid malorum bellum inferre ſolet, ex tam memorabili & non prætermittenda auctoritate manaſſe, tot defectoribus & coniuratis, coeuntibus aduerſus Principem ſuum. Atqui, ait ille, euocatis aſſiduis plebis querimoniis & poſtulationibus exercitum comparaſſe, ea ſcilicet ratione, vt ſi Rex conſulere bono publico & bonis conſiliis parere detrectaret, vi cogere poſſent: qua de cauſa bellum illud bono publico ſuſceptum dicebatur, cùm tamen in perniciem populi vergeret, vt euentus docuit: hoc certè illi

illi prætexebant, vt ſolent qui cauſam ſeceſſionis aut diſſidia quærunt: quî enim, niſi illo colore quæſito, bellum intuliſſent? Omnia mala exempla, vt inquit Saluſtius, ex bonis initiis orta ſunt: id eſt, habent velamētum & ſpecimen cuiuſdam probabilis argumenti: nam vt pulchrè Plato, lib. 3. de legibus, non arduum eſt videre ſi exemplo commouearis: qua ratione Gracchi duo aduerſus rēpublicam Romanam conſpirarunt, bono, vt inquiebant illi, publico, nempe quòd plebs à nobilitate opprimebatur. Marius dictaturam arripuit, non ſine prætextu boni publici: Cinna & Sylla non carebant exemplo: & ipſe Sylla trucidatis ante ædes concordiæ, in quibus ſenatum coegerat, ſex aut ſeptem virorum & ciuium Romanorum millibus, Senatu ob lachrymas, & vlulatus occiſorum, quos exaudire poterat, vehementer turbato & commoto, ait ſe quoſdam ſeditioſos iuſſiſſe perimi, vt cæteri ſecurè viuerent. Suberat Catilinæ prætextus rempub. inuadendi, vrbem incendendi: non defuit Cæſari cauſa velata rempub. occupandi, nec Bruto & Caſſio Cæſarem occidendi. Sertorius cauſas prætexuit: Hannibali non deerat cauſa mouendi bellum aduerſus Romanos & Saguntinos, nec Romanis aduerſus Mithridatē & Antiochum, Alexandro aduerſus Darium. Quid plura? putas ne vnquam motum bellum ſine aliquo inani prætextu? Sed nihil periculoſius, nec in ſpeciem fallacius, cùm bonum aliquod prætenditur ſceleribus, veluti factum fuit. Etenim ni Ludouicus, quem tu verſutiſſimum & callidiſſimum dicis,

improbè, partim ſimulando, partim diſſimulando eorum conatus compreſſiſſet, actum penitus erat de Regno Francorum, tantum abeſt vt cauſa boni publici tunc coniuratis illis curę fuerit, vt nihil deterius populo contingere potuerit, qui ſemper alienis delictis & erratis plectitur, vt experientia tunc didicit: & nunc videmus, vidimúſque tribus luſtris præteritis, nō ſine magno, quid dicam damno? imò cum ſummo malo & penè totius regni interitu. Hæc ſunt quę tu iterum reuocare in lucem optas, hæc vota tua, hic ſcopus tuæ orationis, hic cardo tuæ cauſæ, nempe vt omnia teterrimo bello ardeant, vt Gallia in ſe ruat, & ſeſe laceret ac laniet, veluti hactenus talibus claſſicis & furiis, proh dolor, cum magno omnium bonorum mœrore fecit facítque: neque alienis exemplis aut periculis fit cautior, licet notum ſit, coniuratos illos tandem pœnas dediſſe. Quidam enim ferro, veluti Charolenſis huius factionis princeps, alieni appetétiſſimus: alij violenta morte, alij verò vltimo ſupplicio. ſed hæc tetra & tacenda exempla ſufficiant, quæ coactus, vt dixi, profero. Cæterùm quę Hotomanus ex Cominij lib. hiſtoriarum quinto, cap. 18. libello ſuo inſeruit, de Ludouico XI. nota ſunt: & vtinam eo animo, quo Cominius, inſeruiſſet, certè non egeret reſponſione: non enim Cominius id agebat vt turbas cieret, vel claſſicum caneret, vt Hotomanus: alia pio viro, Regíſque ſui & Regni amantiſſimo mens fuit: culpabat ille Aulicorum perfidiam, qui Regi non optima, ſed ſuauiſſima conſulunt, eíque omnia licere non

verentur

verentur affirmare: cùm tamen miser sit ille, vt suprà ex Tullio dixi, qui omnia sibi licere existimat: verùm Cominius Regem minimè tollere nitebatur, vt tu conaris. Sunt certè Reges, vt cæteri mortales, quibusdam vitiis obnoxij, & eò deterioris conditionis, quòd eorum vitia in occulto esse nullo modo possint. Nam, vt inquit Capitolinus in vita Marci Philosophi, nemo est principum, quem non grauis fama perstringat. Inerant tamen in eo principe ingentes virtutes, de quo dici potest quod de Seuero Pertinace dictum fuisse refert Lampridius, nūquam nasci debuisse, aut mori, quod nimis vtilis reipub. videretur: illo enim imperante sublatæ sunt & omnino extinctæ seditiones, quæ per centum amplius annos Gallias vexarant, vt suprà monstrauimus. Et tandem Hotomanus talem principem non erubescit proscindere, cum tanta certè impudentia, vt non Regem, sed infimæ sortis hominem notare videatur. Viderit itaque lector, quid de illo iudicandum sit: non enim in animum induxi cum illo conuiciis agere: neque enim solùm, quid illum audire, verùm quid me deceat dicere, considero: itaque ad penultimum libri sui caput venio.

IN CAP. XIX.

VO Hotomanus quærit, an mulieres non vt ab hæreditate Regni, ſic ab eius procuratione Frãcogallico iure arceantur: in qua quæſtione non minus ſeditioſè agit, quàm ſuperioribus: & fortaſſis non alia ratione libellum iſtũ in lucem emiſit, quàm vt Reginarum excellentiſſimam Reginam Catharinam, Henrici ſecundi vxorem, nunquam ſatis laudatam, tot Regum Reginarúmque matrem, odioſam Francis proponeret: ſciebat enim Hotomanus, illa ſtante, ſuos conatus & aliorum ſeditioſorum irritos fore. Itaque neſcio quo malo genio videtur diuinaſſe & præſenſiſſe, quæ ab editione libri, in Francia, præter omnium opinionem acciderunt, nempe Henrici tertij profectionẽ in Poloniam, & eo abſente, obitum Caroli fratris: exiſtimabat enim ſi oratione illa excitati Franci, Reginæ negotium facerent, liberius in vacuas ædes graſſaturos perduelles. Sed Hotomane, melior mens, melior Francis animus eſt: non poſſunt capi verborum inanium illecebris: norunt quò tendat illa modulatio, quóque illa verba ſplendida tendant: Reginæ arcentur à Regno legibus Francorum, ergo à Regum etiam filiorũ tutela & procuratione, quaſi eadem ſint, vt tu tamẽ vis, & hæc eſt inſtituti Hotomani opinio. Audiamus tandem quibus argumentis ſuam tuetur opinionem. Primùm ille vult teſtatum, ſe non de Romanorum, neque de aliarum gentium iure, ſed tantùm de huius noſtri Francogallici inſtitutis diſſerere: callidè certè, & verſutè. Ita enim

enim Hotomanus ius Romanorũ respuit, non ficta ratione qua vtitur, sed propter præiudicium quod ille sibi fieri censet: eo enim iure non solùm tutelæ filiorum fœminæ capaces sunt, sed quod magis est, tantis dignatæ sunt Imperatrices honoribus & priuilegiis, vt nomen Augustæ meruerint. Meminerat præterea Mameã Alexandri Seueri piissimi & optimi Imperatoris piissimã matrem, curam non Regni, sed Imperij suscepisse, eiúsque consilio semper vsum Alexandrũ: sciebat fuisse alias præclaras fœminas, tam in Romano imperio, quàm in exteris Regnis, quæ melius viris imperarunt, & inter eas Agnetem Henrici IIII. Germanorum Imperatoris matrem, quæ curam impuberis filij & Imperij accepit, rectéque gessit, donec Episcopus Coloniensis, & quidam alij seditiosi, è matris gremio Imperatorem duodennem sustulerunt, vnde grauissimæ seditiones. Præterea viderat Platonem in legibus suis, mulieres & administrationis & belli capaces existimasse, omniáque, vt ille, lib. vj. de legib. ait, fœminis cum viris communia, ad ciuitatis fœlicitatem studia constituenda esse. Legerat Plutarchum de claris mulieribus differentem, & Tacitum in lib. de moribus Germanorum, Germanos nihil neque in bello neque in pace insciis & inconsultis vxoribus tractasse, quas Cæsar ab antiquis Gallis adhibitas in Concilium dicit, etiam dum maiora tractabant. Non ignorabat multa esse fuisséque Regna bene constituta, in quibus mulieres Regni capaces sunt, ideò externa reiicit, quia præiudicium faciunt

falſo illi dogmati. atqui de iure, vſu & conſuetudine Regni noſtri agatur, & hoc Hotomano concedatur: ait ille, extare exempla ſuperiorum temporum, quibus conſtat à Reginis, præſertim viduis, & Regum puerorum matribus, hoc Regnum adminiſtratum fuiſſe: ex vſu id fieri tu fateri cogeris. Quid ergo obgannis? Sed ex contrario pugnare dicit rationem diſputandi vſitatam, vt cui per ſe Reginam eſſe ius non eſt, eidem regendi ius ac poteſtas non ſit: per ſe autem mulierem Reginam eſſe non poſſe, neque Regni hæreditatem ei ex eáve prognatis deferri, vt ſi Reginæ appellentur, per accidens & propter maritos, id fieri ſuperius ex mille cc. annorum monumentis demonſtratum dicit: & ſic concludit, Reginas matres vt Regno, ita Regni procuratione arcendas & prohibendas, licet ex conſuetudine & vſu antiquiſſimo, & multis ſeculis probato aliter fuiſſe factum ſciat: cùm tamen, vt alibi dixi, Conſuetudo in huiuſmodi negotiis attendi debeat, tanquam lex certiſſima & optima legum interpres. Sed age, quis tam abſurdam conſequentiam ex tam malis initiis & propoſitis, támque malè cohęrentibus, & omnino ineptiſſimam, ferat? Nec enim magis ſequeretur, mulier Cõneſtabuli, Præſidis, Senatoris, aut Maioris domus, eſſe non poteſt Cõneſtabulus, Maior domus, Præſes vel Senator: & ſi eo nomine dignetur, mariti cauſa, & non per ſe dignatur, ſed per accidens: ergo tutelæ filiorum munere fungi non poteſt. Vis aliud? Dux Lotharena, eo nomine per accidens dicitur, ergo tutela filiorum

arcetur

arcetur. Vide quàm ineptè concludis: non te pudet tam inania, & pueris ipſis ridenda in lucem proferre, tu qui fama nominis Germaníam impleueris? Vide quò te adducat neceſſitas, cùm mendacium conaris defendere. Vrges ſecundò, & ais, Quemadmodum omnis, & creandorum & abdicandorum Regum poteſtas, penes publicum concilium erat, ita curatoris reipub. ſiue moderatoris deligendi ius ſummum penes idem concilium fuit. Ita certè, nam ſi nullum ius fuit populo aut concilio creandorum aut abdicandorum Regum, vt nullum planè fuiſſe ſatis docuimus, neceſſe erit dicere, nec curatoris dandi ius fuiſſe: & ſic tuo te iugulas & configis gladio, cùm abſurda proponis, & mendacia ex mendaciis eruis. Videamus ergo quid ex vſu frequentiſſimo & omnium antiquiſſimo, & conſuetudine factum fuerit, cùm Hotomanus nihil præter mendacia adferat, & fortaſſis præſcriptio non tantùm centenaria, qua omnes etiam iniuſti poſſeſſores tuti ſunt, ſed millenaria iuriſconſulto ſufficere poterit: ſed antequã quæſtioni illius reſpondeam, certum eſt Reges noſtros vtriuſque ſtemmatis, Reginis vxoribus multa detuliſſe, vt nihil præter Regium nomen deſiderari poſſet: docuimus enim ſuperioribus, Reginas quemadmodum & Reges habuiſſe Maiores domus: habuerunt etiam ſcriniorum magiſtros ſub Merouingis, Carlouingis, & Capeuingis, ſed à Capeuingis plura illis indulta fuere, quæ hoc loco recenſere non erit otioſum & inutile, vt tandem Hotomanus agnoſcere poſſit, quàm

malè iniustéque maiorum nostrorum instituta damnet, cum magna arrogantia, quæ cùm semper odiosa sit, tum ill[illegible] ingenij atque eloquentiæ multò molestissima. Proinde vt Reginarum priuilegia enumerem, Primum est, vt à sententiis suorum iudicum alibi quàm Curiam appellare nemini liceat. sic iudicatum Aresto anni Domini 1382. Secundum, vt nullo alio iudicio tenerētur, quàm Patrum siue Parium curia, Aresto anni Domini 1340. & 1360. Tertium, vt nullis vectigalibus, angariis, parangariis, & huiusmodi, illæ, & qui in Comitatu illarum sunt, teneantur: cautum est Aresto 1281. Habent præterea litibus suis in Parlamento, suos dies, litiúmque peculiare volumen, vt Pares Franciæ, ídque primo ordine. sic Aresto 1412. deinde vt litigare possint, veluti ipse Rex, Procuratoris generalis, vel cognitoris nomine, sic Aresto eiusdem Curiæ anni Domini 1387. 1401. & 1405. plura cùm sint prætermissa, velim ista sufficiant: cæterùm ad Hotomani quæstionem, ex fide dignis annalibus, veteribus & recentioribus, tum ex hędera Curiæque registris, monumentísve publicis, & aliis qui hanc materiam attigerunt. Nemini dubium esse potest, Regibus nostris, nondum adultis, siue Merouingis, siue Carlouingis, siue Capeuingis, tutores & Regni administros datos fuisse: non enim natura magis administrationi Regni, impuberes Reges capaces sunt, quàm aliorũ hominum liberi impuberes, quibus lege probatissima, & recepta ab omnibus populis (quantumuis barbaris) rerum suarum admi-

administratio non est credita, imò verò illis dantur tutores & curatores, sed quia Regibus (vt dictum ab aliquo est) iudicium & prudentia antè tempus contingunt, legibus & moribus nostris, imò omnium gentium, tempus minus indultum est, quo elapso libera Regni Regibus est administratio. Primum tutorem video Gunthrannum Regem Burgundiæ, quem accersitum à Regina Fredegunde vxore Chilperici Regis Francorum, mortuo marito, testatur Turonens. libro septimo, capite quinto. in hæc verba: Fredegundis igitur Regina, accepto consilio, legatos ad Gunthrannum Regem Burgundiæ mittit, dicens, Veniat Dominus meus, & suscipiat Regnum fratris sui. Est mihi infans paruulus, quem in eius vlnis ponere desiderans, meipsam humilio eius ditioni. & capite septimo, Priores quoque de Regno Chilperici, vt erat Ausonaldus & reliqui, ad filium eius, qui erat quatuor mensium, se collegerunt, quem Clotarium vocitauerunt, exigentes sacramenta per ciuitates, quæ ad Chilpericum prius aspexerant, vt scilicet fideles esse debeant Gunthranno Regi, & eius nepoti Clotario. Aliud & secundum exemplum apud Appēdicem ad Turonensem, lib. 2. cap. 79. vbi sic Appendix, Post Dagoberti excessum, Clodoueus filius sub tenera ætate Regnum patris adsciuit, omnésque Leudos de Austria & Burgundia, cum Masolaco villa sublimant in regnum. Aega verò cùm Regina Nanthilde quam Dagobertus reliquerat, regebat Palatium. & cap. sequēti de eadem Nan-

thilde, condignè Palatium gubernabat & regnum. De Aega verò plura hoc capite, & cap.89. sic ille, Nanthildis Regina cum filio suo Clodoueo Rege, post decessum Aegauæ, Aureliam venit, ibíque conuocatis senioribus, pontificibus, ducibus & primatibus de Regno Burgundiæ, ad se venire pręcepit, Floachatum genere Francum, Maioré domus à Nanthilde Regina stabiliunt: Nam quod de Brunichildis procuratione ait Hotomanus, certum est neque illi delatam Childeberti filij ex Sigeberto procurationem, imò verò constat ex Turonensi, lib.5. cap. primo, occiso Sigeberto Brunichildis marito, qui Regnum Chilperici occupare tẽtarat, vt alibi dictum fuit, Gundobaldus Dux Childebertum filium paruulum furtim abstulit, mox Chilpericus Parisios venit, apprehensámque Brunichildem, apud Rothomagẽsem ciuitatem in exiliũ trusit, & cap. 2. refert Meroueum Chilperici filium Rothomagum petiisse. Itaque Brunichildem vxorem duxisse: quod matrimonium multarum ærumnarum, ac tandem, mortis Chilperici, Merouéique causa fuit, vt apud eundẽ, nulla mentione habita huiusmodi tutelæ aut procurationis mortuo Childeberto Aimoinus lib.3.cap.84.ait ei successisse filios Theodobertũ, & Theodoricum, qui, vt inquit ille, adhuc puerili sub tutela auię Brunichildis constituti erant, sed eius tutelæ nullam mẽtionem Appendix ad Turonensem facit, quæ antiquior videtur: sic enim Appẽdix, Postquam Childebertus Regnum acceperat Gunthranni, defunctus est, regnúmque eius filij sui Theodober-

dobertus & Theodoricus accipiunt, nulla Brunichildis habita mentione. Est aliud exemplum tutelæ Merouingicis temporibus, eadem Appendice, cap. 91. & sequenti, vbi refert author huius appēdicis (quis autem sit ignoratur, & eum pressit iniqua dies) Clodoueum Dagoberti magni filium, vxorem duxisse ex genere alienigenarum, nomine Bathildem, prudētem atque elegantem, ex ea suscepisse tres filios, Clotarium tertiū, Childericum, & Theodoricum qui Cala dictus est, mox decessisse, cùm amens effectus fuisset. Subiungit sequenti cap. Franci Clotarium filium eius maiorem natu in Regno statuunt, cum præfata Regina matre. Hic locus certè torquet & pungit grauissimè Hotomanum, etenim indubitatum continet testimonium procurationis Regni delatæ Reginæ matri. Hæc sunt quæ de tutela impuberum regum, Merouingicis temporibus dici possunt: nam quod Hotomanus bonorum insectator blaterat de illustri Regina Clothilde, Clodouei primi Christiani Regis vxore, quam inter sanctas & beatas animas locatam asserunt nostri, & credere par est, non pertinet ad Regni procurationem: & superius ille, tanquám maximam voluptatem huiusmodi exemplis capiens, eius nefandi facinoris auunculorum, erga Clodomiri fratris filios mentionem fecerat: non ergo facinus hoc Clothildi imputandum, imò nequitiæ & immanitati auunculorum erga nepotes, quibus sublatis portionem Regni Clodomiri fratris exemplo sanguinario & horrendo diuiserunt. Tu tamē, cui frænos, imò compedes,

dare oportet, in innocentes culpam reiicis, & alieni facti pœnam luere facis, quod ius ciuile etiam Ethnicorum, in quo versaris, vetat. Sed nobis Theodorici Gothi Regis filiam, quæ serui amori vltra quàm dici potest addicta, matrem necauit, obiicis: at tu memor esse debuisti eorum, quæ initio capitis à te, tanquam à Prætore, imò tyranno, præscripta sunt, nempe, aliorum Regnorum & Imperiorum exempla non recepturum, sed ex iure nostro proposita tua probaturum: & tamen immemor edicti tui, profers exemplum externæ & impudicæ fœminæ: ego contrà Amalassuntam, eiusdem Theodorici vxorem, in exemplum & honorem sexus tibi oppono, vt filiæ impudicitia, matris pudicitiâ & virtutibus excellentibus tegatur. Habuit Vespasianus Domitianum, Marcus philosophus Commodum, Seuerus Bassianum, Cicero loquens & disertus, Ciceronem mutum & stupidum: in summa, tales habemus liberos quales Deus vult. Sed Fredegundem in medium adducit, nequissimam certè fœminam, quæ alio genere mortis, quàm quo Brunichildis interiit, non erat digna: illa fortassis ad perpetuas pœnas, altera ad temporales tantùm: nam si Gregorio Turonensi credimus, erat Brunichildis alioquin egregia fœmina, & solita multa ecclesiis & pauperibus erogare. Atqui Fredegundis nullam habuit filij tutelam & procurationem, saltem minimam, & nisi authoritate Gunthranni, vt suprà dictũ fuit. Enimuero quod de Plectõde ait Hotomanus ex lib. cui titulus est, Status Regni Franciæ, nihil ad procurationem Regni pertinet:

Regina

Regina enim non fuit Plectondis, ſed vxor Pipini Auſtrij maioris domus tantùm. Iterum inſurgit Hotomanus, coniuratione quadam, aduerſus fœminas, ſine diſcrimine aliquo, quaſi vna dānata, de aliis idem ſit ferendum iudicium. Miſera illa quæ te maſtigē ſui ſexus genuit, & lactauit! ait enim, Dominata eſt Regina mater Caroli Calui, nomine Iuditha, Ludouici cognomento Pij Imperatoris & Francorum Regis vxor: Sed hæc neque tutrix filiorum Ludouici, neque procurationem Regni accepit: quorſum ergo huius infelicis & perpetuò tacendæ hiſtoriæ, & parricidij filiorum aduerſus pientiſſimum Imperatorem eorum patrem mentionem facis? quia, vt inquit Regino lib. 2. fuit deiectio aut rebellio hæc, pro maxima parte, facta propter multimodam fornicationem Iudithæ vxoris eius: ſed Ado Vienenſ. Archiepiſcopus, non ita ſentit: ſic enim ille, Cùm igitur omnis poteſtas Francorum ſub moderato otio ſtuderet, & regimen vicinis gentibus imponeret, quidam tantam ſpem boni non ferentes (erant hi Hotomanicæ factionis) vxorem nomine Iudic. dilectam Imperatori, factione ſua abripiunt: eámque ex latere viri in Aquitaniam ſub cuſtodia tranſponunt. Quæ licet ad viri thorum redierit, ebuliēs tamen quorundam malitia, non quieuit, quæ vſqueadeò creuit, vt vna cum pontifice Romano non ſolùm proceres Regni, ſed etiam natos eius, aduerſus Imperatorē promouerit. Nam ab eo vniuerſus populus deficiens, ad filios eius ſe tranſtulit, ipſe tentus ſub cuſtodia, indecēter recluditur, ac arma ei auferuntur: vxor

ipſius in Italia ſeruanda committitur: ſed nutu diuino poſt tot aduerſa, ſecunda ſuccedunt: populi verſi ad pœnitentiam, cauſam facti in melius commutant, & eundem ipſum Imperatorem in honore priſtino reponunt, & priſtina dignitate reueſtiunt. & quæ ſequuntur: quem maiore fide dignum iudico, quàm Reginonem, de cuius fide tu etiam ambigis: potuit enim adeò impium bellum videre. Nec enim credibile eſt, Imperatorem tam ſanctum, fuiſſe paſſum vxorem impudicam, qui, vt refert Aimoinus lib. 5. cap. 10. omnem cœtum (qui permaximus erat) fœmineũ palatio excludi iudicauit, præter pauciſſimas quas famulatui regali congruas exiſtimauit, ſororéſque in ſua cum his quæ à patre acceperant dimiſit. Hæc ſunt Aimoini verba: ex quibus, & his quæ paulo antè dicit, facile eſt iudicare Imperatori pio nihil magis exoſum fuiſſe, ipſa impudicitia, quam nunquam in thoro iugali aluiſſet: ſed aliunde natas fuiſſe cauſas, ob quas filij impias manus in patrẽ intulerint manifeſtũ eſt, nempe quòd piiſſimus Imperator ſordes, & vitia quibus Eccleſiaſtici ſcatebãt, ferre non poterat, eorum faſtum illis obiiciẽs, vnde iræ, vt idem author eſt eodem cap. & ſequẽti: ex quo apparet à perditis hominibus, bellum illi per filios illatum fuiſſe, diſſimulante Gregorio pontifice: falſa autem & conficta eſſe quæ à Reginone de Iuditha dicuntur ab epiſcopis, & aliis qui cenſuram Pij ferre non poterant, Aimoinus eodẽ lib. cap. xij. teſtis eſt: ſic ait enim ille, Factionis iniquæ principes, vltra ferre non valentes, occultatum diu vulnus detegũt, deinde
ſibi

ſibi minores aggregant, quorum pars mutationis ſemper auida, more canum, auiúmque rapacium, alienum detrimentum ſuum quærunt fieri ſupplerionis augmentũ: freti ergo multitudine & aſſenſu plurimorũ, filium Imperatoris Pipinum adeunt, prætendentes abiectionem ſui, Benardi inſolentiam, (hic nepos Pij erat) horum deſpectionem, & cæterorum, aſſerentes etiam eum, quod dictu nefas eſt, thori inceſtatorem paterni: porro patrem adeò quibuſdam eluſum præſtigiis, vt hæc non modo vindicare, ſed nec auertere poſſet. & quæ ſequuntur. Habes quibus rationibus bellum hoc indictum ſit, nempe factione ſeditioſorum quorundam velato prætextu probabili, licet falſo: credo non defuiſſe tunc claſſicum harum ſeditionum, qui eas propoſitis libellis excitaret & foueret. vide tandem quorſum exempla tua tragica tendunt, ſed tamen adhuc manca remanet tua prima concluſio. Quæ autem acciderunt cæteris Carlouingis, iam precedentibus capitibus à me ſatis dicta ſunt: de procuratione verò Regni, & Regum tutela illorum temporibus, extat apud Aimoinum, ſaltem in additionibus ad eundem lib. 5. cap. xlj. exemplum: ſic ille Ludouico inerte vel vt ille ait nihil faciẽte, mortuo, Carolus filius eius qui Simplex dictus eſt, in cuius æuum agens, patre orbatus remãſit: cuius ætatem Franciæ primores incongruam (vt erat) exercendæ dominationi arbitrati, maximè cùm iam reſidui Northmanorum nuntiarentur motus, conſiliũ de ſummis rebus ineunt. Supererant autem duo filij Roberti comitis Andega-

uorum (qui fuit Saxonici generis vir) ſenior ex his Odo dicebatur, Robertus alter patrem nomine referens: ex his maiorem natu Odonem, Franci, Burgundiones, & Aquitaniæ proceres congregati in vnum, licet reluctantem tutorem Caroli pueri, Regníque elegêre gubernatorem, quem vnxit Galtherus Archiepiſcopus Senonũ. Regino & Germani ſcriptores eum Hotonem vocãt, & Regem non tutorem faciunt: à quo Hugonẽ Capetum, huius nominis & ſtemmatis primum Regem, traxiſſe genus, ſuperioribus diximus: ſed quia Capeuingorum Regnum, quod in hodiernum diem durat, & durabit Deo fauente multis ſeculis, fuit cęteris duobus diuturnius: nec ſolùm ſuperat diuturnitate & tempore Merouingos & Carlouingos ſimul, ſed fœlicitate, quòd illis regnãtibus, Regnum hoc noſtrum optimis legibus munitum fuit, quibus Regna conſeruantur & tuentur. Huius procurationis & tutelæ maiora ſunt exempla. Primum eſt Balduini Flandriæ comitis, qui Adelaſiam, Henrici primi Regis ſororem, vxorem habebat, & deſignatus ab Henrico Rege, Philippo huius nominis primo, nouennij puero, eſt tutor, ídque vxoris cauſa, vt par eſt credere: quam tutelam & procurationem nullo reluctante geſſit. Sed & monumenta noſtra teſtantur Ludouicum iuniorem Craſſi filium, cùm ad bellum ſacrum profectionem paraſſet, Regni procurationem cõmiſiſſe Suggerio diui Dionyſij Cœnobiarchæ, tutelam verò Philippi filij, qui Auguſtus dictus eſt, matri Adelę & Archiepiſcopo Rhemenſi Cardinali & legato à latere, Adelæ fratre

fratre. Blācha Regina diui Ludouici mater testamento mariti Regens & tutrix filij designata est, excellens & pientissima fœmina, quam tamen Hotomanus suo more insectatur, fretus cuiusdā Ionuillei historia clientis Comitis Campaniæ, quem bello superatum, saltem coactum, Regem agnoscere opera Regētis, historiæ nostræ testantur, non mirum, si de ea quædam Ionuilleus scripsit, dum Domini gratiam captare vult, cuius fidem ob id suspectissimam lector ęquus existimabit: cōstat enim magnę fuisse sanctitatis Blanchā, nam extant hodie ampla testimonia largitionum quas illa Ecclesiis & pauperibus contulit, quæ & Ionuilleum & sequacē Hotomanū bonos proscindentem, mendacij arguunt: ea iterum procurationem accepit, mandāte Diuo filio, ad bellum sacrū prodeunte. Blancha defuncta, Diuo iterum ad bellum sacrum prodeunte, & aduersus Africanos, Regni & liberorū cura mādata est Matthęo beati Dionysij archimādritę, Nesleo comiti, & Simoni Claromotano, substitutis Philippo episcopo Eburonēsi, & Ioāne Pictauiēsi comite. Philippus III. Diui filius, qui ex duabus vxoribus liberos habebat, ex prima filiū, ex altera filias Ysabellā & Mariam, nouercæ procurationē non detulit, sed Petro fratri Alenconio, donec filius xiiij. ętatis annū attigisset: qua ætate solutis nostris Regibus tutela, per se licere Regnum gerere, illo ęxemplo ætas posterior, & Caroli V. constitutio, probarūt. Substituit Alenconio Ioānem Blesensem Comitem, datis consiliariis Episcopo Lingonensi & Baiocēsi, Dinensi archidiacono, Aerio

Pincerna, Erardo Valeriani Domino, Camerario & Campaniȩ Cõneſtabulo, Ymberto Bellouaco Frãciȩ Cõneſtabulo, & Simone Neſleo Comite, & quibuſdã aliis. Philippus Pulcher Ioãnæ vxori procurationem Regni & tutelam liberorũ mandauit teſtamẽto, ſubſtituto Carolo valeſio fratre, cuius poſteritas inuicta, & excellẽs hodie floret, Regnúmq; moderatur, Ludouico Hutino mortuo, qui reliquit Clementiam Regis Hungariæ filiam prægnantem, quia incertum marémne an fœminam pareret. Philippus Longus ex prole maſcula Regis proximior adgnatus, tãquam Regni ſucceſſor, Tutor poſthumo deſignatur, Regníque procurationem ſuſcepit: qui Rex poſtea fuit, defuncto ſcilicet Ioanne Hutini ex Clementia filio. Octo tantùm dierum Carolus Pulcher Blancham vxorem grauidam reliquit, Philippus Valeſius trium ſuperiorum Regum patruelis tutelam futuri partus, & Regni procurationem accepit, propter partus incertitudinem, qui poſtea tãquam proximior è prole maſcula (Blancha fœminam edente) diadema accepit. Carolus V. vltimo elogio Ioannam vxorem tutricem, & Regni Regentem ſcripſit, dato coadiutore Burgundio fratre, & Ludouico Borbonio ſororio: ille tutelam ad xiiij. tantùm annum protulit, vt ſuprà dictum fuit. Carolus vj. anno 1413. procurationem Regni, & curam filiorum vxori mãdauit, ſed hæc parùm proſperè ceſſit: quòd Hotomanus, quem mala exempla delectãt, non prætermiſit. Poſſem ego procurationes mandatas à Franciſco Valeſio primo Aloiſiæ Sebuſiæ matri nõ ſemel, ſed bis, & ab Hen-

ab Henrico Reginæ Catharinæ vxori, quæ marito absente bis Regens declarata est, cuius virtutē miratur & horret Hotomanus cum suis: illius enim fœlicibus auspiciis, illius, inquã, consiliis & prudentia miranda, Regnum hoc è Luporum & Leonum faucibus ereptum, diuináque prouidentia seruatum, stat incolume & floret, stabítque, licet supersint quædam seditionũ & seditiosorum reliquiæ, ab huiusmodi furiis ortæ & excitæ: ad quas augendas libellus iste ab Hotomano non alia ratione euulgatus extat, quod lector facilè deprehendet, cùm viderit in illo Hotomanum nihil nisi cædes, dissidia, altercationes, bella, parricidia, & huiusmodi mala proponere: vt illis exemplis furore agitati Galli, se primùm, Reges suos, mox istam rempub. & Regnum perdãt: fieri enim non poterat, si aliò tēderet illius oratio, vt ille libellũ suum farsisset tot inanibus quęstionibus, tot falsis & mendacibus assertionibus, tot sycophantiis & nugis, quas ille texuit vmbra quadam veritatis, vt lectorem illectum narrationibus huiusmodi ad totius libelli lectionē duceret: sic enim solent qui falsa pro veris obtendunt, exemplo eorum qui corruptas merces vendunt, quibus bonas solent miscere, vt facilius emptorem capiant. Tãdem, vt etiam huic quæstioni vltimam manũ imponam, ex his quæ dicta sunt, luce ipsa clarius esse verum, nemo posthac ibit inficias, vetere laudato & receptissimo more in regno Francogallię per mille amplius annos, Reginas matres, & non solùm matres, sed Regum consanguineas, procurationem Regni suscepisse, eísque quotiens occa-

ſio ſeſe obtulit, tutelam filiorum mandatam: vt nihil Hotomanus in contrarium adducere potuerit, obſtante veritate, quæ ſemper potentior eſt. Itaque indomito animali & immani beſtiæ non frænos, ſed reſtim, qua ſuſpendatur, addamus.

In Cap. XX.

VPEREST vltimũ caput, quod de Parlamentis Iuridicialibus Hotomanus dicit: & quia iſto capite colophonem impoſuit ſuis conuiciis, iniuriis, & famoſo libello, qui Regibus, Reginis, Pontificibus, Ducibus, & huiuſmodi nõ pepercit, noluit cæteris parcere. Et certè tam ſpurcæ lectioni finis ſpurcior addi debuit: & qui tam male cœperat, peius vt finiret æquum erat. Itaque plurimum afficior, cùm videam egregium Iuriſcõſultum vnico libello nominis & famæ iacturam, & naufragium feciſſe: ſed antequam ad eum veniam, hoc loco lectorem iterum monere volui, vt ſecum expendat, verum eſſe quod dixi, aliud agere, aliud ſimulare Hotomanum: non enim, quicquid dicat, noſtrum ille Parlamentum inſectatur, vt facile eſt iudicare, toto opere pẽſato & cognito: in quo conatus illius ſatis ſeſe oſtendere legẽti non obſcurum eſt: Reges enim noſtros, & Regni noſtri politiam ſubuertere conatur: eò enim licẽtiæ proceſſit, eóque rẽdit tota illius oratio. Nam quid aliud poſſumus ex tam contumelioſa

liosa & procaci oratione elicere,in qua nihil prę-ter iniurias,& mendacia adfert, nihil quod ad salutem, nullúmque morbi, si quis sit, remedium? Itaque existimaui frustra de Parlaměti nostri augusta & sacrosancta authoritate disserere, quam ego omnibus notam scio. Quare,vt ad Hotomanum redeam: ait ille, sub Capeuingorum familia in Francogallia exortum esse Regnum iudiciale, de quo propter incredibilem artificum industriam, & inauditam omnibus solertiam, illi dicēdum videtur. At non te pudet, homo leuissime, damnare artem, quam tu accepto pretio doces? Vocás ne artificium, iuris ciuilis cognitionem? Quare ergo si de discipulis tuis tam malè sentis, & arte & disciplina illa, illos ad te audiendum allicis, inde stipendia, victum, quotidianósque sumptus paras? cur tuis discipulis imponis? vide ne tibi inuras maculam nullis seculis delendam. Magnę enim leuitatis signum est, quæ doceas reprehendere & improbare. Sed fortassis artifices, non artém,damnat. Audiamus ergo,quid culpādum censet: Quòd,inquit ille,ab hinc trecētis fere annis, eorum solertia non modò publici concilij authoritas propè oppressa sit, verùm etiam omnes Regni principes, atque Regia maiestas amplitudini suę parere cogatur. Atqui superioribus à te dictum fuit, etiam Capeuingis cōcilium hoc authoritatem suam retinuisse, suámque vim maximam tempore Ludouici xj. ostendisse. Bene itaque dictum, Mendacē esse memorem oportere. Non ergo à tanto tēpore Regnum hoc iudiciale, quod tu, imitatus Rabelasium, vocas, vires

ſuas patefecit, at numerum ille damnat: nam vt ille ait,in oppidis in quibus illius Regni ſedes poſitæ ſunt,in iis tertia fere ciuium & incolarũ pars, tantis excitata præmiis,ad illius ſe artis rabulariæ ſtudium ac diſciplinam applicauit, vt Lutetiæ cuiuis licet animaduertere, cuius tertiam partem dicit eſſe eorum,qui artem illam pragmaticam & litigatoriam factitant. At vtinam nullæ eſſent lites:ita enim iniri poſſet ratio,vt qui in iis dirimẽdis ſeſe & vitam addicunt & mancipant, pauciores eſſent, cùm neceſſe ſit in ciuitate in qua morbi non ſint,paucos eſſe medicos. Sed Francogalli auidè lites amant, & hoc à maioribus ſuis Gallis, per manus acceperũt. Cæſar & ipſe Marcellinus eos vocant gentem auidam litium, inde natum exiſtimo quod dicitur, *Gallia cauſidicos docuit facunda Britannos*. Hoc Francogallorum ſit vitium, non laudandum per ſe,ſed ſi cum exteris compares certè leuior noxa erit. *Vnicuique dedit vitium natura creato.* Habet vnuſquiſque populus quod culpandum ſit, Græci mendaces, Hiſpani elati & vani, Germani epulones & ebrij, & ſic de cæteris. Sed audi Hotomane, fateor certè numerum maiorem, quàm fortaſſis neceſſe eſſet, non tantum reipub. ſed iis etiam qui nomine tenus artem iſtam profitentes,nec ſibi nec patrię proſunt:eos ego cum Catone vocarem libenter, deſides toto die, otioſos & oſcitantes. Quòd ſi artem litigatoriam,ſiue,vt Plato, diſceptationem iudicialem reprehendis, erras toto cælo: prius explodendæ erant lites, vt huiuſmodi functionibus amplius locus non eſſet: id enim eſt,ac ſi cenſeas medicos expellen-

expellendos, quaſi illi morbos hominibus ingerant, profer nobis prius artem quæ lites arceat, intelligo earum ingreſſum, certè legiſlatoris permagni nomen tibi iure vendicabis,& huiuſmodi rabulis (ita magnam diſcipulorum tuorum partē vocas) os obſtrues: ſed ſi hoc in tua poteſtate non magis ſit, quàm perturbationum minimam tollere, quid ergo habes quod te torqueat? quare tantopere aduerſus patronos cauſarũ,& aduocatos, mox aduerſus iudices inſurgis? audi Platonē qui te melius nouit ferre leges: ait ille lib.xj.de legibus, Verùm cùm multa in vita hominum bona ſint, pluribus eorum, quaſi quædam diræ calamitates inſident, quæ maculant illa atque coinquinant: iudicialis autem diſceptatio, iudiciúmque cur homini bonum non eſt, quod omnia humana manſuefecit? Atqui cùm diſceptatio talis bonum ſit, cur & adeſſe in lite alicui, & cauſæ iuſtæ fauere, bonum non ſit? æquius certè ille, qui cùm viderit, nulla lege calumniis hominum obuiam iri poſſe, remedia illa poſuit, nempe diſceptationem & iudicium, quibus aduerſus homines, hominum patrocinia adiecit, tanquam neceſſaria, ne, vt dicitur, parui piſces maioribus eſſent eſca. Nō ergo improbāda ſunt iudicia, nec iudices ſine quibus ea exerceri non poſſunt, nec iuridici, practici, pragmatici, patroni, & ſimiles, qui pars magna iudicij ſunt, & vt à iuriſprudentia Romana probè noſti, ſine illis non conſtat. Adiicit Hotomanus, Itaque ſummus in ea pragmaticorum cōuentus, qui purpuratus Senatus dicitur, tātarum opum tātæque dignitatis eſt, vt quemadmodum

Iugurtha de Senatu Romano dixisse fertur, Nō iam Consiliariorum, sed Regum ac Satraparum consessus videatur, quippe cùm in illum allecti, quantumuis abiecto loco nati, tamen paucorum annorū spatio regales propè opes sibi cōcilient. hîc etiam impudēter Hotomanus impegit, dum Iugurtham pro Cynea nominat. At Hotomane, rogo deponas bilem: vbi illæ opes? nudarem ego Senatorum multorum, non fastum, sed tenuissimas opes, quorum tamen tenuitas victus, probitas, & supercilia humum spectantia, illos commendant, vt pios ac verecundos: proferrem ego, ni odiosum omnibus esset in alienas facultates & opes inquirere, multos collecta stipe, aut alieno sumptu funeratos, vt de illis veteribus Romanis, quibus virtus non diuitiæ in pretio erant, refert Liuius: & tamen nūquam vidi, nisi ab iis quibus, vt inquit Salustius, opes nullæ sunt, qui bonis solent inuidere, diuitias vitio dari. Sunt certè diuitiæ, vt ad malum, ita ad bonum maximum instrumentum, quemadmodum in dialogo de diuitiis, quem Platoni tribuunt, Socrates disserit. Non est ergo quod diuitias nostris Senatoribus obiicias, quæ solent, vt multi volunt, à sorde iudices auocare: neque paupertatē, quæ, vt Seneca vult, maximum sæpissimè bonum est. Nam quod tu nugaris de coaceruatione opum ab abiectis illis, postquam allecti in illum Senatum sunt, ista propria delatoris cuiusdā, & calumniatoris sunt. Dicerem quod Gallū Asinium dixisse refert Tacitus lib. 2. auctu Imperij, adoleuisse etiam priuatas opes: sed audi, hoc habet Francogallia, habuit,

buit, & habebit perpetuum, vt etiam infimo loco nati, virtute possint clari euadere, & honores maiores in hac nostra bene constituta repub. assequi, & obtinere. Sed quis est Hotomanus ille tam superciliosus, qui omnibus, nisi solis natalium splendore gloriantibus, deneget ad rempub. aditum? & debebas meminisse hoc in omni repub. bene constituta semper seruatum, maximè in illa Romana, iis præsertim temporibus quibus virtus in pretio erat, nec algebat probitas. Sic M. Scaurus carbonariam dicitur exercuisse: Marius satis obscuro loco natus, Cõsul vij. fuit, cui aliquando à Lucullo, cùm missionem peteret, responsum fuit, satis superesse temporis ad consulatum sibi & filio petendum. Ciceroni suorum obscuritas à Salustio obiicitur, hoc ille glorię ducit. Themistocles ille magnus, ciuis quidem Atheniensis, sed obscuris parentibus, & vt refert Plutarchus in eius vita, medij ex matre generis. Quid externa? quæ tam frequentia sunt, vt eorum commemoratio aliud Theatrum vitæ humanæ posset superare? Nostra verò nota sunt, & fortassis narratio eorum odium pareret, quod qui tollere de repub. nititur, virtutem è medio tollere vult, quæ istis fouetur & alitur alimentis: Honos enim, vt dicitur, alit artes. Numerat Hotomanus Parlamenta nostra, ipsúmque magnum Consilium, mox Iudices pręsidiales in singulis Prouinciis, pugnas, controuersiásque vrbium inuicem, dum quælibet huiusmodi consessus ad se trahere tentat. Non ergo tam magnum malum est, vt tu falsò dicis: alioquin, quis tam

auidè illi inhiaret? quis malum quærit? quis sibi perniciem parat? quis interitum? Quod tu ergo malum vocas? At ille patriæ amantissimus dolet quòd, vt inquit, maximus gentis Gallicæ numerus in litibus & calumniis exercendis, & forensibus scriptitationibus operam cõsumat: fortassis velles illos locare operas suas ad trucidandos & iugulandos homines, vt solent quos tu probè nosti. Rogo dicas mihi, si malum hoc litigare sit, vt malum esse negare (ne me adeò impudentē existimes) nolim, nonne peius est hominē occidere, ídq; mercede, vrbes alienas diripere, modò pro Rege, modò cõtra, arma capere, vt faciunt quos tu lubenter amplecteris, laudas, & illis adularis? Dices fortassis, in delictis non faciendam compēsationem. Sed tu qui tam grauis es censor, aufer ex tuis malum illud maius, facilè festucā excutiemus. Cæterùm quod de nomine Parlamēti Hotomanus differit, de re nota lippis & tonsoribus differit: quod verò ait, cùm authoritatē concilij Capeuingi minuere molirētur, augustū illud nomen Parlamenti in illum Senatum trāstulisse, ad suū sus ille redit cœnum. Ego existimo dictum Parlamentum per metonymiā, vt ius dicitur locus in quo ius redditur. At vtinam Augustissimi illius Senatus authoritas, tam illibata & inconcussa foret, vt fuit antiquis tēporibus, certè melius nobiscū ageretur. Sed inquit Hotomanus, modò harum, modò illarū partium quicquid potestatis, imperij, authoritatis, penes publicum conciliū erat, id totum Senatus ille subdititius sibi vsurpauit. Quod si verum est, non ergo labe-

labefactata est à Capeuingis huius tam à te cantati & prædicati cõcilij authoritas, imò verò vires suas adhuc retinet: ex quibus colligere possumus, falsum esse quod à te superius dictum fuit, Reges nostros Capeuingos sustulisse omnẽ disciplinã, & omnia pro arbitrio gessisse, si sint qui leges Regias probare & improbare possint, vt verum est, & tu fateris: ais enim cùm de authoritate nostri Senatus obgannis, primã esse, quòd nulla lex Regia, nulla constitutio rata est, nisi cuius illi Consiliarij sunt: hæc sunt verba tua, authores comprobatorésque sunt. Vide Hotomane quàm malè tibi constes. Sed admittamus ita esse, potés ne ex eo aliquid notare & reprehendere? nónne vides huius Senatus authoritatem necessariam, tanquam, vt ex Sesellio diximus, aliquid tertium inter Regem & populum? non te pudet, omnium leuissime, improbare, quòd omnes probant? ecquis est mortalium qui non miretur huiusmodi politias, quæ ita sunt constitutæ, vt iure liceat & de principibus, regulis, magistratibus & optimatibus, infimo cuique questum iri, cum Rege æquo iure litigare, & ius suum exequi? essé ne potest aliquid sanctius in toto orbe? Audi, licétne subdito Germano aduersus Principem suum Germanum, vbi non iure, sed manu plerunque agitur, litigare, vbi voluntas Domini pro lege habetur? quid de Regnis exteris, in quibus quod Principi placuit, lex semper fuit? Cessa, per Deum, ridicula ista & inepta proferre, dignáque potius Rabelasio Epicuro, quàm viro graui & alicuius iudicij. Melius Itali, melius ipse Machia-

uellus, qui diuturnitatem noſtri Regni (ſuperat enim ætate, duplo, omnia quæ in toto orbe fuerunt, ſunt, erúntque.) Senatui huic tribuit: nec mirum ſi tãquam ad ſedem Aſtreæ illius virginis, quæ è cœlo ad nos ſolos deuolauit, Reges noſtri piiſſimi, & illíus cultores diligentiſſimi, Baſilicam illam regiam opere magnifico extruxerint, illíque, quod maius eſt, ſeſe ſummiſerint, vt Leo ille Atrienſis teſtatur: in quo maiorem gloriam illos conſequutos exiſtimo, quàm ſi armis Imperium totius orbis ſibi aſſeruiſſent: quid enim eſt vincere, ſi iuſtitiam tollas? nam leges eas eſſe veras, non quæ ad bellum, ſed quæ ad iuſtitiam reſpiciunt, Plato lib. primo de legibus docet: Legiſlator, inquit ille, ita leges condere debet, vt non ad aliud, quàm ad ampliſſimam ſemper virtutem reſpiciant: is enim, vt idem inquit lib. 3. Beatus non eſt, ſed miſer, qui iniuſtus & contumelioſus eſt, etiam ſi ſanitatem habeat, & diuitias, perpetuámque tyrãnidem, inuictáſque præterea corporis vires, & animoſitatem, immortalitatémque poſſideat, nihílque ex iis perpetiatur, quæ vulgo mala dicuntur: multos enim, vt ait ille eodem lib. primo, mercenarios inueniri, qui externo in bello intrepidè pugnant, quorum plurimi feroces, iniurij, cõtumelioſi, pauciſſimíſque exceptis, omnium amentiſſimi. Itaque conſultiſſimè Reges noſtri, quibus hoc Salomonis ſemper curæ fuit, Per me Reges regnant: tam amplam ſedem delegerunt, qui etiam in templis fuerunt ſemper magnifici, Religionem, pietatem ac iuſtitiam æqualiter colentes, tanquam duo funda-

fundamenta certiſſima & firmiſſima, ſine quibus nullum Regnum, nulláque reſpub. diu ſtare poſſunt: ſciebant & nouerant quid prioribus principibus acciderat, de Merouingis & Carlouingis loquor, dum multa per cōtumeliam ſubditis inferunt, quibus familiare fuit, vt coactus dixi, edicta ſua, quamuis iniuſta, membri amiſſione & oculorum euulſione ſancire. At proh dolor, quæ cauſa eſt, cur inuideas ampliſſimas iſtas ædes & auguſtiſſimas noſtris Senatoribus, Magiſtratibus & Iudicibus? Quid de te Plato lib. 6. de legibus, qui iuxta templa, Magiſtratuum, Iudicúmque, palatia ſtruere iubet? Partim, vt inquit ille, tanquam iudicantium Deorum ibi ſint delubra. Non erubeſcis damnare, quod omnes, etiam barbari, probant? Quare ergo nobis proponis Ægyptias Herodoti fabulas, & ſimilia, quæ propria ſunt, vt iam dixi, cuiuſdam Epicuri, cùm de re ſeria ſermo ſit? At verò quæ de huius Parlamenti origine ait Hotomanus, & an illius mentio aliqua ſit in legibus Caroli Magni, & ſimilia, magis ſuam detegit impudentiam, quàm doctrinam: quid enim opus eſt huiuſmodi legibus, quæ an fuerint Caroli Magni, aut alterius legiſlatoris, ambigitur? Et ſi fuerint, penitus exoleuerunt (ne de earum æquitate aut iniquitate diſſeram) quæ certè magis erant leges hominum agreſtium & ferocium, aut militum, quàm Philoſophorum: tantum abeſt, vt noſtris æquari poſſint, quemadmodum lector iudicare poterit earum lectione: ab hinc enim duobus aut tribus luſtris typis mandatæ ſunt, à quodam antiquitatis ſtudioſo,

non tamen ad eruditionem. Itaque sufficiat monuisse lectorem, nil sanctius iustiúsve inueniri posse in toto orbe ista nostra politia, & institutis, vt res ipsa indicat, & si locus hic postularet, & res longiore non egeret oratione, comparatione cum externis politiis facta, certè Hotomanus cogeretur discedere à tam mala & perperã cõcepta opinione. Nulla enim melior nostra, bonorum omnium iudicio, inueniri poterit, licet adducas innumeras Germanas: ibi enim multæ sunt toparchiæ, & dynastiæ, vt dixi, & totidem politiæ: & si quid ætas nostra immutauit, vt res humanæ se habent, vel si in hoc cœtu videamus quosdam assumptos, & in dies assumi, contra morem maiorum, & fortassis malis artibus, vt veritati locus sit, nihil hoc ad institutum tam pij & sancti Senatus pertinet: & si quid hac parte, licentia temporum peccatum sit, id vno momento, repub. nostra seditionibus vacua, purgari poterit, Rege nostro piissimo & iustissimo, non ad bellum, quo omnia humana & diuina pessum eunt, sed ad pacem & iustitiæ cultum animum adiiciẽte, vt breui, Deo propitio, speramus. Non est ergo cur Budęum virum omniũ doctissimum vitia sui temporis culpantem in ius voces: ille nec tibi nec tuis suffragari poterit: dolebat vir pius & ægreferebat ignorationem & ignauiam suorum temporum: & certè ne videar velum veritati iniicere, non sine causa execrabatur, vt omnes boni execrantur, litium multitudinem, earum propagationem illis tribuens, quorum fortassis magna pars lites ex litibus serebat: id ad probos

probos non pertinet, nec institutum vitiat, quod iterum cum Sesellio & omnibus bonis pium & sanctum assero. Sed audi Hotomane, qui originem litium & sycophantiarum semen (quo certè Gallia scatet) Papæ Clementi V. & iuris Ciuilis & Canonici interpretibus tribuis, propone nobis aliquod remedium huic morbo, in toto orbe Christiano frequenti, & in Gallia frequentissimo: propone, inquam, & te audiemus: alioquin quid iuuat tantopere vlulare aduersus lites, & clamore superare Thersitem? Certè insanientis hoc est, non medentis. Ne quæso detegamus pudenda patrum: illi certè scierunt, &, vt ferebant tempora, litibus mederi nitebantur. Atqui litigare, vt dixi ex Cæsare & Marcellino, nobis adeò frequens & dulce est, vt Barbaris ad occidẽdum, trucidandum, & rapiendum aliena bona, accepto argento operas suas & industriam locare: cogis me pandere & posteritati mandare quæ subticenda semper duxi. Dicit præthereà Hotomanus: At tempore Caroli Magni non erant parlamẽta, ergo nullæ lites, aut saltem paucę: nempe ius erat in armis. Tantus enim illis temporibus fuit nobilitatis fastus, vt cæteri mortales, quos Romani paganos vocabant, illi seruire cogerẽtur, essent nullius pretij, vt nullius olim erant, Cæsare authore, lib. Commentariorum suorum sexto, vbi ille ait, In omni Gallia eorum hominum qui aliquo sunt numero atq; honore, genera esse duo: nam plebs penè seruorum habetur loco, quæ nihil audet per se, nulli adhibetur consilio: qua in seruitute & Merouingis & Carlouingis plebs detinebatur, vt

ex Turonensi & Aimoino satis constat: non ergo licebat illis aduersus tam graues Dominos lites mouere: in his enim, vt inquit Cæsar, eadem omnia erant iura, quæ Dominis in seruos: à qua tandem seruitute liberati sunt beneficio Capeuingorum, quibus semper peculiare fuit, Iustitiã colere, nulla personnarum habita ratione: non est ergo quòd paucitatem illam litium moderationi horum principum tribuas, quos fuisse pios & iustos nemo negabit. Sed rursus ait Hotomanus ex Ionuilleo, Tempore diui Ludouici paucæ erant lites: fateor: tunc nulli aut pauci erant seditiosi: ius princeps ille pius dicebat, & cæteris mandabat. Sed postea litibus crescẽtibus, auctus fuit numerus iudicantium, & quod Reges per se non potuerunt exequi, iudicibus mandarunt, quos statarios ob id fecerunt, ne tam grauibus sumptibus litigantes premerentur, si coram Rege & in ipso comitatu Principis lites persequi coacti fuissent. Sic historiæ Romanæ aiunt Romulum, primum Romanorum Regem, iudicare solitum, quædam aliorum iudicio permittere: eiectis Regibus, Cõsules eorum loco suffecti iudicabant, vt refert Liuius lib. 2. quorum Imperium imminutũ postea fuit, creatis xvj Tribunis plebis: adeò, quantum ad politias attinet, res humanæ mutabiles sunt & inconstantes. Sed cùm viderent etiam opus esse magistratu, qui absque prouocatione necis & vitæ potestatem haberet, Dictator creatus est: inuenti præterea multi alij Magistratus, nempe Prætores vrbani & peregrini, quorum nunquam fuit certus numerus: erant

Ædiles

Ædiles: mox aucta repub. & auctis negotiis, alij minores magistratus additi sunt, Triumuiri nocturni, monetales, agrarij, capitales: & in nostris libris mentio fit iudicij centumviralis, imò ipsum Senatum Romanum ius aliquando dixisse testatur Tacitus. Sed longius vagari me cogit Hotomanus, quàm decreueram: itaque, vt ad eum redeam, Nihil tempore Ludouici factum quod posteri Reges non factitarint, quotiens bellorũ fuit vacatio: id faciebant Carolus v. & vII. Lud. xI. & xII. & post eos Franciscus ille primus literarum parens, Henricus filius: fecítque Carolus vltimus tanta dexteritate & acumine ingenij, vt nihil suprà. Ait prętereà Hotomanus, huius Parlamenti Regem authorem esse, ad eúmque cogendum rescripta quotannis 2. Idus Nouembris mitti à Principe: quod verum est: quem enim alium authorem habere posset, nisi eum qui lex est? vt ait Aristoteles: non tamen illa ratione qua vtitur Hotomanus, rescriptum illud annuum de cogendo Senatu mittitur, alia est ratio mihi nota. De constitutione Pulchri, qua cautum fuisse ait Hotomanus, vt in Parlamento trifarij generis sederent Prælati, Barones, & mixti Clerici cum laicis, & laici partim ex Equitibus, partim ex promiscuo genere hominum deligerentur: non planè obseruauit Hotomanus vsum loquendi istorum temporum, non enim Clerici dicebantur quemadmodum iure pontificio vocantur: sed Clerici, id est iuris periti, vt ex ipso Froissardo manifestum fit, qui sæpissimè refert Regem misisse vnum Clericũ Parlamenti, vnum Clericum

eorum qui rationibus expungendis pręficiuntur: ſed hæc logomachia curioſis relinquatur: fuiſſe autem viciſſitudine temporum formam illam mutatam, & cautum vt non aſſumantur & aptentur ad cœtum illum, niſi qui eruditione & virtute pollerent, ſine aliquo diſcrimine, id non ſine ratione factum fuiſſe, nemo eſt qui neſciat: & vtinam quæ hac de re inſtituta & ſancita probè ſunt, Aulicorum quorundam nequitia non fierent irrita, certè ſtaret Reſpub. nec fortaſſis tot ſeditionum procellis agitata fluctuaret. At res humanæ ita ſunt comparatæ, & ita rerum omnium ineſt quædam viciſſitudo, vt quemadmodum temporum vices, ita & morum vertuntur, vt inquit Tacitus. Itaque, vt finem faciam, plura infinitáque prætercam quæ dici poſſent: Nolo negare multa eſſe immutanda, quæ iniquitate têporum irrepſerunt in noſtram rempub. vitia enim virtutibus immixta ſunt, & illas ſecum trahunt: nolo inquam negare, maiorem eorum artificum qui lites ſectantur numerum eſſe, quàm ſit è republica, quos viuere aliena ſubſtantia & ditari non inficior, ſed emendare non eſt facile: nam, vt eſt apud eundem Tacitum, lib. 3. Corporis morbos veteres, & diu auctos, niſi per dura & aſpera coerceas: corruptus ſimul & corruptor æger & flagrans animus, haud leuioribus remediis reſtringêdus eſt, quàm libidinibus ardeſcit: & ſi velis quod nondum vetitum eſt, timeas ne vetêre. Olim parſimonia pollebat, quia ſibi quiſque moderabatur: itaque nos pudor, pauperes neceſſitas, diuites ſatias in melius mutet.

Non

Non est nouum, nec Hotomanus primus est, qui aduersus causarum patronos inuectus est. Silius Romæ Consul Tiberio imperāte multa ad hanc rem & grauiora dicit, vt idem Tacitus lib. 11. Ab istis enim, inquit ille, inimicitias, odia, & iniurias foueri, vt quomodo vis morborum pretia medentibus, sic fori tabes pecuniam aduocatis ferat: sed illi responsum fuit, neque Eloquentiam gratuitò contingere: omitti curas familiares, vt quis se alienis negotiis intendat: multos militia, quosdam exercendo agros tolerare vitam: nihil à quoquam experi, nisi cuius fructus antè prouiderit. Plura etiam Marcellinus: maiora Plato: Sed vt à me suprà dictum est, quia lites sunt in Gallia frequētissimæ, & Hotomanus nullum remedium earum dirimēdarum profert, istis carere non possumus, quorum vsum pernecessarium norunt qui experiuntur: ne quis, vt dicit Tacitus, inopia aduocatorum potentioribus obnoxius sit. Plura ego, sed quia non est nostri instituti, hæc sufficiant. Ex quibus manifestum esse omnibus existimo, vt superius diximus, totam Hotomani orationem plenam esse seditionis, sycophantiæ, mēdacij, rebellionis: nihil in ea pium, nihil homine Christiano dignum, nihil denique præter verborum fucum. Nostra verò fortassis minus elegans videbitur: quia, vt inquit Plato, lib. primo de legibus, hoc non agimus, vt elegantiam vel ruditatem verborum obseruemus, quod multi facere solent: sed vt recta ratione errorem detegamus, eúmque tollamus: veritate tamen nititur, qua superior futura est: nam ea

oratio quæ veritati dat operam, incompoſita debet eſſe & ſimplex. Proinde, vt tandem finis noſtræ Reſponſioni imponatur, licet non deſint, quibus aliena carpere quàm ſua edere ſit facilius, vt impiis multa ad conuiciandum & calumniandum in promptu eſſe non dubito: ita piis (iis enim libellum meum dicatum volo) non pauciora ad cauendum ſupereſſe ſcio. Quibus ſi hunc laborem meum (quem reipublicæ cauſa ſuſcepi) placere ſenſero, abundè mihi ſatisfactum eſſe, omnibus teſtatum volo.

Errata quædam, partim ſcribæ, partim operarum, ſic emendabis.

Pagina 19. verſu 2. lege, Lupi Ferrerieſis. Pag. 32. ver. 10. paſſum. Ead. pag. ver. 4. à fine, pro 3. pone 30. P. 41. v. 14. lege, prodis. 66. 6. inferiores non fuiſſe. 120. 9. eruditionis tuæ op. 132. 6. à fine, iuriſconſulti Hotom. 136. 20. ſint, prætermiſſa volui. ead. 22. tum exhedra. 137. 19. Auſouald. 28. Leudes. 29. cum Maſol. 138. 4. Aegane. 20. petiiſſe, ibíque Brun. 140. v. 3. à fine, Plectrude. & 141. ver. pr. Plectrudis 142. 8. potuit enim Ado tam imp. 143. 27. in cunis.

IN

IN HOTOMANVM ET EIVS FRANCOGALLIAM, IO. Combellei apud Aruernos Præsidis.

VPPOSVISSE *nothos partus, atque impia mentis*
Semina cùm spargas, non, Hotomane, pudet?
En tibi qui fucos aperit Matharellus, & ipse
Te patrem, ille tuus filius ore refert:
Francogallorum mentito nomine, motus
Augere (exorta seditione) paras.
Sic Catilina suos voluit suadere Quirites,
Dum strueret patriæ tristia damna suæ.
At Reges coluisse suos, non vltima laus est
Gallorum, atque illis insita certa fides.
Hosce tuos mores, Gallos? Quis denique Gallum
Te putet? Atque vtinam mens tibi Galla foret.
Vos igitur Galli, externum ne admittite librum,
Sed nec & authorem, cùm sit vterque nothus:
Sic nec Hoto posthac dicaris, sed Nothomanus:
Túque liber, Falsò gallia, nomen habe.

AVGVSTINI PREVOTII, REGIS SENATVSQVE AMANVENSIS ET à libellis, Carmen in laudem Reſponſionis ANT. MATH. Aruerni ad Franc. Hotomani Francogalliam.

Poſtquam ciuilis temeraria prælia motus,
Et cumulata nouis ſunt noua fata malis,
Alterna tandem ſperabat pace potiri
Gallia, natorum cæde cruenta parens:
Cùm paßim dirum effundens, Hotomane, venenum
Horriſonam reparas rurſus ad arma tubam.
Hiſtoriæ ſpecie tragicum mentite furorem,
Gallica in extinctas ſpargis in arua faces.
Vilia ventoſi populi ſuffragia laudans,
Regali hæredem deiicis è ſolio.
Et modò ſupremos audaci voce Senatus
Sordibus immerſos diuitiiſque fremis.
Denique pro veris vaniſsima ſomnia miſcens,
Grande nefas mira calliditate tegis.
Ingrati contra crudelia vulnera alumni
Poſcebat medicam patria læſa manum:
Ocyus exurgens Alcides Gallicus alter,
Diuini vires exerit ingenij.
Doctáque facundus Matharellius ora reſoluens,
Conficit artifici noxia ſcripta ſtylo:
Inclyta magnanimæ melius primordia gentis,
Et veteres ritus iuráque auita docens.
Qualiter oppoſitas Titan pulcherrimus vmbras,
Denſáque flammiuomis nubila pellit equis.
Turpia veridicæ retegunt mendacia chartæ,

Candida

Candida fucatum pagina vincit opus.
Dij facite vt positis concordi fœdere bellis,
Induat antiquum Gallia nostra decus:
Auctorísque pij longum celebretur in æuum
Nomen, & æterno dignus honore liber.

LEONICVS POEMENIVS I. C.
IN COMMENDATIONEM Scriptoris.

HVius in Authoris meritas erumpere laudes
Qui volet, exiguum non meditetur opus:
Nam sibi propositum sic vulnerat eminus hostem,
Sanet vt appositus absque cruore notis.
Dum patrios ritus, leges, ac iura tuetur,
Militiæ sequitur tutius arte genus.
Pro patria pugnans, patriæ plus proderit vnus,
Quàm ferro hostiles qui populantur opes.
Arma togæ cedant igitur, iam palma Mineruæ
Detur, & ex calamo lecta corona iuuet.

C. CASTELLOCLARI IN SEnatu causarum patroni.

BElla manu, lethúmque gerens, furialis Erynnis
Per populos latè primùm bacchata feroces,
Cærula Danubij ac Rheni qui flumina potant,
Subsedit nostris, eheu, infœlicibus oris.
Hinc contempta iacet Regum veneranda potestas,
Qua stetit incolumis multis res Gallica seclis.
Hinc coniurati patriam rescindere ciues,
Infidas armant fraterna in funera dextras:

Aut paßim latos vastant cultoribus agros,
Aut miseros cingunt, dira obsidione, penates.
Proh scelus indignum, cur impia vertitis arma
In Patriam & sæuo miscetis cuncta tumultu?
Vos mater, grauida hîc primùm gestauit in aluo,
Hîc primùm dulces hausistis luminis auras,
Quem furiis agitati funditis ecce cruorem,
Cognato vobis cruor est de corpore ductus.
Parcite, per, si qua est pietas, immanibus ausis,
Nec patrias verbis leges temerate nefandis,
Vellite nec priscum decus inuiolabile Regum,
In terris aliud quo non augustius vllum:
Ab Ioue sunt Reges, regni ducuntur ab illo
Patribus à primis ad seros sceptra nepotes:
Spem licet ex tam multis vna aut altera fortè
Degener antiquis soboles mentita fefellit.
Sed tamen, ô Reges, antiquæ ab origine gentis
Tradita sceptra quibus longo sunt ordine auorum,
Nec sanctam violate fidem, nec libera iura:
Nam pulchrum vitam pro libertate pacisci
Tunc populus ducens, furit, & fera fertur ad arma,
Præceps, hybernis tumefactus vt imbribus, amnis
Oppositas sternens, violento gurgite, moles,
Funditur, & noto iam non se continet alueo.
Denique debentur pœnis vltricibus omnes,
Qui sæuos populis sese exhibuêre tyrannos:
Et fas, atque nefas, vertêre vt cuique libido.
Hæc tua mens, scriptis hæc est sententia doctis,
Rara fori, Matharelle, & secli gloria nostri,
Queîs patriæ temerè, non iura mouenda tueris.
Ex quo tu merito æterna celebrabere fama,
Donec sanctus honos Regum laudésque manebunt.

Dij tibi dent, HENRICE, feros compescere motus,
Et comitata tuos fœlix Concordia gressus,
Dum noua nunc solio figis vestigia auito,
Dulcia restituat pacatis ocia bellis:
Sic quando densa caligine nubila cælo
Ventus agit, vastum & Neptunus concutit æquor,
Exoriente Helenæ tranquillo sidere fratrum,
Æquora mota silent latè, fluctúsque recumbunt:
Pallidus extemplo nautis de pectore terror
Pulsus abit, lætæ volitant pelagóque carinæ.

IOAN. PISSEV. YSSIODOR. AD ANT. MATHAREL-lum. V. C. Carmen.

QVòd solus solers Augustæ munera tractas,
Quando opus arguto reddere iura foro:
Hic tibi conspicui primus sit fructus honoris,
Sunt tamen hæc meritis cuncta minora tuis.
Sanctarum siquidem calles ænigmata legum,
Quin & cauta fori retia, decipulas.
Non pia te fugiunt priscorum dogmata patrum,
Nec veterum sacri Pontificum canones.
Restat, quæ tanto studio multóque labore
Parturis, hæc nobis iam latitare domi.
Ergo age rumpe moras, vanúmque omitte timorem,
Ingenij pereant ne monimenta tui.
Tu specimen nobis isto, Matharelle, libello
Edis præclarum, quid valeant humeri:
Dum coniuratum prostras fœliciter hostem,
Indixit bellum qui patriæ & superis.

IN RESPONSIONEM ANTONII MATHARELLII ARVERNI, Reginæ Matris à rebus procurandis Primarij, Ioannis Bonefonij Aruerni Carmen.

Nescio qui gelidum Rheni proiectus ad amnem
Exul, in augustos Reges, sacrúmque Senatum,
Mille venenatæ vibrauit sibila linguæ:
His populum aucupiis mulcens, cùm indigna profanum
Audiat in Proceres vulgus maledicta libenter.
Cui tamen incauto obtrudit mendacia mille,
Historiæ specie, nugas commentus aniles.
Impius, immeritos qui sic Regésque Patrésque
Vulneret, an demens ficto qui tegmine fraudes
Posse latere suas & inania somnia credat?
Quæ subito aduertens noster Matharellius, arte,
Ingenióque sagax, animum sub vulpe latentem
Detexit, vanus ne quem seduceret error.
Non indigna tamen maledicta refundere in illum
Nec placuit dentem mordaci rodere dente.
Illa decent animósque leues, rabiémque caninam.
Sat fuit arcanas in vulgus promere fraudes,
Maiorum melius ritus & iura docentem.
Quantum nostra tibi, Matharelli, Gallia debet,
Qui confers omnes in publica commoda curas?
Cui non vlla dies, nec vitæ deperit vlla
Portio: das studiis, causis quodcunque recedit.
Nec tibi sola tuis vt consultoribus adsis,
Et caueas, cura est: populis quoque cura docendis
Est tibi victuris æterna in secla libellis.

IN

IN ANTONII MATHARELLI RESPONSIONEM AD FRANC. Otomani non Francogalliam, ſed Francocalumniam.

VALIS Aloïadas fratres furor impius egit,
In ſua conari mittere vincla Iouem:
Mercurius vinctum vafra quem ſoluit ab arte:
At ſceleris vindex factus vterque ſui eſt.
Nam mutata Deam cervâ Diana fugaci,
Illorum ante oculos dum noua cerua fugit:
Ambo coniectis, per mutua vulnera, telis,
Errore errorem ritè luêre ſuum.
Talis & ecce nouos, hinc Otos, hinc Ephialtas,
Fert furor in Reges à Ioue progenitos.
Nam quis Aloïadas Græcorum voce vocatos
Neſciat errantis nomen habere Patris?
At vi regnando dicta quis ab Iphimediâ
Non videat vitium matris habere ſuæ?
Nam quòd & in ſuperos haſtas iacerent, Ephialtas
Fabula non ficto nomine ficta vocat.
Vulnera quòd facerent Oti de vulnere dicti,
A quibus Otomanus nomen & omen habet.
Otomanus nomen veſania cui dedit Oti
In Regem auſuro ſtringere tela ſuum.

Scilicet vt vinclis (si Diis *placet) alliget illum,*
Cui ius regnandi Léxque, Deúsque *dedit.*
Lex *in regna mares succedere quæ iubet olim,*
Quam Deus *& signis comprobat vsque nouis.*
Nam *quoties sacro* Rex *purgat ab vlcere,* Regem
Legitimum toties hunc Deus *esse probat.*
Sed *qui vera negant miracula, posse negare*
Non *mirum est* Regem, *posse negare* Deum.
Et *quia vincla* Iouem *non in sua mittere possunt,*
Pro Ioue *nunc* Regem *velle ligare suum.*
Nunc *quoque* Mercurius, Matharellus, *callidus alter,*
Ex Oti *vinclis eripit ecce* Iouem:
Otomani *vero mendacia teste refutans,*
Assertor patrij Iuris, *&* Imperii.
Et *bona semper auis, (si quid credatur* Homero)
Tutari patriæ iura decúsque suæ.
Quod *probat* HENRICVS Rex *fœlicissimus vnus,*
Dum pia pro patria Dux *gerit arma sua.*
Regis *& exemplum tu nunc,* Matharelle, *sequutus,*
Per tua quod facies clara trophæa ratum.
Auspice *præsertim* Regina Pallade *bellum,*
Huraldóque, *iniens, auspice palladio.*
Vt *fuerat* Martis *quæ laurea, fiat &* Artis:
Nam *decet intonsum ramus vterque* Deum.
Restat *vt* Otomano, *paritérque nouis* Ephialtis,
Idem *qui priscis, exitus eueniat:*
Vt *sese alternæ perimant errore sagittæ,*
Fabula *quod fuerat, fiat vt historia.*

IO. AVRATVS POETA REGIVS.

LVDOVICI AVRELIANI IN Senatu causarum Patroni.

Afflictæ sat erat patriæ, miseræque parenti,
Natorum rabiem, totiesque in crimina versas
Crudeles sensisse manus, sat vulnera mille
Visceribus subiisse suis, & robore multo
Prostratam propriis velut interiisse sub armis.
Expletum post omne scelus, pósque omne nefandum
Quod potuit peperisse manus, post omnia dira,
Post flammas, variásque neces, nihil insuper armis
Esse putabamus reliqui, nisi pectore toto
Viribus exhaustis optatæ insistere paci.
Prouentu scelerum verùm noua prælia surgunt,
Dumque silet ferrum, lassatáque dextera ferro,
Dum galeæ horrendo cristarum vertice pendent,
Atque ensis, toties male fusi sanguinis author.
Ipse animus fera bella mouet, martémque capeßit
Mens hominum, nostrásque petunt (miserabile dictu)
Imperij iustas armata volumina leges.
Fit calamus, fit charta nocens, fit perfida Gallis
Gallica desertrix Pallas, mentémque rebellem
Phœbus habet, pariterque suo cum fratre Camœnæ
Hostibus his nihil intactum, quod tempore longo
Sanxerunt leges, vsus firmauit & ætas,
Quódque patres habuere ratum, & sapientia prima
Maiorum, euertisse placet: non parcitur vni
Augusto capiti Regis, quærenda potestas
Est alia, arcendíque procul qui iura ministrant:
Vtque fuit patriis laribus crudeliter acta
Gallorum Pietas, sic disturbanda vicißim
Iustitia est veneranda soror, quo cuique fruisci

Ingenio liceat, nullámque agnoscere legem.
Heu! scelus indignum, quæ ferrea charta cruentas
Tam potuit perferre notas? quo vindice tandem
Illa manumissa est, nostrúmque erupit in orbem?
Authorem dixisse nefas, sine vulnere nomen
Esse nequit patriæ, licet hunc studiosa Trebati
Commendet, Paulique domus, legúmque Senatus.
Sed quorsum placuit veteres in publica damna
Authores armasse viros? quorsúmve libellis
Quod fidei restabat adhuc subducere Regi?
Pontificem certè iuris iura ipsa prementem
Inuiti aspicimus, moniti præclarius esse,
Vix respirantis patriæ misererier, atque
Amplecti lassam bellis, mœstámque solari,
Quàm Musa hostili, funesta & Pallade, totam
Fœdare, & regni assuetos inuertere vultus.
Non bene curatur morbi medicamine morbus,
Nec nisi damna potest damnosa inuersio rerum
Confusúmque Chaos miseris infundere Gallis.
Tú ne putas nostros ætati reddere priscæ
Posse viros? lapsam & regni reparare ruinam?
Imperiis certos fines, exordia certa
Fixit & ætates, qui Iuppiter imperat vnus.
Sceptráque purpurea modò quæ viguere iuuenta
Debile nunc perimit senium, labuntur & annis.
Fiunt regna senes, & proxima funera lento
Fune trahunt, ægróque suo vix corpore sistunt.
Quæque semel fluxit non est reuocabilis ætas.
Gallica sic senuit virtus, liquefecit & ille
Consilij armorúmque vigor, quo stante, trementem
Conspexere patres nostro sub nomine mundum.
Nunc casso fractóque seni quod fortè remansit

Imperio,

Imperio, est alia penitus ratione regendum,
Quàm dum substiterant iuuenili in pectore vires.
Sic patriæ extremas tabulas & naufraga vela
Se regere afflictis quondam memorabat Achiuis
Demades, Argiuæ non vltima gloria linguæ.
Sic quoque Romuleæ facundia maxima gentis,
Sepè suum fertur dictus monuisse Catonem,
Quòd patria labente, suo nihil ille Quiriti
Parceret, austerus nimium, rigidúsque satelles
Priscæ virtutis, iamiam per tempora lapsæ.
Sed quò transuersum me carminis arripit ardor?
Mé ne tuam falce indocta succidere messem?
Non ita si sapiam, nec adhuc mihi tanta pusillo
Indoctóq; homini, MATHARELLE, *audacia surgit:*
Hoc opus esse tuum agnosco hæc præcepta docere,
Cui Titan meliore luto præcordia finxit.
Aude igitur dignum Brutis, patriáque, tuóque
Munere, quod nostri laudent, relegántque nepotes.

FINIS.

PRIVILEGII SENTENTIA.

REGIA Auctoritate cautum eſt, ne quis alius præter Federicum Morellum, Regium Lutetiæ Typographum, hanc ad F. Hotomani famoſum libellum, cui titulus eſt Francogallia, D. ANTONII MATHARELLI, Reginę Matris à rebus procurandis primarij, Reſponſionem, ante ſexennium ab hac prima editione excudat, né ve vendat. Qui ſecus fecerit, libris, & pœna in ſanctione æſtimata multabitur. Priuilegium Pariſiis irrogatum, ac conſignatum XXVI. menſis Mart. Anno, M. D. LXXV. Subſcriptum de Conſilij ſententia,

THIELEMENT.

